

T. C.

Temsilciler Meclisi

TUTANAK DERGİSİ

Altmış beşinci Birleşim

11 . 5 . 1961 Perşembe

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	216	4. — Görüşülen işler	216
2. — Yoklama	216	1. — Milletvekili Seçimi kanunu tasarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/10)	216:232,233:239
3. — Başkanlık Divanının Genel Kurulla sunuşları	216	2. — Cumhuriyet Meclisi üyeliklerinin Seçimi kanunu tasarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/9)	239:252,252:255,255:260,261:263
1. — Üyelerden Ahmet Karamüftüoğlu'nun, bir hafta müddetle izinli sayılması hakkındaki Başkanlık tezkereleri (3/87)	216		

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Bu Birleşimde üç oturum yapan Genel Kurulda;

Milletvekili Seçimi Kanunu tasarısının maddeleri üzerindeki görüşmelere devam olunarak; dikkate alınan önergelerle birlikte komisyona geri verilen 15 ve 24 - 39 ncu maddeler hariç, 1 - 40 ncu maddeler kabul edildi.

11 Mayıs 1961 Perşembe günü saat 10 da toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkan
Kâzım Orbay

Kâtip
Rifat Çini

Kâtip
Şahap Kitapçı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 10

BAŞKAN — Lütfi Akadlı

KÂTIPLER : Alev Coşkun, Şahap Kitapçı

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

2. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacak efendim. (Yoklama yapıldı.)

3. — BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

BAŞKAN — Efendim, Başkanlığın sunuşu var, okuyoruz.

1. — Üyelerden Ahmet Karamüftüoğlu'nun, bir hafta müddetle izinli sayılması hakkındaki Başkanlık tezkeresi (3/87)

Genel Kurula

Ahmet Karamüftüoğlu'nun, mâzeretine binaen, 10 Mayıs 1961 tarihinden itibaren bir hafta

izinli sayılması, Başkanlık Divanının, 10 Mayıs 1961 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyet, yüce tasviplerine arz olunur.

Temsilciler Meclisi Başkanı
Kâzım Orbay

BAŞKAN — Efendim, bu hususu oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Milletvekili seçimi kanunu tasarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/10)*
(1)

BAŞKAN — Milletvekili Seçimi kanunu tasarısının görüşülmesine devam ediyoruz.

Dün komisyona tevdi ettiğimiz 15 nci madde gelmiştir, okuyacağız.

Önce Komisyonun yazısını okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesi arz ve teklif olunur.

11.5.1961

Seçim Kanunu Komisyonu

Başkanı

Şefik İnan

BAŞKAN — 15 nci maddenin son şeklini okuyoruz.

MADDE 15. — Siyasi partiler aday listelerini ve adaylarının listedeki sıralarını kendi tüzükleri gereğince, seçim çevrelerinde demokratik usuller dairesinde yapacakları yoklamalarla tesbit ederler.

Siyasi partilerin merkezlerindeki yetkili organları tarafından aday tesbit edilebilmesi ve bu adayların listedeki sıralarının tâyini, tüzüklerinde bu yetkinin bulunmasına veya genel kongrelerince bu hususta karar verilmiş olmasına bağlıdır.

Ancak; bu suretle tesbit edilecek merkez adaylarının sayısı, hiçbir sureti, o siyasi partinin seçime katıldığı illerde göstereceği adaylar toplamının yüzde 10 unu geçemez.

BAŞKAN — Ferda Güley.

FERDA GÜLEY — Muhterem arkadaşlar dün arz etmiştim. Bendeniz komisyonun görüşüne katılarak nispi temsil usulünün karma listeyi reddettiğini çünkü, karma sistemin bizzat nispi sistemin tabiatında mevcud olduğunu kabul etmekteyim. Ayrıca partiler arası bir kokeyl yapmaya nispi sistem ihtiyaç bırakmamaktadır. Bir seçim çevresinde muhtelif temayüllerin organik müesseseleri olan partiler mevcut ise ve o partilerin seçimlerde aldıkları, oy de-

ğerince mebus çıkarmaları şartı bulunmasından dolayı nispi temsil sisteminin, majoriter sistemde olduğu gibi karmaya ihtiyaç bırakmadığına inanmaktayım. Bir İtalyan müellifine atfen sayın sözcü tarafından söylenen sözü yani: «Nispi temsil sistemi bizzat karma liste sistemidir.» sözü gerçekten durumu bellig bir şekilde ifade etmektedir. Bundan dolayıdır ki, ben-deniz, karma sistemi reddeden bir görüşün ötesinde, tercihli oy mekanizmasının değeri üzerinde duruyorum. Karma sistem esasını kabul eden arkadaşlarım tercihli oya önem vermiyeceklerdir. Fakat, tercihli oy sistemi 1 nci fıkraya geçmiş bulunmaktadır.

Şimdi, ben diyorum ki, 1 nci fıkraya göre, demokratik usullerle yoklamalar yapılacak ve bu yoklamalarla alınan sıraya göre liste tanzim edilecek. Esas ölçü ne olacak?

Yoklamalar yapılacak; bir sinema salonu olsa nihayet, bir kaç bin kişi alır. Ama, on bin insanı yoklama kurulu olarak toplamak mümkün değildir. Toplasanız toplasınız bin iki bin kişiyi toplayabilirsiniz. Partiler bunları toplayacaklar. Bunlar da yoklama kurulu olarak toplanacaklar ve talipler arasından ildeki adayları tesbit edecekler ve aldıkları oya göre liste teşekkül edecek. Bu listeleri halkın önüne götüreceğiz ve diyeceğiz ki, karma liste yok. (a), (b), (c) partisinden adamları alamazsınız. Çünkü bu sistem bundan evvel tatbik ettiğimiz sistemin aksine buna lüzum bırakmamaktadır. Doğru olduğu için biz buna halkı inandırabiliriz. Fakat aynı zamanda diyeceğiz ki, bu sıra esastır. Bu puslayı böyle atarsan bu, partilere oy vermektir. Bu sistemde şahıslar değil, partiler vardır. Mamafih kanunda tercihli bir oy sistemi tanınmıştır. Tercih edilenlere şu ölçü dâhilinde oylar verilebilecektir. Esas partiye oy vermektir. Bir propagandacı kürsüye geldiğinde vatandaşlara sadece partimize oy verin diyecektir ve ahlâken bu sıraya göre oy verin demesi lâzımdır. Tasarının tesbit ettiği esas budur. Sözde bir tercihli oy mekanizması kurulmuştur ama, bunun bu haliyle hiçbir kıymeti, tesiri olmayacaktır, sadece halkı aldatmaktan başka hiçbir faidesi olmayacaktır. Halkın, parti yoklamalarına göre teşekkül eden listelere mü-

(1) 37 ye ek 1 ve 2 nci basma yazılar tutanağın sonundadır. 37 S. sayılı basmayazı 63 ncü Birleşim tutanağı sonundadır.

dahale etmesi ve iradesine göre istikamet vermesi mümkün değildir.

Onun için, benzeniz, komisyonun karşısında direniyorum; diyorum ki, karma liste halkın hakkı olmamalıdır. Fakat halk tercih oyu ile geniş ölçüde listeye müdahale edebilmelidir. Müdahale esas olmalıdır.

Böylece, bu sistem içinde, değer hiyerarşisini halk yapmalı, yani asıl yoklamayı halk yapmalıdır. Bir küçük leyendir yoklama kurulu. O leyeni kırletmek kolaydır. Halk denizdir. Denizi kırletmek güçtür. Halkın viedanına, idrakine inanmalıyız demıştim dün. Bu sözleri yeniden tekrar ediyorum. Ne olmalı? Diyorum ki, yoklamalar sadece demokratik olmalı, sadece o seçim çevresinde halkın önüne o partilerin çıkaracağı namzetleri deklâre etmeye yarıyan bir organdan ileri gitmemelidir. Halbuki bu usule göre halkın önüne çıkılan liste ile halkın değer vermediği bir kimse listenin başına, değer verdiği başka bir kimse de daha aşağıya düşebilir. Zımnî oy barajının mevcudiyeti ve tecelli oyunun bu suretle tahdid edilmesi yüzünden yoklama kurullarının iradesi halkın iradesinin bu şekle göre mutlaka ezecektir. Eğer zımnî oy barajı kalkar, halk serbestçe ve tabii listedeki adedin yarısından aşağı olmamak üzere tercih oyunu kullanabilirse sistemdeki sertlik zail olur. Yumuşaklık gelir.

Sistemin bu şekilde yumuşatılmasını sağlamak zaruridir. Böylece, yeni sistemin, halk psikolojisi üzerinde tevlidedeceği tereddütlerin bu yoldan giderilmesini benzeniz Yüksek Heyetinizden ve komisyondan istirham etmekteyim efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Komisyon.

İMADETTİN ELMAS — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz, efendim.

İMADETTİN ELMAS — Muhterem arkadaşlar, dün komisyon tarafından 23, 24, 25, 26 ve 27 nei maddeler geri alınmıştır. Bu maddeler birbirleriyle sureti katiyede ilgili, bağlı maddelerdir.

Bunlar birbirlerine bağlı maddelerdir. Bize 24, 25, 26, 27 nei maddeleri getirmiyen komisyon 15 nei maddeyi getiriyor. Bu saçma bir şeydir.

BAŞKAN — Daha nezih konuşmanız mümkündür.

İMADETTİN ELMAS (Devamla) — Öyleyse bu sözü geri alıyorum. Ben komisyonun bu maddelerin tümünü getirip müzakere açılmasının taraftarıyım.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Muhterem arkadaşlar, sizlerin seçtiği bir komisyon olarak, sizlerin adına çalışıyoruz. Kelimelerin kırıcı şekilde ifadesi yalnız bizleri değil, sizleri de sonunda çok üzecektir. (Geri aldı sesleri). Geri almış olmasını burada memnurlukla karşılıyoruz.

Şimdi arkadaşlar, muhterem Ferda Güley arkadaşımıza cevaplarını verdikten sonra, İmadedtin Elmas arkadaşımıza da arzı cevap edeceğim. Düünden beri ne şekilde çalışmış olduğumuzu ifade edeyim. Arkadaşlar, 15 nei madde; aday listesinin ne suretle hazırlanacağını gösterir bir maddedir. Vatandaşların ne suretle rey vereceğini, verilmiş olan reylerin hangisinin kazanacağını bu maddenin içinde göremeyiz. Bu madde, oy pusulası denen varakanın ne suretle düzenleneceğine dairdir.

FERDA GÜLEY — Efendim, 1 nei fıkrayı okuyun lütfen.

SÖZCÜ ATIF ÖDÜL (Devamla) — Efendim, burada sıra, aday listesini düzenlemede gözetilecek sıradır.

Arkadaşlar, bazı maddeleri geri aldık. Bu maddeleri şu dakikaya kadar getirmek mümkün olamadı.

Mesele; 15, 36, 37, 38, 39 ve 40 nei maddeler ki, bu maddeler hükümleri, üzerinde durulan noktalarla alakalı değildir. Tâbir caizse teknik tatbikata mütaallik maddelerdir. Bunların müzakere edilmesi bu arada arkadaşlarımızın geri alınan maddeler üzerinde çalışanları ve bunları huzurunuzda getirmesi için ricada bulunmak azmiyle geldik. Arkadaşlarımızdan bazıları 15 nei maddenin diğer maddelerle birlikte müzakere edilmesine taraftardır. Bizim buna karşı bir diyeceğimiz yok. Ama bize göre bu 15 nei madde diğer maddeler gelmeden de görüşülebilir. Eğer 15 nei maddenin hazırlanmakta olan maddeler ile ilgili görerek şimdi görüşülmemesini tensip buyurursanız, bu takdirde; 35, 36, 37, 38, 39 ve 42 nei maddelerin müzakeresine devam edilmesinin kabulünü rica ediyorum.

SİRRI ATALAY — Eldeki maddelerin mü-

nakaşaları, sırasında 15 nci madde de hüküm vardır, gerekçesinin ileri sürülmemek kaydı şartıyla.

ATIF ÖDÜL (Devamla) — 15 nci madde yalnız oy puslası sırası olarak yazılmasına mütaallik olarak anlaşılmaktadır. Vatandaşın oy verme esnasında teklif edilen şekillerin, fikirlerin hiçbirini 15 nci madde ile kabul edilmesi bir emrivaki olarak kullanmak niyetinde değiliz.

ORHAN KÖPRÜLÜ — Efendim, partilerin merkez teşkilâtının göstereceği aday hakkında ileride zimni tercihlili oy meselesi ileri sürülebilir mi? Çünkü, bu husus yakinen ilgilidir.

SÖZCÜ ATIF ÖDÜL — Efendim, yine aynı sonuca gelinmekte.

Arz edeyim Sayın Köprülü'ye; liste, karma liste bastırabilir mi? Tercih yetkisini şu veya bu şekilde kullanabilir mi? Bütün bunların, 15 nci madde ile ilgili değildir ve 15 nci maddenin kabulü, ne Yüksek Heyetinizi ve ne de bizi bu noktalarda bağlamıyacaktır.

REŞAT TARDU — Bu tertibedilen sıra bilâhara bir kazanma sırası mı oluyor?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Bu 15 nci madde mucibince hazırlanacak listenin kazanma üzerine olan tesiri tamamen Heyetinizin yukarıda hazırlanan maddeler üzerinde vereceği şekle bağlı kalacaktır.

FERDA GÜLEY — Bir sual de ben soracağım.

BAŞKAN — Buyurun.

FERDA GÜLEY — O halde 1 nci fıkrada siyasi partiler aday listeleri ve adayları tüzükleri gereğince seçim çevresinde demokratik usuller dairesinde yapacakları yoklamalarla tesbit ederler, olmalıdır ki öbür maddeler görüşüldüğü zaman bizim ve diğer arkadaşların yapacakları teklifle tezat haline düşülmesin.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Özür dilerim, suali anlıyamadım efendim.

FERDA GÜLEY — Birinci fıkrada siyasi partiler denilmektedir. Siyasi partilerin aday listesi ve adayların listedeki sıralarının kendi tüzükleri gereğince seçim çevrelerinde demokratik usuller dairesinde yapılacaktır. Denilmektedir. Bu böyle olunca (listelerdeki adayların sıraları yoklamalarla tesbit edilecektir) emri burada tesis edilirse buna bağlı olarak diğer maddelere gelince komisyon bu tesise çar-

par. O halde sıra kelimesini çıkarmak ve sadece yoklama ile tesbit edilir demek lâzımdır.

ATIF ÖDÜL — Bu noktada, arkadaşlarla Ferda Güley'in fikri ayrılık arz ediyor.

Ferda Bey, Meclisin huzuruna, listelerin, seçmenlere arz edilirken alfabetik esas üzerinden düzenlenmesi gibi, yepyeni bir teklifle gelmiştir.

Eğer, 15 nci maddenin ilgili fıkrası aynen kabul edilecekse, kendilerinin teklifinin müzakeresine imkân kalmıyacaktır.

Bu duruma göre; 15 nci maddenin şimdi mi görüşülmesi veya diğer maddelerle beraber mi görüşülmesi tamamen takdirinize bağlıdır. Fakat, Ferda Beyin işaret ettiği husus varid-olamaz.

BAŞKAN — Efendim, 15 nci maddenin görüşülmesinin şimdi devam edip etmemesi hususunu oyunuzda arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Görüşmeye devam ediyoruz.

VAHAP DİZDAROĞLU — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Usulü hallettik.

VAHAP DİZDAROĞLU — Başka bir teklifim olacak.

BAŞKAN — Buyurun.

VAHAP DİZDAROĞLU — Riyaset ve komisyon münasip görüyorsa; Cumhuriyet Senatosu Kanununun müzakeresine başlayalım. Bu suretle de komisyona hazırlama imkânını vermiş oluruz.

BAŞKAN — Müzakerenin devamına karar verdiniz. Buyurun Mehmet Hazer.

MEHMET HAZER — Muhterem arkadaşlar komisyon sözcüsünün 15 nci maddenin bundan sonra yapılacak müzakerelerde bağlayıcı bir hüküm ifade etmediği tarzındaki beyanlarını esas kabul ederek mâruzatta bulunacağım.

Komisyon sözcüsü arkadaşımıza bir hususu hatırlatacağım.

Malûm olduğu üzere, halen bizzat eski partilerin tüzüklerindeki yoklama esasları alfabetiktir. 15 nci maddenin 1 nci fıkrası bu tüzüklere atf yapıyor. Ve buna göre kabulünü işaret ettiğine göre alfabetik esaslara göre bu listelerin tanzimini kabul etmeyeceği hakkında komisyon sözcüsünün beyanı parti tüzüklerinin

nizamını bozar. Parti tüzüklerinin kabul etmemek gibi bir netice gösterir.

ATIF ÖDÜL — Öyle söylemedim, yanlış ifade ediyorsunuz.

MEHMET HAZER (Devamla) — Eğer alfabetik sıra münakaşa edilecekse, bu sıra ona müsait değil, dediniz. Binaenaleyh, alfabetik sıra var. Bunun aleyhinde bir karar alırsa Yüksek Heyetiniz; buna göre sıra değişir. Komisyon bu hususu kabul etmelidir. Önce, bugün mevcut olan esas üzerinde duruyoruz, konuşuyoruz.

15 nci madde, iki esas ihtiva ediyor.

Bunlardan herisi : Aday sıralarının nasıl düzenleneceğidir.

Diğeri de : Yoklamaların hangi esasa göre yapılacağıdır.

Bir 3 ncü kısım olarak da; merkez yetkili organlarına verilen aday tesbit işi var.

Şimdi, 1 nci fıkra; genel esasları itibariyle, ilgili, arz edilen hususlar mahfuz kalmak şartıyla, bundan evvel teklif edilenden daha munis ve daha çok kabule şayan bir tarzıdır. Fakat bundan sonra gelen fıkralar memleket realiteleri karşısında zannediyorum hepimizi derin derin ilgilendirecek ve düşündürecek bir muhteva taşımaktadır. Hiç kimseye târiz etmeden ifade etmeyielim ki, gözlerinizi memleket realitelerine çevirmek mecburiyetindeyiz. Bugün memlekette yeni partiler kurulmuştur. Hangi esas ve hangi maksatla kurulduğunu bir tarafa bırakalım. Bu partilerin dar kadroları içinde genel merkezlerine salâhiyet tanımak demek bu partilerin bir ahbap kadrosu ile yarı teşriî hayatta yer almasını kabul etmek demek olacaktır. Çünkü seçim çevrelerinin çıkacağı sadece memurların % 15, % 10 na çoktan razıdırlar. Bu dar hudut içinde adaylarını hattâ daha çok kendilerine yakın olan ahbaplarını bu nisbet içinde görmeye mütemail olabilirler. O halde tamamen merkezin aday gösterme yetkisine, istinadeden genel merkezin tasvipleri ile gelen bir meclis grubu olabilir. Bunun zararlı neticesini şimdiden düşünmeye mecburuz. Merkezin tasvibine dayanan bir grubun zararlı misalini Demokrat Parti verdi : Bunu bu tarzda mevzuatımız arasma sokmak, bu memleketin istikbaline emin bir işaret olmayacak kanaatindeyim. (Bravo sesleri) 2 nci ve 3 ncü fıkranın ihtiva ettiği hüküm budur. Bir siyasi tavan çizecek, bir hudut çizecek hükümdür bu.

Bu hudut içinde bir yeni hak var. Yeni kurulan bir partinin merkez organlarına bu hak kanunla veriliyor. O kadar kanunla veriliyor ki, eğer, tüzüklerinde yoksa bile ilgili hüküm; toplanacak olan Genel Kurul böyle bir kararı alacak.

Bu Genel kurullar nasıl toplanacak? Genel kurulu 15 - 20 kişiyi geçmiyen bir parti tasavvur edin. Bu partinin her vilâyetten gelen delegesi ile genel kurul teşkil edilecek, ve merkezin yetkili organına liste tanzimi yetkisi verilecektir. Bu hava içinde tesbit edilen adaylar yarı yetkili organların tesiri ve sultasını altında kalmıyacak mı? Geçmiş unutmamalıyım. Merkez organlarına verilen bu yetkiyi yıkılan iktidarın istediğini tâyin etme ve veto etme yetkisini başka bir yolla mevzuatımıza yerleştirmekten çekinirim. Bu itibarla bu maddenin 2 nci ve 3 ncü fıkrasının arz ettiğim sebeplerle tasarı metninden çıkarılmasının doğru olacağı kanaatindeyim. Bu inanışla bir de önerge veriyorum, kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Sırrı Atalay.

SIRRI ATALAY — Muhterem arkadaşlar, 15 nci madde ile getirilen yeni metnin iki hususunda komisyonla beraber olmak imkânı yoktur. Kurullara, tüzüklerin sarahatine binaen merkeze aday göstermek yetkisini vermekte, komisyonla bu hususta beraberim. Ama bir de yetkili organlar demektir. Bu yetkili organların kararlarıyla merkezden aday gösterilmesi hükmü mevcuttur ki, bu yanlıştır. Tüzükleri bu kurulların kararıyla, tetkikleriyle bir şekle bağlanır. Bu kurulların kararları hangi hükmü ifade eder. Bu hükümler âmir bir ifadedir. Bir kurultay kararı şeklinde olması mahzurludur, zira, siyasi kurultaylar hissî harekete mütemayildirler. Bir şahıs bir önerge verir, bu önerge üzerine kurultay bir karar verir; bu kararda, bu milletin kaderinde, % 10 - 15 gibi, parti merkez organlarının tesiri vardır. Yoktur diyemeyiz. Kaderimizi, bu kadar hissî olması mümkün bir yetkiye bağlayamayız. Buna hakkımız yoktur. Tüzüklerinde, açıkça, merkez adayları gösterilmişse denmelidir. Aksi takdirde; kurultay kararıyla demek ve bu bir hüküm, demokratik değildir. Hukuki değildir. İsbetli değildir.

Bu itibarla; bir önerge veriyorum, kurultay kararlarını veya genel kurulları kararını, lütfen-

din çıkarın. Bu şekilde kalırsa; hissî bir şekilde, bir çoğunluk, bir karar verir ve bu karar, bir partinin binlerce, yüz binlerce insanın kaderini tâyin etmiş olur. Bir çoğunluk karar verir ve bu karar siyasi hayatımızda öylebir şey yapar ki, iki yüz ilâ üçyüz kişi parti merkezinin adayları olur ve bunlar seçime gitmeden milletvekili olup gelebilirler. Buna sakın imkân vermeyelim.

İkinci husus; parti merkez adaylarına verilen yetki, eski metinde % 13,5 olduğu halde bu sefer % 15 e çıkarılmıştır. Buna göre merkez adayları % 15 olacaktır. Bendenize göre % 10 kâfi ve faydalıdır, % 15 çoktur. Bu her siyasi teşekkülün 70 e yakın aday göstermesi demektir. Eğer seçimlere on aded siyasi teşekkül girerse seçime hiç lüzum yok. Siyasi teşekküller plebisit yapılar ve merkez organlarının tâyin ettikleri adaylar parlâmentolara girmiş olsun. Bu itibarla benim takririmin ikinci kısmı bu % 15 in % 10 olarak değiştirilmesidir. Bu husus zannederim seçim sistemi kadar mühimdir, bu hususta dikkatlerinizi rica edeceğim. Siyasi hayatımıza veçhe verme bakımından çok mühimdir. Burada biz reylerimizi kullanırken titiz olmaya mecburuz. Bilhassa dikkatlerinizi rica ederim, hürmetlerimle.

HIZIR CENGİZ — Muhterem arkadaşlarım, muhterem komisyonun getirmiş olduğu 15 nci madde üzerinde söz almamın sebepleri: Bu maddenin aşağı yukarı eski hüviyetini muhafaza etmiş olmasıdır.

15 nci madde üzerinde evvele yapılan müzakereler de Sayın Başkanlığa takdim edilen önergelerin muhtevasına göre bu madde, nerede ise tam benimsemiyecek gibidir.

24 ncü maddenin, 15 nci madde ile ilgili olduğunu arz ederek bir önerge verdim. Hiç ilgisi yok denilen ve katılmıyan bu önerge muhteviyatı, sonradan kabul edilen bir önerge ile kabul edilmiş oldu.

Buna işaret etmekten maksadım :

Arkadaşlar, maddelerin birbirleriyle ilgisi, irtibatı esaslı olarak düşünülmemekte ve nedense, bu madde, bu haliyle sanıyorum ki, geçirilmek istenmektedir.

Muhterem arkadaşlar; bendenize göre siyasi partilerin aday listelerindeki alacakları sıra bu maddenin derpiş ettiği gibi olmamaktadır. Yüksek Heyetinizin, malûmudur ki; eğer partilerin yaptıkları yoklamalarla alınan oylar listedeki sı-

raya esas olacak olursa gelecek maddelerin mahiyeti de malûmumuz olmadığına göre artık vatandaşın huzuruna çıkarken sen bu sıraya riayetle milletvekili seçmeye mecbursun diye bir emri manzara arz etmektedir, bendenize göre, demokratik usullerle en geniş çapta iştirakin sağlanması suretiyle siyasi partilerde yapılacak yoklama sonunda hâsıl olan netice ancak ve ancak bir seçim çevresi adaylarını tesbitten evvel kullanılmalıdır. Oraya girme keyfiyetinde rüçhan hakkı tanınamak kaydıyla alfabetik sıraya göre düzenlenmelidir. Listenin başına diğer şahıslara nazaran rüçhan taşıyan âza bulunmamalıdır. Bir zatın seçilmesi sırasında yalnız vatandaşın oyları hâkim olmalı, yalnız vatandaşın oyu ile tesbit edilmelidir. Binaenaleyh bendeniz bu bakımdan bir sıra emrivakisi derpiş eden hükmün yerinde olmadığı kanaatindeyim.

Muhterem arkadaşlarım, bu mevzuda çok şeyler söylenebilir. Fakat, Heyeti Celilenize, teferuata kaçarak mâruzatta bulunmak, bendenizin anlayışına göre hadsizlik olur. Çok az şeyden, pek çok mâna çıkarabilecek bir heyet karşısında olduğumu ben her zaman bilirim. Bununla yetineceğim.

Gelelim, % 15 kontenjana.

Arkadaşlar, sayın söze, dün konuşmasında dedi ki, bu parti kontenjanı konusunda; biz partilere kontenjan tanımıyoruz, partiler için, bu bapta, vâkı olacak tereddütleri önleyici hüküm getiriyoruz. Yani partiler alabildiklerine bu hususta kendi lehlerine tasarrufta bulunmasınlar, diğer bir deyimle merkez hegemonyasından kurtulunsun. Gerekçe bu cepheden hakikaten çok tatlı. Fakat bunun da bir de sen şu kadar kontenjana sahibolabilirsin diye işaret veren hali var. Onun için arkadaşlarım, çünkü Demokrat Parti iktidarını katıyen gözden uzak tutmalıyım. Dünnün acı hakikatlerinden ve tecrübelerinden istifade etmesini bilelim. Buna ne zaruret var? Bu hangi zaruretin icabettirdiği hükmüdür. Şimdiye kadar muhtelif partiler kurultaylarında temcit pilavı gibi getirilen bir mevzudur. Mamafih orada muvaffak olamıyan bir hususu, şu hüviyeti ile Kurucu Meclisten çıkarmayı bendeniz katıyen uygun bulmuyorum. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Orhan Köprülü.

ORHAN KÖPRÜLÜ — Muhterem arkadaşla-

rim, benim konuşmam, Hızır Cengiz arkadaşıminkine muvazi olacak. Hepinizin malûmudur ki, yoklama kurulları âzami bin kişiyi geçmez. Bunların nasıl aday seçtikleri de malûmunuzdur. Bunlar 5 - 10 başa bağlıdır. Bu itibarla, Komisyon sözcüsünün, «zımnî tercihi bu mevzuda ileri sürmiyeceğiz» demesine rağmen, gelin alfabetik sırayı kabul edelim. Bu en iyi usul olacaktır.

Küçük bir misal arz edeyim : İstanbul'da 1957 seçimlerinde, Halk Partisi listesinin en sonunda bir namzet vardı. Bu sayın Burhan Felek'ti. Seçim neticesinde ise bu zat birinci veya ikinci derecede rey almıştır. Demek ki, partilerin kendi içinden, ister Genel Kurullarınca ister yoklama kurullarınca seçtikleri namzetlere verdiği sıralar muhakkakki vatandaşın verdiği sıraya uymamaktadır. Çok rica ediyorum, bu maddeden başlayarak işi alfabetik sıraya bağlayalım. Karma listelerin tanzim edilebileceğinin, vatandaşın liste üzerinde istediğini yazıp silme hakkını tanıyan bir Türk sistemi bulabileceğimize inanıyorum. Bir D'Hondt, bir Brian sistemi değil fakat. Buna muvazi ve hem ahenk olarak vatandaşa tam bir seçme serbestliği verebilecek bir sistemi beraberce bulabilmek için bu maddenin hareket noktasını böylece tesbit edelim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Alp Kuran.

ALP KURAN — Muhterem arkadaşlarımı, bu meselelerin beş dadıklık zaman içinde izah edilmesine imkân olmadığı malûmunuzdur. Bu müddetin biraz daha uzatılması gerektiği kanaatindeyim. Sayın ve çok değerli komisyon sözcüsü, 15 nci maddenin diğer meselelerle karma listeye alâkalı olmadığını belirttiler. Ancak kabul etmek lâzımdır ki, Yüksek Heyetiniz eğer karma listeye temayül gösterecek olursa parti merkezlerine tanınacak kontenjan ile karma liste, mantıken, bağdaşamayacaktır.

Filhakika parti genel merkezlerine bir kontenjan tanınmasının sebebi, parti ileri gelenlerinin, bâzı kişileri mutlak surette Meclise sokmak istemelerinden ve bu isteğin haklı görülmesinden mütevellittir. Böyle olunca da, parti merkezi, o şahısların liste başında yer almalarını, sıralarının değiştirilmemesini, karma liste yapılmamasını haklı olarak arzu eder.

ektir. Ancak bu suretledir ki, merkez kontenjanının bir mânası olacaktır.

Binaenaleyh, parti merkezine kontenjan tanıdıktan sonra, bunun mantiki sonucunu ve muhtevasını da kabul etmekte zaruret bulunduğu ve ilerde karma listeyi yasaklamak gerekeceği aşîkârdır.

Komisyonun geri aldığı ve bugün getirildiği madde tamamen müphemdir ve aslında eski 15 nci maddeye hiçbir şey ilâve eder mahiyette değildir. Dün arz ettiğim mahzurlar olduğu gibi baki kalmaktadır.

Yeni metin, partilerin genel kongrelerine ve parti tüzüğüne yetki tanımıştır ki, merkez adaylarının tesbitinin ne şekilde yapılacağı müphem, ve kontenjan için yapılan itirazların hepsi bu madde ile vârit kalmaktadır.

Kaldı ki, yeni madde metni, bilhassa, gerek kanunun gerekçesinde, gerekse komisyon sözcüsünün dün huzurunuzda serd ettiği mütalâaları tamamen cerheder mahiyettedir. Filhakika yeni metinde, merkez adaylarının tesbiti hususu parti tüzüklerine veya genel kongrelerine bırakılmıştır. Halbuki, 15 nci maddenin gerekçesinde ve komisyonun dünkü mütalâalarına göre «adaylıkların tesbiti yalnız siyasi partileri değil, aynı zamanda cemiyeti de ilgilendiren bir konudur, ve bir Anayasa organı mahiyeti taşıyan siyasi partilerin tüzüklerindeki hükümlerin ve aday tesbitinin demokrasiye uygunluk bakımından da nazarı itibara alınması lâzımdır, demokratik bir düzende bu işin tüzüklere bırakılmasına imkân yoktur». Binaenaleyh, bu gerekçe ile merkez aday tesbitini parti tüzüklerine ve genel kongrelerine bırakan bu yeni metin birbirini tamamen nakzeder mahiyettir. Tenakuz halindedir.

Ayrıca unutmamak lâzımdır ki, eski partilerin tüzüklerinde merkez kontenjanı derpiş edilmişse, bu, o zamanki seçim sisteminin çoğunluk sistemi olmasındandır. Çoğunluk sistemi içinde, merkez kontenjanı tanınması bir mahzur telâkki edilmemekte, bir mahzur teşkil etmemekte idi. Çünkü, meselâ 15 kişilik bir listede, 2 merkez aday yanında 13 teşkilât aday seçilmek veya seçilmemek durumunda bulunuyordu. Halbuki nispi temsilde teşkilât adaylarından hiçbirisinin, merkez adayları-

nın hepsinin seçilmesi imkân dâhilindedir. Nispi temsil sisteminde ayrıca bir de merkez kontenjanının kabul edilmesiyle, parti oligarşisi bir diktatörlük merkezi haline gelecektir.

Sonra, bu memlekette yeni kurulan partiler vardır. Bu partilerin tüzükleri âzami 15 - 20 kişi tarafından hazırlandığına göre, bu partilerin genel merkezlerine tanınan kontenjan yüzünden, daha ilk seçimlerde istediklerini merkez adayı göstermek suretiyle, daha işin başında diktatörlüklerini istedikleri gibi yürütme imkânına sahibolacaklardır.

Bundan başka arkadaşlar, nispi temsil sistemini kabul edersek, partiler arasında eşitliği sağlamak bakımından da, 15 nei maddedeki parti merkez kontenjanları kesin olarak yasak edilmelidir. Aksi takdirde, partilerden bazıları bu kontenjana sahibolacak, bazıları olmayacak, kontenjan tanıyan partiler disiplinli bir parti haline gelecekler, diğerleri disiplinsiz partiler durumuna düşebileceklerdir.

Bu bakımdan, bendeniz bu yetkinin tüzüklere bırakılmasını doğru bulmuyorum. Maddede, doğrudan doğruya parti genel merkezleri kontenjanının yasak edilmesinin doğru olduğuna kaani bulunuyorum ve bu suretle bir önerge takdim ediyorum.

BAŞKAN — Vahap Dizdaroğlu.

VAHAP DİZDAROĞLU — Muhterem arkadaşlarım; senelerden beri mücadelesini yaptığımız rejimin dönüm noktasını, kabul edeceğimiz Seçim Kanununun 15 nei maddesi tâyin edecektir.

Komisyonunda yeniden tadil edilerek huzuruza getirilen yeni madde, eski hükümlerde en ufak bir değişiklik yapmamış, fikirler daha edebî bir şekle sokulmuştur.

Muhterem arkadaşlarım; 15 nei madde rejimimizin bel kemiğidir, diyorum. Çünkü, bu maddede mündemiç iki hüküm yarın bu memleketin kaderini tâyin edecek hükmü ihtiva etmektedir. Bunlardan başlıcaları, parti merkezlerine tanınan kontenjan meselesidir.

Muhterem arkadaşlarım; 10 senelik siyasi hayatımızın karanlıklar içine gidişinin sebeplerinin başında genel merkezlere tanınan bu kontenjan gibi, gruplarda ve Mecliste mebuslar fikirlerinin tam bir serbesti ile ifade edemeyecek-

lerdir. Nitekim bu zamana kadar, kontenjanla gelen mebusların Mecliste tutumları daima liderleri desteklemek olmuştur.

Bu sebeple bendeniz böyle bir hükmün kabulüne taraftar değilim. Komisyonun serd ettiği fikir ve deliller yerinde ve mâkul değildir. Biz demokrasiye inanıyorsak, halkın istediği ve seçtiği adamları buraya getirmek zorundayız. Bu itibarla kontenjanı hiç tanımamak lâzımdır.

İkinci noktaya gelince; listede aday sırası meselesidir; demokratik usullere bağlanıyoruz, bunlardan bahsediyoruz ve demokratik bir nizam tesisine çalışıyoruz. Malûmunuz daha evvel aday listeleri alfabetik sıraya göre tanzim edilirdi. Niçin, bundan vazgeçip daha evvelki maddede denemede alacağı oy sırasına göre listede adayın yer alması kabul edilmiştir. Denemede aldığı oya göre, sırayı tesbit etmek demokratik değildir. Yoklama ile listenin başına en lâyık olan insanlar değil, maddi ve mânevi baskılarla lâyık olmayan insanların listenin başında yer alabileceklerini düşünmek lâzımdır. Bu hususta bir önerge takdim ediyorum. Hulâsa demokrasiye inanıyorsak, milletimizin sağduyusuna inanıyorsak, tüzükle değil, vicdanlarımızla ve aklı selimin kabul ettiği şekilde hareket edelim. Parti genel merkezlerine kontenjan tanımayalım. Fikir hüriyetini ve senelere mücadelesini yaptığımız demokrasinin tahakkukunu senelere geriye atmış olacağız.

Takririmi takdim etmiş bulunuyorum. Yüksek Meclisin oylarına mazhar olmasını diler, hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Muhterem arkadaşlarım; madde hakkındaki mâruzatımızın kifayetsiz olduğunu takdir etmiş bulunuyoruz. Hürmetle dinlediğimiz arkadaşların sözlerinden anlıyabildiğimize göre, zamanı israf etmemek mülâhazasının tesiri altında bulunarak, maddenin ehemmiyetini lâyık vechile arz edememiştir. İzin verirseniz, maddenin mekanizmasını arz edeyim, ondan sonra sizleri yine hürmetle dinleriz.

Şimdi muhterem arkadaşlarım; açıkça meseleleri ortaya koyalım. Dün Mecliste karna liste münakaşası oldu. Birçok takrirler verildi; karma listenin olup olamaması, yapılıp yapılamaması... Buna tesir edecek maddeleri geri aldık.

Arkadaşlarımızda şu fikir hâkimdir ki, bu madde kabul edildiği takdirde karma liste tanzimine imkân vermesi bahis mevzuu olan maddeler şimdiden yanlış bir şekil almış olacaktır. Muhterem arkadaşlar, şimdiye kadar hürmetle dinlediğimiz hatiplerin ifade ettikleri mülâhazalar hemen hemen müşterek bir noktada toplanmaktadır. Şimdi izin verirseniz okuyalım maddeleri, fıkra fıkra.» Siyasi partiler, aday listelerini ve adaylarının listedeki sıralarını kendi tüzükleri gereğince oyklamalarla tesbit ederler. Şimdi, Sayın Hazer'den başlayarak diğer arkadaşların beyanlarından anlıyoruz ki, ekseriyet sisteminde kullanılmakta olan aday listeleri ile şimdiki aday listeleri arasında zihinlerde bir tedahül hâsıl olmuştur. Ekseriyet sisteminde, yoklamada adaylık hakkını kazanmış olan adayların ismi, aldıkları oy sırasına göre değil, ama hepsi yoklamalarda aday olarak seçilmiş yani belli vasfı müştereken kazanmış oldukları için her hangi bir tercih mânasına gelmemek üzere, soyadlarının alfabetik sırasına göre yazılırdı. Bunun sebebi bundan ibarettir. Çünkü, sistem ekseriyet sistemidir. Vatandaş bunların içinde istediğini tercih ederdi.

Sayın Orhan Köprülü'nün vermiş olduğu misal kendilerinin düşüncelerini değil, bendenizin mâruzatını teyideder. Olmuş. Ekseriyet sisteminde listenin en altında bulunan bir aday'ı vatandaş iradesiyle en üste çıkmıştır. Şu noktayı da nazarı itibara almak lâzımdır ki, karma veya tercihli sistemle nispi temsil esası da elbette vatandaşın iradesinin müessir olması imkânını verecektir. Bu maddedeki sıra alfabetik sıra değildir. Bu sıra siyasi partilerin aday tesbitinde kendilerinin kabul ettikleri usule göre adayları arasındaki derecenin sırasıdır. Burada siyasi partiler adaylarını tesbit etmek üzere kendi tüzüklerinde hangi esası kabul etmişse, o esasın tatbiki neticesinde meydana gelmiş olan sıradır. Biz, bu sırayı esas alıyoruz, arkadaşlar. Maddenin 1 nci fıkrası tamamen bunu ifade etmektedir.

Takdir edersiniz ki, maddenin müzakeresi esnasında verilmiş mütaaddit takrirlerle birlikte alıp tetkik edip yeni bir şekli getirmek vazifesini verdiğimiz Komisyonun, bunlardan her hangi birini tercih etmesi, yeni şekli yalnız tek bir takrir üzerine bina etmesi kabil değildir.

Bu sebeple, bir kıymetli arkadaşımızın teklif etmiş olduğu şekli madde formülü halinde getirmemişsek bizi mâzur görmeniz lâzımgelir. Biz, takrirlerde ifadesini bulan fikirlerin temellerini ele aldık. Bu takrirlerin ve bu fikirlerin vasatısı hiçbir zaman siyasi partileri, genel merkezleri tarafından seçilecek adaylar hususunda serbest bırakmayı iltizam etmemiştir. Biz de bu hususu sınırlandırıyoruz. Bu husustaki takrirleri birer birer huzurunuzda okuyabilirim. 1 - 2 takrir bu maddenin tasarıdan çıkarılmasını istiyordu. Bu fikir kabul edilirse siyasi partiler istedikleri kadar merkez adayı koyabilirler. Bunu takyid etmek lâzımdır. Çünkü, halen faaliyette bulunan bir partinin tüzüğünde, % 25 merkez kontenjanı vardır. Biz bunu takyid etmek istiyoruz. % 15 i fazla gördüğümüz takdirde bunu kararımızla başka bir şekle çevirebilirsiniz. Biz, partilerin yarı, merkez kontenjanları ile Meclisleri doldurmalarının önlenmesinin farz olduğuna inanıyoruz.

Arkadaşların, izin verirseniz bir kıymetli arkadaşımın beyanatına iki cümle ile cevap vereyim. Madde geçirilmek isteniyor, dendi. İnsafsızlık olmaz mı arkadaşlar? Komisyon olarak huzurunuzda geldiğimiz zaman bütün hâdiseleri çirliçiplak önünüze koymuyoruz mu? Bunun hilâfına bir harekete şahit olduğunuz mu? Bu şartlar altında madde geçirilmek isteniyor, demek ve töhmet altında bulundurmamak zannedersem doğru değildir. Önünüze getirdiğimiz maddeler üzerinde elbette istediğiniz gibi tasarruf yapabilirsiniz, ısrar edersiniz, fakat bizim alın terimizin mevcud olduğunu inkâr edemezsiniz. Sizin adımıza burada çalışan arkadaşlarımıza «maddeyi geçirmek istiyorlar» diye yapılan bir töhmeti karşılırsam, bendenizi mâzur görürsünüz.

Arkadaşlar, siyasi partilerin hayatlarında bu ihtimaller ne şekiller almıştır? Bunu bu kürsüde dile getirmenin yeri olmadığına kaanım. Biz burada siyasi partilerin kendi iç çalışmalarının üzerinde durmuyoruz. Biz, Türk Milletine İkinci Cumhuriyeti temin edecek olan Seçim Kanununu tedvin etmeye çalışıyoruz. Siyasi partiler tarafından merkez adayı gösterilmesi tasvibedilmiş veya edilmemiş. Bunun yeri burası değildir. Bu fikirlerin burada hikmeti vücudu yoktur.

Sunu arz edeyim ki, bu komisyonda bulunan arkadaşlar kendi teşekküllerinin içinde, merkez adayı fikrine karşı cephe almış insanlardır ve şahısları bakımından hiçbir zaman merkez adaylığını bir imkân olarak düşünmüş değillerdir. (Alkışlar)

Bunu böyle belirttikten sonra ve alfabetik liste esasının ekseriyet usulündeki mahiyetini bu suretle açıkladıktan sonra, yapacağımız ve kabul edeceğimiz karma liste esasının tercihli oy esasının bu madde hükmü ile asla değişmeyeceğini arz ettikten sonra yüksek oylarımızı bahşedeceğinizi umarak mâruzatımı bitiririm. (Alkışlar)

BAŞKAN — Celâl Sungur.

CELÂL SUNGUR — Muhterem arkadaşlarım, bu yeni maddenin baştaki fıkralarına bir itirazım yok. Ancak, son fıkrası üzerinde kıymetli arkadaşımız Âtîf Ödül Beyefendi ile aynı fikirde değilim.

Muhterem arkadaşlarım, dün burada gayet samimi, heyecanlı münakaşalar yapıldı. Merkez adaylığı mevzuunda bize yeni getirilen % 15 koyduğunuz zaman, gayet basit bir hesap yaptığınız zaman, 68 e çıkıyor. Komisyon, Heyeti Umumiyenin arzusuna uymamakta ısrar etmektedir, maalesef. (Öyle şey yok sesleri)

Arkadaşlar, merkez adayının bu memlekette daima sıkıntısı çekilmiştir. Merkez adayları her parti teşkilâtının başına belâ ve yük olmuştur. Aday şu imiş, kıymetli adammış, bunu Meclise sokmak lâzımmış, zaruret varmış gibi sözlerle karşılaşılır. Benim merkez adayından anladığım şudur: Genel merkezde bulunan şahısların tanıdığı şahısları yedekte sürükliyerek Meclise getirmektir. Böyle şeye lüzum yoktur arkadaşlar. Millet Meclisi milletin seçtiği adamlarla kurulur. Genel merkezin getirdiği adamlarla kurulmaz. Realitede kıymetli adam millete mal olup, milletin tasviplerine mazhar olmuş olan adamdır.

Muhterem arkadaşlarım, bu partilerin, iç bünyesini ilgilendiren bir mevzudur. % 25 kontenjanı tüzüğüne koyan bir parti bu memlekette teşkilât namına bir şey bulabilir mi? Hal böyle iken arzım şudur ki, bu fıkranın burada yeri yoktur. Merkez adaylarının kaldırılması mevzuundaki verilmiş olan takrirlerle bütün kalbimle, ekseriyetiniz gibi, iştirak eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar ve bravo sesleri)

BAŞKAN — Şahap Kocatopçu.

ŞAHAP KOCATOPÇU — Muhterem arkadaşlarım; bu mevzudaki konuşmalar, hayatımda en büyük teerübelerimden birini teşkil etmektedir. Çünkü, ilk defa olarak bu Meclisin toplantısından itibaren, tamamen acemi bulunduğum ve bugüne kadar hiçbir partiye girmemiş bir insan acemiliği içinde Büyük Millet Meclisi toplanıyor yerine, sanki bir parti kongresine gidiyorum hissinin duydum. Bunda beni bağışlayın.

Muhterem arkadaşlarım; evvelâ Sayın Komisyon hakikaten büyük bir samimiyetle muayyen bir fikri müdafaa ediyor. Bu müdafaaşında da çeşitli hırpalamalara rağmen sabırlı bir şekilde hareket ediyor. Kendilerini tebrik ederim.

Çok partili sisteme ve vicdan hürriyetine inanıyoruz. Vatandaşın sağduyusuna inanıyoruz. Bu üç faktör bir araya geldikten sonra işlerin bu kadar çapraşık şekilde münakaşasına bendeniz lüzum görmüyorum.

Evvelâ liste aday sırasının karma listeye bir manzuru var mıdır? Bendeniz birçok noktalarda Sayın Köprülü arkadaşımızla beraber olmakla beraber bu noktada kendilerinden ayrılıyorum. Parti listelerinin aday sıralarının parti görüşüne göre tanzim edilmesi karma liste yapacak vatandaşlara adaylar hakkında bir fikir verebilir.

Sayın Komisyon Sözcüsünün buyurdıkları bâzi partilerin, % 25 merkez kontenjanı ayıracıklarını zannetmiyorum ve bunu bir vehamet olarak gösterilmesini yine anlıyamadım. Bendeniz sağduyuya inanan bir insan olarak partilerin iç bünyelerinde verecekleri kararları er geç etkârı umumiye anlayacaktır. Buna göre yanlış verilen kararların kendisinin aleyhine netice vereceğine inanıyorum. Bunun tehlike yaratacağına inananlardan değilim. Mâruzatım şudur: Bu maddenin, vicdan hürriyetine inanan, vatandaşın sağduyusuna ve partilerin kendi havası içinde, doğrudan doğruya kendi iç bünye şartları dâhilinde yapılması şeklinde, liberal bir şekilde gelmesini temenni ediyorum. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Hasan Tez.

HASAN TEZ — Muhterem arkadaşlarım, evvelâ muhterem komisyon sözcüsünden yoklamalarda veya vatandaşlar arasında dereceleri, adaylar arasındaki dereceleri genel kurul tâyin eder sözünün hangi kayde istinadettiğinin burada açıkça ifade edilmesini rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım; 10 sene bu memlekette vatandaş istediği mebusa, istediği adaya rey veremezdi; sâkıt Demokrat Parti iktidarı vatandaşın rey verme hakkına tecavüz etti. Bunun için memleketin dört bir köşesinden vatandaşlar bağırmişlar ve sızlanmışlardır. Bugün, vatandaşın rey verme hakkını alan, bir nispi temsil sisteminin bilmem ne usulüne ihtilâlden sonra Yüksek Meclisinin müsaade etmiyeceğine emin olarak huzurunuzda geldim.

Komasyon, vatandaşın rey vermesinde nispi temsil usulüne karma liste zararlıdır, dedi. Hayır arkadaşlar, bal gibi doğrudur. Devletin sözü ile, kanunlarla Büyük Millet Meclisi teşekkül etmez, milletin sevgisi ile teşekkül eder. Milletin sevgisine ve itimatına mazhar olan insanlar, vatandaşın reyini çoğunlukla alırsa, Türk milletini hakikaten müdafaa eder. Başvekilin keyfine hizmet etmez. Başvekilin keyfine göre hizmet etmenin memlekete ne kadar zararlı olduğunu sabık Demokrat Parti iktidarının turist mebuslarında gördük. O vilâyetten, bu vilâyete turistik yaparak, Demokrat Parti, mebuslarını köle haline getirdi. Memlekete bir enkaza çevirdi. Binaenaleyh istirahatım şu : Aday listelerinde, partisi ve vatandaş tarafından tutulan ve rey alan aday, aldığı rey sırasına göre listede yerini alsın.

Genel idare kurulları Van'da ve sairede tercihini nasıl yapacak? Ne bilecek oradaki adayların durumunu? Akıbasını, arkadaşını, sınıf arkadaşını getirecek oraya. Olmaz böyle şey. Senelerce teşkilâtlarda çalışmış, mücadele etmiş, çoluğu ile çocuğu ile uğraşmış ve yoklamalarda da rey almış vatandaşın hakkını çignemeye hakkımız yok arkadaşlar. (Alkışlar)

Muhterem komisyon âzalarına şunu sormak isterim. Bu memlekette demokratik nizamın kurulması için bizim kadar mücadele etmiş arkadaşlar bu maddeyi nasıl kabul ettiler? Şimdi komisyonda bulunan muhterem bir arkadaşımın Ankara köylerinde gezerken vatandaşın rey verme hakkını elinden alan bu Adnan Menderes Kanununu Allah nasip ederse biz değiştireceğiz demistik. Şimdi bize nasip oldu değiştiriyoruz. Fakat bu şekilde değil. Bu sözü veren arkadaşın bu maddeyi nasıl kabul etti bilmiyorum. Böyle şey olmaz arkadaşlar.

Muhterem arkadaşlarım, yoklamalarda rey alan adaylar aldıkları oy sırasına göre listede

yerlerini almalıdır. Böyle olmaz da soyadına göre olursa herkes mahkemeye müracaat eder, soyadının başına bir A harfi ilâve etmek suretiyle listenin başına, yukarıya çıkar. Bunun en salim yolu adayın yoklamada aldığı oydur. Ben partilerin listesini elime aldığı zaman içerisinde Yassıada'daki gibi insanlar bulunursa reyimi kullanmam, ben bunu sileceğim, nasıl mâni olursun. Memlekete hizmet edecek, tembel olmayan adama reyimi veririm. Binaenaleyh, bu şekilde benim rey hakkına tecavüz etmeye, hele ihtilâlden sonra kurulan Yüksek Temsilciler Meclisi üyeleri katiyen müsaade etmiyeceklerdir. Bu zihniyet Yassıada'ya gitmiştir, bunu hortlatmayınız arkadaşlar. Sizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Kasım Gülek.

KASIM GÜLEK — Sayın arkadaşlar, iki konu üzerinde duracağım. Evvelâ liste sırası üzerinde durmak isterim. Karma liste ile bunun ilgisi yoktur. Nispi temsil sisteminde listenin önemi çok büyüktür. Listenin sırası, seçimi kazanmada çok büyük rol oynar. Bu sıra nasıl belli olacak? Ya bu yoklamalarda veya seçimlerde tâyin edilecektir. Muhterem arkadaşlarım, bunu millete bırakmak doğru olur, kanaatindeyim. Yoklamalara bunu bırakmak, partilerin iş bünyelerinde yıpratıcı birtakım hareketlere yol açabilir. Bâzi memleketlerde yoklamalar seçimler gibi Devlet kontrolü altındadır. Biz bunu yapamayız. Onun için bu işi millete bırakmalıdır.

Merkez kontenjanı meselesine gelince: Bu madde merkez kontenjanını tahdid edici bir hüküm getiriyor diyorlar. Bendeniz bu kanaatte değilim. Bu tahdid edici değil, teşvik edici bir hükümdür. Demokrasilerde büyük tehlike, parti hâkimiyeti tehlikesidir. Bunun memleketimizde zararları tecrübe edilmiştir. Demokrat Parti devrinde, İttihat ve Terakki devrinde parti hâkimiyeti bu memlekete felâketler getirmiştir. Genel merkez yolu ile gelen mebus, genel merkeze hizmet etmeyi kendisine vazife bilir. Siyasi istikbali için bunu gerekli bulur. Halbuki millet tarafından seçilen ve kuvvetini millettten aldığı için, millete hizmet etmeyi kendi istikbali için faydalı bulur.

Arkadaşlar, biz burada genel merkez kontenjanı kabul edersek bu fena tatbik edilecek-

tir, zararlı olacaktır. Onun için tahdit değil, menedici hüküm koymak zorundayız.

Neden lüzum var? Parti kontenjanı ile çok kıymetli bir şahıs Meclise gelmelidir. Bu memlekete hizmet etmesi gereklidir, denir. Memleket için faydalı ve kıymetli olan şahıs nereden olursa olsun daima seçilir, gelir. Arkadaşlar, elimizde yeni inkânlar var. Meclise seçilmezse Senato'ya gelir. Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Şimdi Meclis dışında bakan tâyin etme var. Bu kadar kıymetli insan her halde seçilir gelir. Bu kıymetli insan biraz da lütfetsin halka karışsın ve halk kendisini seçsin.

Bir nokta üzerinde daha durmak isterim. Aziz arkadaşlarım; Anayasa henüz katî olarak kabul edilmedi, ama Anayasada bir ruh belirdi. O da, yeni Anayasa siyasi partileri siyasi hayatımızın vazgeçilmez unsuru olarak kabul ediyor. Bunda hepimiz mutabıkız. Şunda da mutabıkız ki, siyasi partilerin iç bünyeleri de demokratik esaslara dayanmalıdır. Hattâ kanun bunu tesbit etmelidir. Hattâ denilebilir ki, önümüze gelen madde demokratik değildir. Genel merkeze kontenjan tammak demokratik bir usul değildir. Kanaatimee, şimdi kabul edilen esasın Anayasa'ya aykırıdır diye, üzerinde de durulabilir.

Ufak bir hesap yapalım. Yüzde 15 parti merkezine kontenjan tanmıyor. Bu 68 mebus eder. 4 parti eğer merkez adayları usulünü kabul eder ve bunlar seçilirse, 272 mebus parti merkezleri kontenjanından gelmiş olacaktır. Mecliste çoğunluk, parti merkezlerinin getirdiği mebuslardan teşekkül edecektir. Buna elbette kimse razı olamaz. Bu bir hegemonyanın Mecliste teşekkülü demektir. İhtimal dahi olsa bunu önlemek lâzımdır. Merkez kontenjanı siyasi hayatımız için bir tehlikedir. Yeni Anayasamızın ruhuna da aykırıdır. Burada merkez kontenjanını menedici hüküm koymak lâzımdır. Bu hususta verilen takriri katılıyorum. Memleket için, bunun kabulü, hayırlı olacaktır.

BAŞKAN — İmadettin Elmas.

İMADETTİN ELMAS — Vazgeçtim.

BAŞKAN — Necip Bilge.

NECİP BİLGE — Evvelâ belirtiyim ki, şahsım adına konuşuyorum, komisyon adına konuşmuyorum. Kürsüye gelmişken bir arkadaşımızın, karma listenin nispi temsil sistemiyle

kabili telif olup olmadığı hakkındaki sözü üzerinde bir iki kelime ile durmak istiyorum. Hatırladığıma göre bir arkadaşımız karma listenin nispi temsilin bünyesiyle bağdaşamaz noktai nazarı ilemi sürdürdü. Bu noktai nazar doğru değildir. Çünkü nispi temsil sistemini uzun zaman tatbik eden İsviçre, Belçika gibi bâzi memleketler nispi temsilde karma liste usulünü tatbik etmektedirler. Böyle bir tatbikatın bulunuşu dolayısıyla bu sistemin bizde de kabili tatbik olduğunu söyleyeceğim. Esasen muhalefet şerhinde karma listenin kabul edilmesi lâzımgeldiğini ifade etmiştim.

Gelelim % 15 meselesine yani merkez adayları meselesine... Bâzi arkadaşlar bunun demokratik prensiplere aykırı olduğunu, hattâ Anayasamıza aykırı olacağını ileri sürdüler. Ben bu kanaatte değilim. Demokratik prensiplere hiç de aykırı değildir. 15 nci maddenin 2 nci fıkrası; eski ilk maddede gördüğümüz ifade tarzının hilâfına, yüzde 15 i bir mecburiyet şeklinde ifade etmiş değildir. Sadece partiler kendi tüzüklerinde genel merkez veya kurultay kararlarında bunu kabul etmiş oldukları takdirde, % 15 kadar bir merkez adayı gösterme imkânı verilmiştir. Burada bir mecburiyet yoktur. Bendeniz 15 nci maddenin eski şekline muhalefet şerhimi eklemiştim. Çünkü, orada parti tüzüğüne hiçbir surette atıf mevcut değildi. O zaman partiler tüzükte olmasa da genel merkez adaylarını göstermek mecburiyetinde kalırlardı. Şimdi getirilmiş olan 15 nci maddenin 2 nci fıkrasına göre, partilerin böyle bir şeyi mecburi olarak yapmayacakları, kendi tüzüklerinde veya genel kurul kararlarında böyle bir imkân mevcut ise, o takdirde % 15 nisbetinde bir genel merkez adayı koyabilecekleri anlaşılacaktır.

Bu ifade tarzına göre, bu % 15 bir tahdit mahiyeti tazammun eder zannederim. Bugün bâzi partilerin tüzüklerinde % 25 e kadar parti kontenjanı tesbit edilmiştir. Şimdi bu hükümle âzami % 15 olabilecektir. Partinin tüzüğü ile veya genel kurul kararı ile bu yapılabilecektir. Şu halde bu partinin bir iç meselesi olacaktır. Partiler merkez kontenjanını % 5 de kabul edebilecekleri gibi, hiç kabul etmiyebilirler de. Burada bir mecburiyet tahmil edilmediği için, bu hükmün Anayasaya veya demokratik prensip-

lere aykırılığı ileri sürülemez kanaatindeyim. Hukuki bakımdan meseleyi ele aldığımız zaman, Genel Kurul kararını, tüzük hükmü ile eşit olarak kabul etmek gerekir. Çünkü tüzüğü yapanlar Genel Kurulda toplanmış olan delegelerdir. Binaenaleyh, delegeler bir tüzük maddesi olarak getirebilecekleri gibi, genel kurul kararı olarak da getirebilirler. Bunda demokrasiye aykırı bir taraf görmüyorum. Bu benzer şeyler hususi hukuk müesseselerinde de vardır. Medenî Kanunumuzda vardır. Bir derneğin mallarını başka gayeler tahsis meselesinde tüzükte bir sarahat bulunmadığı takdirde genel kurul kararı ile olabilir diye hükümler vardır. Cemiyetler hakkındaki Kanun hükümlerini siyasi parti bakımından da kabul etmekte kanuna ve demokrasiye aykırılık olmadığı kanaatindeyim. Bu bakımdan % 15 âzami bir haddir. Bir tavandır, bunun üzerine çıkılamaz. Fakat parti tüzükleri bu % 15 i, % 10 a veya % 5 e indirebilirler.

SIRRI ATALAY — Muhalefet serhinize aykırıdır.

NECİP BİLGE (Devamla) — Benim eski metinde vermiş olduğum muhalefet serhine aykırı olduğunu söyledi, Sırrı Atalay arkadaşımız. Hiçbir zaman kendi kendimle tezat halinde değilim. Eski metinde parti tüzüklerine hiçbir surette atıf mevcudolmadığı için bu madde hakkında muhalefette bulunmuştum. Şimdi komisyonun getirdiği bu yeni maddeye göre, tüzüklere bir atıf yapılmaktadır. Tüzükler müsaade ettiği takdirdedir ki, böyle bir genel merkez kontenjanı bahis mevzuu olacaktır. Bu sebeptendir ki, artık benim muhalefet serhimin hükmü kalmamıştır. Komisyonun tüzüklere atıf yapması dolayısıyla artık bunun antidemokratikliği kalmamıştır. Aynen kabul edilmesinde fayda olduğu mülâhazasındayım.

BAŞKAN — Ahmet Bilgin.

AHMET BİLGİN — Efendim, merkez adaylarının aleyhinde konuşan arkadaşlarla hemfikir değilim. Her partinin kendisine göre merkez aday göstermesi zaruridir. Merkez adayı demek, arkadaşını akrabasını yerleştirmek demek değildir. Böyle bir ifade hakikatlere uymaz. Gerek millî menfaat bakımından gerek parti bakımından gerek ilim bakımından bazı kıymetlerin Meclise girmesi icabeder. Bunu temin için parti merkezlerine bir kontenjan tanımak lâzımdır. Bu kon-

tenjanın % 15 veya % 5 olması mühim değildir. Fakat böyle bir hakkın tanınmaması doğru değildir. Kontenjanın âzami nisbetini kanunda zikretmek suretiyle büyük kurultaylarla tesbit edilmiş bulunan nisbet ortadan kalkar. Ve bu hak milletin reyine dayanacağı için antidemokratik iddiası varidolamaz. Partiler yine millettten aldıkları yetkiye dayanarak, bu hakka sahib olduklarına göre, bu da antidemokratik bir hak telâkki edilemez. Bu kontenjan az veya çok olabilir. Ama ortadan kaldırmak asla doğru olmaz kanaatindeyim.

Şimdi size bir misal arz edeyim. Meselâ biz parti olarak Yüksek Meclise intikal ettiğimiz zaman merkez kontenjanı yetkimiz olmasaydı bizlere çok yardımları dokunmuş olan Sayın Prof. Abdülhak Kemal Yörük gibi kıymetli bir arkadaşımızı aramızda bulamazdık. Bu bakımdan merkez kontenjanı hakkının partilere verilmesi halinde hısım akraba yerleştirmek demek olmaz.

Bu itibarla merkez kontenjanının iyiye kullanılmıyacağını, genel merkezlerin suiniyetine hükmederek, hemen arkadaşlarını kayıracakları gibi partileri bir töhmet altında bulundurmamak doğru olur mu? Bunun misallerini senelerce dü-rüst olarak vermiş partiler ortada dururken, yalnız Demokrat Partinin kötü misalini ele almak yanlış bir yol olur. Sonra yeni kurulmuş partiler vardır. Bu partiler kongrelerini yapmış olduklarından tüzüklerinde bu kontenjan hakkı henüz demokratik bir şekilde teessüs etmemiş durumdadır, yeni partilerin merkez kontenjanı da kanunla teessüs etmiş olur. Maddeye buna göre müsbet oy verilirse yerinde olur kanaatindeyim.

Liste sırası işine gelince : Arkadaşlar, liste sırası alfabetik midir, yahut denemelerde alınan oylara göre mi olmalıdır? Kanaatimce denemelerde alınacak oylara göre olması iyi bir kıstas olacağı gibi alfabetik olmasının kabulünde de mahzur tasavvur etmem. Çünkü : Ben milletin seçimlerde sağ duyusuna inanan bir insanım. Bunu biz burada tesbit etmesek dahi yarın sandık başına gelen vatandaşlar bunu pek güzel bir şekilde takdir ve tesbit ederler ve pek güzel bir şekilde de sıraya koyarlar, bunun için asla merak etmiyelim arkadaşlar.

BAŞKAN — Hüseyin Ulusoy.

HÜSEYİN ULUSOY — Yoklamalarda kazan-

miş adayların, sırasını tesbit hususunda yoklamada alınan reylerle itibar etmek en demokratik bir ölçüdür. Bunu soy adlarının tesadüfüne bırakmak doğru değildir.

Bir kısım arkadaşlarımız, ikinci fıkranın tamamen tayyini teklif ettiler. 2'nci fıkranın tamamen tayyedilmesi kendilerinin korktuğu istikamette alabildiğine bir imkân vermek demektir. Zira bu fıkra tayyedildiği zaman her hangi bir partinin Kurultayı merkez kontenjanı için genel merkeze % 30 - % 40 hisse verirse bunu önlemek mümkün olamaz.

Bir kısım arkadaşlar, hüküm koymayı teklif ettiler. Buna da taraftar değilim. Sebep: Fert olarak demokratik nizam içinde haksızlık olmakla beraber cemiyet olarak birtakım haklarımız vardır. Burada genel merkez kontenjanı olarak % 10, 15, 20, bir hak vermek istenirse bunu önlemek demokratik nizama aykırıdır. Binaenaleyh menedici bir hüküm koymak doğru değildir. Bununla beraber genel merkez kontenjanlarının liste içerisinde yer alışımda ihtirazi kayıtlarımız vardır. Genel merkez kontenjanları kendi adaylarına listenin birinci sırasında yer vereceklerdir. Nispi temsil sistemini kabul ettiğimize göre birinci sırada yer alan adayların gelip siyasi organın muayyen olan istikamette sevki imkânının bulunması gibi bir tehlike meydana getirebilir. Binaenaleyh ben yapacağım bir teklifle genel merkez adaylarının listedeki yerinin kur'a ile tayin edilmesini teklif etmekteyim. 5 mebusu bulunan bir ilde genel merkez aday gösterecekse, bu 5 rakamı içinde bir kur'a çekilir, hangisi kazanırsa o başa yerleştirilebilir. Bu hususta bir teklifte bulunuyorum.

Son fıkrada da % 15 değil, % 10 olarak genel merkez kontenjanını teklif etmeye taraftarım.
BAŞKAN — İbrahim Öktem.

İBRAHİM ÖKTEM — Çok muhterem arkadaşlarım, dünden beri devam eden müzakerelerde iki esaslı konu muhterem heyetinizin ilgisini çekmiş ve oldukça sert tartışmalara yol açmış bulunuyor. Bunların birisi merkez kontenjanı, diğeri karma liste meselesidir. Her iki mesele üzerinde arkadaşlarımızın ifadesi çok defa fikri olaktan ziyade, hissî bir mahiyet almıştır. 5/6 nisbetinde ekseriyet kazanma şansı veren bir seçim sistemi mevzu bahis değildir. Düşüncelerimiz

fikirlerimiz nispi temsil prensibinin tahakkuku içindir. Bu tasarının bize bahşedeceği sistemi bu prensip zaviyesinden mütalâa etmedikçe bir neticeye varmak mümkün değildir.

Nispi temilde seçmenle seçilenin münasebeti ekseriyet sistemindeki münasebet değildir. Sistemin bünyesini, felsefesini burada esas tutmak icabeder. 15'inci maddenin ifade ettiği kontenjan mevzuu hududu içinde kalarak mütalâalarını arz edeyim. Konuşan arkadaşların büyük bir kısmı merkez kontenjanının aleyhinde bulundular. Çünkü kötü tatbikatın bize, verdiği ürküntüdür. Bu o kadar yayılmış ki dün kadar merkez kontenjanının harareti müdafii ve hattâ tatbikcisi olan bir kısım arkadaşlarımızı dahi bu kürsüden kontenjan aleyhine söz söylemeye sevk etmiş bulunuyor. Burada fikirlere vuzuh gelmesi lâzım olduğu kanaatindeyim. Demokrasi müessesesi partiler rekabetiyle teşekkül eder. Bu görüş içinde merkez kontenjanının da yeri vardır. Kabul ettiğimiz sistem nispi temsil sistemidir. Burada listenin tanzimi esastır. Listenin hangi yollardan tesbit edileceği hususu da 15'inci madde ile bir hüküm altına alınmak isteniyor. Evvelâ deniyor ki, partiler demokratik usullerle, listelerde yer alacak, eşası tesbit eder ve seçim kurullarına verir. Burada esas olan gaye, seçim kurullarına verilen bu listelerin demokratik bir anlayış içerisinde işleyip işlememesi meselesidir. Bundan sonra, parti genel merkezlerine kontenjan verilmesi meselesi ele alınıyor. Eğer kongrelerde, kabul ettikleri tüzüklerde bu husus tasvip gördüğü takdirde kontenjan hakkı tanınacak. Fakat halen bir kısım parti tüzüklerinde kontenjanın % 15'i geçemeyeceğine dair hüküm mevcuttur. Fakat şöyle bir durum olabilir. Bir partinin kendi tüzüklerinde genel merkeze tanınan kontenjan % 15'in altında, gene bir kısım partilerde % 15 nispetinin üstündedir. Bir kısım partilerde kontenjan hakkı yoktur ama; bu kontenjanın demokratik usullerle tesbiti hakkında iç tüzüklerinde hükümler varsa, o takdirde doğrudan doğruya genel kurulları tarafından karar alınarak, tatbik olunur. Eğer herbirimiz, demokratik nizamı kendi anlayışımıza göre yürütmeye kalkarsak bu anarşi olur. Bizim bugün ulaşma gayesinde bulunduğu Batı demokrasinin birçok memleketlerinde, meselâ; Anglosakson memleketlerinden İngiltere-

de parti merkezi kontenjanı sistemi vardır. Diğer Batı memleketleri partilerinde de merkezin kontenjan hakkı mevcuttur. Bunlar bugün komisyonumuzun ürke ürke getirdiği 15 nei madde hududunu da son derece aşmaktadır. Şimdi biz, İngiltere'den daha demokratik bir memleket olduğumuzu mu iddia edeceğiz. (Onların kanunlarında değil tüzüklerinde var sesleri) Şimdi bir parti tasavvur ediniz : Tüzüğünü kongresinden geçirerek % 100 merkez kontenjanı yetkisini aldığı takdirde bu kontenjanla seçime giren bir parti kendi arzu ettiği partili arkadaşlarını kendi arzu ettiği insanları seçmek yolunu tutacaktır. Partilere kayıtsız şartsız salâhiyet tanıdığımız takdirde bu, bizi demokrasiye götürmez. Bundan dolayı Seçim Kanununa bir kayıt konulmuştur. Parti disiplini bizi korkutuyor. Merkez teşkilâtı oraya kendiliğinden gelmiş bir teşkilât değildir. Bu teşkilâttaki insanlar da seçimle geçmiştir. Bunlara tanınan yetkiler tüzüklerle tanınan yetkililerdir. Bu yetkileri veren genel kurullardır. Bir parti usulüne uygun ve disipline uygun hareket etmezse o parti programında ilân ettiği neticeyi hiçbir zaman tahakkuk ettiremez. Eğer dün disiplin adı altında birtakım süüstimal hareketlerine şahid olmuşsa, bunun sebebi Türkiye'de henüz gerekli ölçüler içerisinde partilerin mevcudolmadığıdır. Hepinizin misal olarak ele aldığı Demokrat parti çok kısa bir devre içerisinde kurulmuş ve ikinci seçim devresinde iktidara gelmiştir. Bu şartlar içinde partilerin hakikaten aşağıdan yukarı işliyen disiplinden mahrum olmaları faydadan çok zararlı olmuştur.

Binaenaleyh, komisyonun getirmiş olduğu bu madde her bakımdan demokratiktir, her bakımdan memleket ihtiyaçlarına uygun olduğu müthalâsındayım.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Şevket Asbuzoğlu.

ŞEVKET ASBUZOĞLU — Muhterem arkadaşlarım, Sayın İbrahim Öktem arkadaşım izin verirse, sözlerini bitirdiği yerden devam ettireceğim.

15 nei maddenin 2 nei fıkrası üzerinde pek çok arkadaşımız aleyhte konuşmalar yaptılar. Ama bütün arkadaşlar, şunu çok iyi takdir ederler ki, partiler iktidara gelebilmek için kendilerine lider ararlar. Ona yardımcı ararlar ve onun-

la teşriki mesai edecek yetişmiş elemanlar ararlar. Siz kendi tüzüklerinize hüküm koyun, parti iktidara gelsin deyin, ondan sonra bu adamlara hiçbir yetki tanımayın bu olamaz. Bu kadar mesuliyet verdiğiniz parti yetkililerini kanunla ve yüksek reylerinizde daha fazla tahdidedin, bu asla uygun olmaz. Çünkü yarımın idare mesuliyetini alacak liderleri seçebilmek için buna ihtiyaç vardır, kanaatindeyim. Birinci fıkra üzerinde bilhassa Ferda Güley arkadaşımız alfabetik liste tanzimi üzerinde ısrar ettiler buna iştirak eden arkadaşlarımız da bulundu. Ama, şu noktayı ileri süren arkadaşlarımız maalesef düşünmediler.

15 nei maddenin getirdiği sıraya göre liste tanzim ederseniz dar bir çerçevede dâhilinde mücahede olacaktır. Ama alfabetik sıraya göre seçime gidip, hele nispi seçimi kabul ettikten sonra aşağı ve yahut yukarı çıkabilmesi için arkadaşların birbirini aleyhinde ve seçim bölgesinde ne kadar çok çalışacaklarını her halde takdir edersiniz. Binaenaleyh dar bir çerçevede dâhilinde listenin tanzimi ve geniş bir muhite intikal etmemesinin yerinde olacağı kanaatindeyim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Ratip Tahir Burak.

RATİP TAHİR BURAK — Muhterem arkadaşlarım, 15 nei madde üzerinde komisyonun getirdiği tasarıya müvazi olarak konuşacağım. Tasarıyı tasvibediyorum. Müzakeresini yaptığımız Seçim Kanunu partileri birinci plânda müthalâa etmektedir. Vaziyet böyle olduğuna göre partiler adaylarını, tasarıda olduğu gibi, demokratik usullerle kurulmuş yoklamada seçer, listelerin yoklamada kazanılan rey sayısına göre hazırlanmaları gayet tabiidir. Tüzüğüne, programına göre bir partiyi tercih edecek seçmendir. Parti kendi bünyesi içinden çıkaracağı şahsı milletvekili adayı olarak ilân eder. Teşkilâtın bu adaya ne derece önem verdiğini, seçmen vatandaş işte bu sıra ile anlayacaktır. Bunda ancak fayda müthalâza edilebilir. Yoksa, bazı arkadaşların teklif ettiği gibi alfabetik sıra veyahut kur'a usulü doğru olmaz arkadaşlar. Bir parti kendi bünyesi içindeki elemanları vatandaşa tavsiye etmektedir, yüz binlerce vatandaş tesbit edilen adayı parti kadar yakından tanımaz. Bu maddenin dışında, ilerdeki maddelerde adaylar üzerinde bir tercih yapmak hakkı vatandaşlara tanınmaktadır. Seçmen vatandaş arzu ettiği adayı bir sıraya koyabi-

lecektir, onun yeri burası değil, sırası geldiğinde müzakeresini yapacağız. Fakat bir parti, vatan-daşı hangi adayın birinci derecede seçilmesinde isabet olduğu yolunda irşat etmesinde fayda mülâhaza ediyorum. Ferda Beyin verdiği Burhan Felek misalini ele alalım: Burhan Felek İstanbul listesinde her seçime girmiştir. Ama buna rağmen listenin altına düşmemiştir. Bu bir istisnadır. İstisnalar kaideleri teyideder. Bir Cahit Zamangil'i misal olarak alırsak, Halk Partisi kurultaylarında Cahit Zamangil'in, tanıdığı halde, listenin altına düşmekten kurtaramadık. Zamangil deyince Z harfiyle daima listenin sonuna gelmektedir. Alfabetik sıraya koyup % 50 nin üstünü alma da netice böyle olur. Binaenaleyh bu iş parti teşkilâtına verilecek bir vazifedir.

% 15 kontenjan meselesine gelince: Arkadaşlar, bu nisbet üzerinde de yüksek heyetiniz bir karara varabilir. % 15 i çok görüyorsa ben de biraz çok görüyorum. 450 kişilik bir Mecliste, 75 e yakını, bir partinin lütfedeceği adaydır. Tâyin şekliyle gelmiştir. tavanım % 10 olarak tesbitinde fayda mülâhaza ederim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Mehmet Ali Kumbasar.

MEHMET ALİ KUMBASAR — Muhterem arkadaşlar, komisyonun getirdiği 15 nci maddeyle aday listelerinin ve aday listesindeki sıralar hakkındaki hükmü bizi tereddütlere düşürdü. Sayın sözeü Atrif Ödül'ün izahatı da beni tatmin etmedi. Bu tüzüklere göre halledilir deniyor. O halde maddeyi şöyle yapalım daha iyi olur. Siyasi partiler aday listelerini tüzükleri gereğince tanzim ederler diyelim. Adayların listedeki tâbiri kalıyor. Bu ifadenin tahdidinde birtakım maksatlar vardır. Bu maksat da benim sezdiğim nispet seçimdeki sıra sistemin getirilmesini derpiş etmektedir. Bu bakımdan itiraz ediyorum. Ve mademki, tüzüklere bırakılması lâzım gelen, iş bünyeyi alâkadar eden bir haktır. Bunun tüzüklere bırakılması ve bu hususta bir sarahatten çekinilmesi lâzımdır kanaatindeyim. Şimdi iki sıra var. Mahalli partilerin tanzim edeceği sıra, bir de merkezin tanzim edeceği sıra vardır.

Arkadaşlar, mahalli liste sıra tâbirini koyup, onu kabul edersek bu takdirde memleket içerisinde korkunç bir mücadele başlayacaktır. Partiler birbirini aleyhine çalışacaklar, iftiralar, yalanlar bu memleketi kasıp kavuracaktır. Şahsiyetlerimizin temiz bir tarafı kalmıyacaktır. Bu partiler için denenmiş bir şeydir.

Yoklamalarda bir tercih usulünü de kabul edecek olursak, bu takdirde de yine partiler arasında gayet ağır şekilde birbirini kırmalar, sinsi sinsi çalışmak suretiyle halk nezdinde temiz şahıslar, devlet adamları iftiralara, isnatlara uğruyacak lekeleneyecektir. Bu da tasvifbedilir bir şey değildir.

Merkez adaylarına gelince; adaylar merkezde tesbit edilince bunların sırası da merkez tarafından tâyin edilecektir. Bir de bakacaksınız bu mahalli listelerinde başına geçecektir. Bu merkez adaylarına ehemmiyet verilmesinin sebebi çok senelerden beri parti kongrelerinde münakaşa edilmektedir. Derler ki; birçok devlet adamları vardır. Bunlar kenara çekilmişlerdir kendilerini kimse tanımaz. Biz merkez adayları listesine bunları koyalım, hayır arkadaşlar hayır, ben, bir devlet adamı bilmiyorum ki, mahallinde seçim kabiliyeti olmasın. Esasen cilâli masalar başından kalkmamış sadece asfalt çişemiş bir adam memleket realitelerini ancak kitaplarda okur. Böyle adam adına devlet adamı da dense işe yaramaz arkadaşlar. Çünkü, halk ile haşır neşir olmamış bir adamdır. Böylesi de devlet adamı olamaz, bunu kabul etmiyoruz. Bu bakımdan komisyon hattâ arkadaşlarımız kabul buyursunlar. Taşradan gelen kimselerden Devlet adamı vasfında olan çok kimseler çıkacaktır. Memlekette bir Barut'çu taşradan gelmiş ve büyük bir devlet adamı olmuştur. Taşradan gelen kimseler içinde devlet adamı vasfında olan kimselerdir. Onlar içerisinde de bu vasıfta olanlar pek çoktur. Merkezde cilâli masada oturup yetişmiş değildirlere. Bu memleketin çok büyük adamları vardır. Yalnız İstanbul ve Ankara'da oturanlara mı bu iş hasredilmiş ve Ankara'da oturanlara mı bu iş hasredilmiştir. Merkez adaylarına bu kadar kıymet verilmesin. On senelik tecrübe bize çok şeyler öğretmiştir. Merkezden gelen, teşkilâta yardımcı değil, yük vagonu olmuştur. Merkezden adam gelmiş bize tirpan atmıştır. Onun için maddenin içine bu hususu koysak teşkilâtları birbirine karıştırır. Bunu müsaade ederseniz şöyle yapalım. Siyasi partiler aday listelerini ve merkez adaylarını tüzüklerine göre tanzim ederler. Diyelim. Bunun üzerinde fazla durmayalım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Hızır Cengiz. (Vaz geçti sesleri)

HIZIR CENGİZ — Temayüle uyarak vazgeçiyorum.

BAŞKAN — Emin Soysal.

EMİN SOYSAL — Vazgeçiyorum, lütfen yeterliği oya koyun.

BAŞKAN — Ahmet Oğuz.

AHMET OĞUZ — Muhterem arkadaşlar, adı geçen mevzu girmeden evvel bir ana noktanın belirtilmesinde fayda vardır. Türkiye'de demokratik sistemi yerleştirmeye gayret ediyoruz. Bunun icaplarını ararken bu meselede hiç demokratik havaya, vasitalara ve imkânlarla bakmıyoruz. Vaktiyle hazırlanmış olan diğer cemiyetlerdeki esaslara göre hareket etmiyoruz. Böyle bir vasata ve imkâna sahibolmadan milletvekilleri seçimine aidolan bir meselenin münakaşasına dahi girilemez. Milletvekilleri seçimi Kanununda, partilerin iç muamelelerine ait bu hususa müdahale etmemek lâzımdır.

Şimdiye kadar vâzı kanun olarak, partilerin iç bünyelerine taallük eden bu maddeyi bendeniz şu zâviyeden mütalâa ediyorum: Ortada kurtarılması başarılması lâzımgelen bir iş vardır. Bunu kendi haline koymakla neticeyi elde edemeyeceğimiz kanaati doğmaktadır. 10 - 15 yıldan beri yaptığımız tecrübeler gösteriyor ki, bu iş kendiliğinden olmuyor. Bu maddenin muayyen bir fıkrasına bir hükmü koymak zaruretini kendiliğinden doğuyor. Bu suretle, partileri geliştirmeye müteveccih bir istikamete sevk etmiş oluruz. Arkadaşlar, hâl böyle olunca parti olarak fert olarak biz, demokratik sistemin memlekette gelişmesini hep beraber hazırlamaya, inkişaf ettirmeye mecburuz. Bir taraftan vazifesi olmadığı halde vâzı kanun bu görüşle partilerin içine el atmıştır. Biz parti fertleri olarak bunu olgunlaştırabiliriz. Bendeniz hasbelkader 16 yıldan beri partinin ileri kademelelerinde bulunan bir insan sıfatıyla arz edebilirim ki, birtakım mahzurların vilâyet ve ilçelerde ne şekilde makes bulduğunu arkadaşlarımız çok iyi bilirler. Mahzur bir tarafa raci değildir. Biz gelişmemiş, henüz demokrasinin ruhunu benimsememiş insanlar olarak bu kusur hepimize raci-

dir. Binaenaleyh işi olgunlaştırma bakımından karşılıklı mütalâa etmemiz lâzımdır. Genel merkezde taziyeler olmuştur. Bunu tahdidetmek için nispeten iyi bir hale getirilmiştir. Bu işi merkezle teşkilât arasındaki mücadeleyi ortaya çıkaracak bir mevzu olarak ele almamak, memleket hayrı için faydalı olur kanaatindeyim. Elbette bu memleket çocukları da Devlet işlerinde büyük işler görecektir kabiliyettedirler. Ama bir gemi, devleti idare eden bir dümen, bir yıl içerisinde, iki yıl içerisinde bir kenardan kopup gelmek suretiyle işe hâkim olmak durumunda değildirler. Bugünkü şartlar ve demokratik anlayışla il ve ilçelerdeki vatandaşlar arasında demokratik sistemin gerçekleşmesine müteveccih çalışmalar ve gayretler sarf edilirken, memleket realitelerini de göz önünde tutarsanız çok daha isabetli hareket etmiş olursunuz.

Binaenaleyh, bu hususta yarın müteveccih gayretlerimiz ve bütün imkânlarımızı vatandaşlar ve topluluklar lehine terk etmeye müteveccih düşüncelerimize rağmen, bugün genel merkezler için nispeti üzerinde münakaşa edilebilir % 10 dan aşağı olmamak üzere bir hak tanınmasının memleketin demokratik gelişmesinde çok faydalı olacağı kanaatindeyim. Bu demek değildir ki, 15 yıl sonra genel merkezler mutlak söz sahibi olacaktır. Geçen zaman içinde bu konuda kabiliyetimizi gösterdik, demokratik sistemin icapları ahlâk ölçüsü içinde intibak ettiğimizi gösterdik. Buna inanıyorum. Gelecek zaman için de bu daha çok inkişafa erecek ve parti merkezleri de bu haklarından feragat edeceklerdir. Ama bugünkü şartlar içinde partilere % 10 nisbetinde bir hak tanınmasında fayda mülâhaza edenlerdenim.

BAŞKAN — Bir yeterlik önergesi vardır. Daha önce komisyon sözcüsü konuşacaktır. Usulen sözcüden sonra bir arkadaşımıza söz vereğiz. Saat 12,30 olmuştur, bu itibarla 14,30 da müzakerelere devam edilmek üzere oturuma son veriyorum.

Kapanma saati: 12,30

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 14,30

BAŞKAN — Başkanvekili Lûtfi Akatlı

KÂTIPLER : Rifat Çini, Şahap Kitapçı

BAŞKAN — Oturumu açıyorum. Söz komisyonundur.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Muhterem arkadaşlarım, tekrar tanzim ederek huzuruza getirdiğimiz 15 nci madde hakkında muhtelif görüşler ifade buyurdunuz. Müzakerenin neticelere yaklaştığı bir sırada bu görüşleri mümkünse birer cümle ile tekrarlamak bizim maddenin tesbitine esas teşkil eden fikirlerimizle karşılaşması için, bu istikamette mâruzatta bulunmak istiyorum. Maddenin tasarıdan çıkarılması teklif edildi. Çıkarılırsa netice ne olacaktır? Siyasi partilerin tüzüklerindeki hükümler tatbikata esas teşkil edecektir. Ancak ortada hiçbir takyit, hiçbir baraj ve tavan mevudolmadığı için şu ihtimal tecelli edebilecektir. Siyasi partilerin merkezleri tarafından gösterilmiş olan adayların ekseriyette bulunabilecekleri bir Meclis meydana gelebilecektir. Tasarıdan bu madde çıkarılırsa bu ihtimali önleyecek hiçbir imkân, hiçbir hüküm ve dayanak kalmıyacaktır.

Arkadaşlar, böyle bir ihtimali önlemeyi vazife addettiğimizden demokratik anlayış içerisinde Türkiye'de yasama organlarını hiçbir zaman siyasi partilerin merkezleri tarafından gösterilmiş olan adayların bir ekseriyet teşkil etmemeleri için böyle bir barajı, böyle bir tavan hükmünü koymayı uygun bulduk. Kabulünü bilhassa rica ederim.

Bâzi arkadaşlarımız, siyasi partilerin merkez organlarının aday gösteremeyeceklerine dair kanuna hüküm konmasını dediler. Arkadaşlarım, Sayın Ahmet Oğuz'dan başlayarak söz alan birçok kıymetli temsilci, siyasi partilerin demokratik hayattaki ehemmiyetini belirttiler. Tasarıya menedici bir hüküm koymakla siyasi partileri bu yolda bağliyacak ve demokrasi icaplarını hakkiyle yerine getiremeyecek bir hale düşürebiliriz. Yalnız, parti tüzüğünde böyle

bir hükmün bulunması bâzi ihtilâflara yol açabilir. Tüzük nedir? Aynı fikir etrafında birleşmiş olan insanların kararını ifade ve uygun gördükleri şekilleri gösteren bir esastır. Siyasi partiler gerektiğinde tüzüklerini değiştirmek yetkisindedirler. Partiler ihtiyaç hissettikçe muhalefette olsun, iktidarda bulunsun bu mekanizmayı kullanmak şartıyla daha faydalı olacağını düşünerek tüzüklerini değiştirmelerini ihtimal dışında mı telâkki ediyoruz. Bir taraftan demokratik esasları göz önünde tuttuğumuz iddia ve kanaatindeyiz, bir taraftan demokrasinin temelini teşkil eden siyasi partilerin davranış ve hareketlerini şimdiden izalesi imkânsız tahditlerle bağlamak isteniyor. Bu iki görüş birbiriyle telif edilemez. Bizim inanışımıza göre Seçim Kanununa siyasi partilerin genel merkezlerinin aday gösteremeyeceği yolunda bir hüküm konulamaz. Çünkü bu yoldaki hüküm demokrasi anlayışıyla aslında hiçbir suretle bağdaşamaz. Bir sayın temsilci arkadaşımız hükmün asıl vaz'ı hikmeti menetmektir ama, teşvik edicidir dediler. Çünkü siyasi partilerin kurultayını teşkil eden partililer böyle bir imkân gördükleri zaman kongrelerinde bir fikir etrafında toplanacaklar, merkez adayı göstermek hususunda partilileri teşvik edeceklerdir. Biz buna katılmıyoruz. Siyasi partilerin kurultay şeklinde toplantıları elbette o parti için faydalı yolu tercih edecektir. Gerek tüzük tanziminde, gerekse karar ittihazında siyasi parti mensupları kurultay halinde toplandıkları zaman elbette memleketin menfaati peşinde gideceklerdir. Onun için tasarıya menedici bir hüküm konmasının tamamen aleyhindedir.

Efendim, birinci fıkra hükmünü bir kere daha tekrar etmeme müsaadelerinizi rica edeceğim. Adayların sırası; sabahleyin belki huzurunuzu bu hususta suiistimal edecek derecede

konuştuk. Bu sıra, her siyasi partinin aday tesbiti için kendi tüzüğünde kabul etmiş olduğu usul ile tesbit edilecek sıradır.

Zaten tatbikatta aday sırası tesbit etmek için üç usul mevzuubahistir. Birisi merkez organı tarafından sıra tesbit edilmesi ki biz bu teklife katılmıyoruz, yahut bütün vatandaşlar tarafından bazı memleketlerde olduğu gibi, sıra ile aday adları tesbit edilmiştir. Bunu memleketimizde kabili tatbik görmedik. Adayların siyasi partiler tarafından kendi mensupları arasından demokratik esaslara göre, yani illerde yapacakları, deneme ve yoklama neticesine göre sıralama esasını kabul ettik. Arkadaşlar, bunun Anayasada kabul ettiğimiz partilerin demokratik esaslar dâhilinde çalışmalarını hususundaki hükmü tamamen mutabık olduğunu kabul edeceğinizi tahmin ediyorum. Bir kısım arkadaşlarımız diyorlar ki % 10 - 15 siyasi partiler kendilerine verilen bu hakkı nasıl kullanacaklardır. 4 milletvekili çıkaran illerde merkez adaylar gösterecek midir? Bunun şekli nedir? Bu meseleler her siyasi partinin kendi bünyesine göre ayrı ayrı mahiyet ve istikamet arz edebilir. Onun içindir ki kanunun da yalnız temel hükmünü koymak lâzımdır. Tatbik şekilleri partilerin tüzüklerine taallük etmesi itibariyle kanunda takyit hükmü ile iktifa etmiş bulunuyoruz.

Sayın Sırrı Atalay'ın kurultaya verilen kararın tasarından çıkarılması hakkındaki sözlerine Necip Bilge arkadaşımız cevap vermiş bulunuyorlar. Bazı arkadaşlarımız % 15 i fazla gördüklerini beyan ettiler. Biz memlekette mevcut siyasi partilerin tüzüklerindeki hükümler ve teamüller istikametinde lâzımgelen hususu göz önünde tutarak % 15 le huzurunuzda geldik. Bu, bir siyasi takdir meselesidir. Bu takdir hakkını kullanacak Yüksek Heyetinizdir. 15 i uygun görürseniz lütfedersiniz. Aşağı görürseniz elbette ki biz ona mutavaat etmek durumundayız. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Suphi Baykam.

SUPHİ BAYKAM — Çok muhterem arkadaşlarım, sabahdan beri demokratik esasları ihtiva eden bir maddenin müzakeresini yapmaktayız. Hatırlanacağı gibi, kanunun tümü üzerinde konuşma yaparken bu maddeye itiraz etmiş ve bu kanunla parti tüzüklerinin

zorlanamayacağı üzerinde durmuştum. Bu madde üzerinde birçok arkadaşlar tenkidlerde bulundular. Komisyon iyi niyetlerle, verilmiş olan tavrı de nazarı itibara alarak, ilgili maddeyi, yeniden tedvin etmiş ve huzurunuzda getirmiş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, burada karma listenin müzakeresini yapmıyoruz, gelen maddenin bununla ilgisi yoktur. Burada merkeze kontenjan verilmeli midir, verilmemeli midir meselesinin de müzakeresini yapmamaktayız. Burada bir tek hususu inceliyoruz : Girdiğimiz yeni demokratik sistem içerisinde nispi temsil usulüyle milletvekilleri seçilecektir. Partilerin çıkardığı milletvekilleri merkez adaylarından ibaret olursa, istikbalimizin bundan zarar göreceğini göz önünde tutmak lâzımdır. Bu sebeple merkezden gelecek adayları tahdideden bir hüküm bu madde ile getirilmektedir. Partiler tüzüklerinde kabul ederlerse, merkezden aday gösterileceklerdir. Bunun için burada bir nisbet kuralım, bir tavan bulduralım ki, her partinin sadece merkez adaylarıyla Meclise milletvekili getirmesi gibi bir hava doğmasın. Bu maddenin Anayasa ve demokratik prensiplerle bağdaşmayan bir tarafı olduğunu sanmıyorum. Merkez kontenjanlarına ait madde müzakere edilirken, konumuzun dışında kalan meseleleri tartışmamız doğru değildir. Yarın merkez kontenjanları hususunda münakaşalar olur. Ağır fikirler ileri sürülür. Bu ihtimali önliyecek tedbir alınmalıdır. Karma liste hususunda da tartışma olacaktır. İstirhamım, vaktiyle arz ettiğim gibi, bu maddenin demokrasimizin yarımı için lüzumlu ve şart olduğunun dikkate alınmasıdır. Eskiden ekseriyet sistemi varken % 25 kontenjanı merkeze tanıyan bir parti eğer o ilde kazanırsa milletvekillerinin % 75 ini de mahalli teşkilâtlar getiriyordu. Halbuki nispi temsilde bu nisbet çok değişmektedir. Zira liste kısmen kazanmaktadır. Onun için merkez kontenjanının tahdidine zaruret vardır. Madde bu noktada sarihtir. Komisyonun teklifi meydandadır. Kabul etmenizi demokrasimizin hayrına telâkki etmekteyim. Böylece illerdeki teşkilâtın hakkı korunmaktadır. Ancak ileri sürülecek bazı deliller karşısında en yüksek tavanı tayin etmek sayıyı veya yüzdeyi tesbit etmek yine Yük-

sek Heyetinize ait bulunmaktadır. Bu tartışılabilir. Saygılarımla.

BAŞKAN — Efendim, yeterlik önermesini okutuyorum.

Temsilciler Meclisi Başkanlığına

15 nci madde üzerindeki konuşmanın kifayetin oya konmasını arz ve rica ederim.

Emin Soysal

BAŞKAN — Efendim, sabahdan beri bu madde üzerinde 21 arkadaş konuşmuştur. Daha da konuşacak 10 arkadaş vardır. Yeterlik aleyhinde konuşmak isteyen Muharrem İhsan Kızıloğlu arkadaşımıza söz veriyorum.

MUHARREM İHSAN KIZILOĞLU — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, söz bize her nedense daima yeterlik aleyhine konuşmak üzere düşüyor. Ben 15 nci madde üzerinde söz istemişim. Fakat yeterlik imdada yetti. Dinlediğim birçok hatiplerin ifadelerinde 15 nci maddenin 1, 2, 3 ncu fıkraları arasında bir irtibatlılığın ve münasebetsizliğin bulunduğunu bilhassa belirtmek isterim. (Kifayet aleyhinde konuşacaksınız sesleri) Zannedirim maddenin aleyhinde konuşmak kifayet aleyhinde konuştuğumu ifade eder. Bunu hatırlatmak isterim. Bu madde üzerinde yapılan konuşmalarda, affınıza mağruren söylüyorum, bende şöyle bir intiba uyandırdı. Pek değişik bir psikolojik hava içerisinde geçmiş seçimlerdeki intibalara uyularak bir nevi parti kongresinde liste tanzimi gibi hususlar ileri sürülmek suretiliyle bu madde tanzim edilmek istenmiştir. Halbuki maddenin müdafaası ve maddenin hakiki demokratik şekilde değerini bulabilmesi için konuşmalar kâfi bir vuzuha ulaşmamıştır. Bunun en büyük sebebi kendi görüşüme göre Anayasamızın 57 nci maddesinde parti tüzüklerinin ne şekil ve ne gibi şartları ihtiva edeceği açık olarak ifade edilmesidir. Böyle bir durum konuşulmadan komisyonun getirmiş olduğu 15 nci maddeyi yeterlik tavrıyla karar bağlamak doğru olmaz. Çünkü komisyonun 3 ncu fıkrasının hiçbir mânası yoktur. Niçin? Demokratik bir nizamda parti tüzüklerini kanunla nizam altına sokmaya çalışıyoruz.

BAŞKAN — Efendim, kifayet aleyhinde konuşacaksınız. Madde üzerinde konuşuyorsunuz. Lütfen kifayet aleyhinde konuşun.

MUHARREM İHSAN KIZILOĞLU (Devamla) — Efendim, arz ettiğim nokta kifayetin aleyhindedir. Bu konuda ben de kaanatimi arz etmek istiyorum. Kifayet aleyhinde konuşuyorum. Müsaade edin, maddenin tavaizi için konuşayım.

BAŞKAN — Yeterlik önermesini yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Önergeleri okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Arz ettiğim sebeplerle 15 nci maddenin 2 ve 3 ncu fıkralarının metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Mehmet Hazer

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Madde 15.— Siyasi partilerin genel merkezlerindeki organları, tüzüklerinde kayıt bulunsa bile, hiçbir seçim çevresi için aday gösteremez ve listelerde adayların sırasını tâyin edemez.»

Alp Kuran

Yüksek Başkanlığa

Maddenin son fıkrasının kaldırılmasını ve yerine siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları tarafından aday «merkez aday» gösterilemez hükmünün konulmasını arz ve teklif eder, yeni hükmün evvelki hükme göre 7 aded daha artış getirdiğini belirtirim.

Hızır Cengiz

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin son fıkrasına aşağıdaki cümlenin ilâvesini arz ve teklif ederim.

«Dört veya dörtten az milletvekili çıkaran illerde merkez adayı gösterilemez.

Erol Dilek

Yüksek Başkanlığa

Madde 15 in aşağıdaki şekilde kabulünü arz ve teklif ederim.

Şahap Kacatopçu

Madde 15. — Her siyasi parti aday listelerini kendi bünyesine uygun şekilde tesbit ederler.

Yüksek Başkanlığa

Madde 15 in aşağıdaki şekilde düzenlemesini arz ve teklif ederim.

Vahap Dizdaroğlu

Siyasi partiler adaylarını seçim çerçevesinde demokratik usullerle ve kendi hükümleri gereğince yapacakları yoklamalarla tesbit ederler. Adaylar listede alfabetik sıraya göre yer alır.

Siyasi partilerin yetkili organları tarafından aday gösterilemez.

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin birinci fıkrasındaki «listedeki sıralarını» tâbiinin çıkarılarak fıkranın :

«Siyasi partiler aday listelerini ve adayların kendi tüzükleri gereğince seçim çevrelerinde demokratik usuller dairesinde yapacakları yoklamalarda tesbit ederler.

Tesbit edilen adaylar listede alfabe sırası ile yer alırlar.» şeklinde düzeltilmesini arz ve teklif ederiz.

Abdullah Ercan Orhan Köprülü
Celâl Sungur Hızır Cengiz
Cevdet Geboloğlu Mehmet Ali Kumbasar

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin 1 nci fıkrasındaki (listedeki sıralarını) ve 2 nci fıkrasındaki ve (bu adayların listedeki sıralarının tâyini) ibarelerinin çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

İhsan Ögat İlhan Özdil
Reşat Tardu Feridun Üstün
Suphi Doğukan

Riyaset Makamına

15 nci maddenin son fıkrasında yazılı (% 15 ni geçemez ibaresinin % 10 nunu geçemez) şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

İmadettin Elmas Necmi Akçasu

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin birinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Galip Kenan Zaimoğlu

Siyasi partiler aday listelerini kendi tüzükleri gereğince seçim çevrelerinde demokratik

usullere göre yapacakları yoklamalarla tesbit ederler.

Yüksek Başkanlığa

Yeniden gelen 15 nci maddenin 2 nci fıkrasında bulunan (veya genel kongrelerinde bu hususta karar verilmemiş olmasına) kelimelerinin çıkarılmasını ve 3 ncu fıkrada bulunan 15 in % 6 olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

Hakâri Temsilcisi
Sait Erding

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin son fıkrasının (ancak, bu suretle tesbit edilecek merkez adaylarının sayısı hiçbir suretle, o siyasi partinin seçime katıldığı illerde göstereceği adayların, % 10 nu geçemez) şeklinde düzenlenmesini arz ve teklif ederim.

Ahmet Damiray

Riyaset Makamına

15 nci maddenin birinci fıkrasında mevcudolan (ve adayların listedeki sıralarını) ibaresinin metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

İmadettin Elmas Necmi Akçasu

Temsilciler Meclisi Başkanlığına

On beşinci maddenin son fıkrasındaki % 15 şin % 10 olarak değiştirilmesini arz ve teklif ediyorum.

Hüseyin Otan

Yüksek Başkanlığa

A) 15 nci maddenin 2 nci fıkrasından (veya genel kongrelerinde bu hususta karar verilmemiş olmasına kelimelerinin çıkarılmasını,
B) Son fıkrasındaki yüzde 15 in yüzde on olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Sırrı Atalay

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Hüseyin Ulusoy

Siyasi partiler aday listelerini ve adaylarının listedeki sıralarını kendi tüzükleri gereğince seçim çevrelerinde demokratik usuller dairesinde yapacakları yoklamalarla tesbit ederler.

Siyasi partilerin merkezlerindeki yetkili organları tarafından aday tesbit edilebilmesi

tüzüklerinde bu yetkinin bulunmasına veya genel kongrelerince bu hususun karara bağlanmasına;

Tüzükler bu nevi aday tesbitine müsaidolduğu takdirde bu adayların listedeki yeri, o seçim çevresi aday adedleri arasında genel merkezlerce çekilecek kur'a ile tesbit olunur. Ancak, bu suretle tesbit edecek merkez adaylarının sayısı hiçbir suretle, o siyasi partinin seçime katıldığı illerde gösterdiği adaylar toplamının % onunu geçemez.

Yüksek Başkanlığa

Şayet maddenin son fıkrası kabul edilirse (merkez kontenjanı olan şahısların «her yönden» üstünlükleri hakikat ve kabulü karşısında bu zevatin listeyi sürüklemelerini teminen «fazla oy almayı hâkim kılmak için» sıra listesinin sonlarına yazılmasının kabulünü arz ve teklif ederim.

Hızır Cengiz

KOMİSYON ADINA ATIF ÖDÜL — Takrirlere katılıp katılmıyacağımız hakkında müruratta bulunacağım.

Muhterem arkadaşlarım; okunan takrirlerde, son fıkradaki % 15 nisbetinin % 10 a indirilmesi teklifleri bizzat Yüksek Heyetinizin takdirlerine bırakıyoruz. Bunlar hakkında aykırı bir görüşümüz yoktur. Diğer takrirlerin münderecatına katılmıyoruz

(Mehmet Hazer'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

(Alp Kuran'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Efendim, bu önerge de, demin oya sunulan önergenin ifadesini taşıyor.

Komisyon katılmıyor. Önergeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir. efendim.

(Hızır Cengiz'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Takriri oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Erol Dilek'in önergesi tekrar okundu.)

EROL DİLEK — Geri alıyorum.

(Şahap Kocatopçu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Kabul

edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Vahap Dizdaroğlu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Takriri oyunza sunuyorum. Takriri kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Abdullah Ercan ve arkadaşlarının önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Takriri kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(İhsan Ögat ve arkadaşlarının önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon?...

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(İmadettin Elmas ve arkadaşının önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Aynı şekilde olan bir takrir kabul edilmedi. O itibarla oyunza arz etmiyorum.

(Galip Kenan Zaimoğlu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Daha evvel oyunza arz edildi. Kabul edilmedi. Komisyon da bu önergeye katılmamaktadır. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Sait Erdinç'i'n önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

(Ahmet Demiray'ın önergesi tekrar okundu.)

SÖZCÜ ATIF ÖDÜL — Efendim, % 10 a itirazımız yok. (Katılın, katılın sesleri.)

BAŞKAN — Efendim, komisyon katılmıyor. Oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Anlaşılmadı. Yeniden oylama yapacağız.

(Önerge bir defa daha okundu.)

BAŞKAN — Komisyon.

SÖZCÜ ATIF ÖDÜL — Efendim, biz, % 15 yerine % 10 a itirazımız olmadığını arz ettik. Görüşümüz siyasi partilerin seçime katıldığı yerlerde gösterilen adaylarının topluluğu, bir

siyasi partinin memlekette seçime katılacağı her ilde gösterdiği adayların yekûnunun muayyen miktarını aşamaz şeklindedir.

(Hüseyin Otan'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor. Tavriri kabul elenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergelerin hepsi % 10 teklif ediyor. Bu itibarla artık onları oyunuza koymıya lüzum yok.

HIZIR CENGİZ — Kabul edilen önergeler muvacehesinde benim bir teklifim vardır.

(Hızır Cengiz'in önergesi tekrar okundu.)

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Katılmak mümkün değildir.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Muharrem Kızıloğlu'nun da daha evvel reddedilen tavriri gibi aynı mahiyette bir tavriri vardır, fıkranın çıkarılmasını tazammun etmektedir. Diğerleri reddedildiği için muameleye koymuyorum.

15 nci maddeyi oyunuza sunuyorum. % 10 olarak kabul edenler... Etmeyenler... Madde % 10 şeklinde kabul edilmiştir.

Milletvekili tutanağının verilmesi

MADDE 35. — Milletvekili seçilenlere il seçim kurulu tarafından milletvekili seçildiklerine dair bir tutanak verilir.

Bu tutanaklardan birisi Millet Meclisi Başkanlığına verilmek üzere, iki nüshası Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına gönderilir.

BAŞKAN — Komisyonun hazırladığı diğer maddeler henüz matbaadan gelmediği için 35 nci maddeye geçiyoruz.

Madde hakkında söz istiyen?... Yok. Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim sonuçlarının ilânı ve yayını

MADDE 36. — Yüksek Seçim Kurulu, her partinin kazandığı milletvekili sayısını ve milletvekili seçilenlerin ad ve soyadlarını Resmî Gazete ve radyo ile derhal ilân eder.

Seçim sonuçlarının illerden gönderilmesi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu en kısa zamanda radyo ve Resmî Gazete ile ikinci bir bildiri yayımlayarak, iller itibariyle seçmen sayısını, oy kullanan seçmen sayısını, seçime katılma nis-

betini, muteber oy puslası sayısını, her partinin ve bağımsız adayların kazandıkları oy puslası sayısını kamu oyuna sunar.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?... Yok. Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim sonuçlarının İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanması

MADDE 37. — İstatistik Genel Müdürlüğü, Yüksek Seçim Kurulu tarafından kendisine verilecek vesikalara dayanarak, iller, ilçeler, seçim bölgeleri ve sandık bölgeleri itibariyle, sandık tutanaklarında mevcut malûmatı en geç, seçimi takibeden on iki ay içinde yayımlar.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?... Yok... Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Seçim delillerinin saklanması

MADDE 38. — Hesaba katılan ve katılmayan ve itiraza uğramış olan oy puslaları, sayım ve döküm cetvelleri ve milletvekilliğine seçilme tutanakları ve seçimle ilgili diğer her türlü evrak, altı ay süre ile, ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı, illerde il seçim kurulu başkanı tarafından saklanır ve Yüksek Seçim Kurulunun talebi olmadıkça hiçbir yere gönderilemez.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?... Yok. Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçimin veya tutanağın iptali

MADDE 39. — Milletvekili tutanaklarına yapılan itiraz, oyların dökümüne, sayımına veya bu oyların partiler ile bağımsız adaylara taksimine taallük ettiği ve yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucuna göre seçilmiş oldukları anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir.

Bir seçim çevresinde yapılan seçimin, seçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır ve Yüksek Seçim Kurulu seçimin iptaline dair kararlar birlikte, o çevrede, seçimin yapılacağı Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilân eder.

Bu ilândan sonra gelen altmışıncı günü takibeden ilk Pazar günü oy verme gündür.

Yukarıki fıkralar dışında milletvekillerinden bir veya birkaçının tutanaklarının iptaline karar verildiği takdirde, tutanakları iptal olunan milletvekilleri yerine, mensub oldukları siyasi parti listesindeki sıraya veya varsa tercih işareti sayısına göre belli olan sırada başta olanlara tutanak verilir.

Sırada olanlar yetmediği takdirde, açık kalan milletvekilleri için kanunun ara seçimi hakkında kabul ettiği hükümlere uyulur.

BAŞKAN — Efendim, 39 ncu maddede bir tabii hatası var. Belki, sayın rakadaşlarımızın elindeki nüshalarda bu yoktur.

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, 39 ncu maddede bir tercih geçmektedir. Bu, 24 ncu maddeden sonra söz konusu olacağından bu hususu göz önüne almak gerekir.

BAŞKAN — Efendim, şu halde; 39 ncu ve bu bölümdeki diğer maddeleri gelecek maddelere talikan şimdi bırakıyoruz.

7 nci bölüme geçiyoruz.

YEDİNCİ BÖLÜM

Özel hüküm bulunmayan hallerde uygulanacak kanun

MADDE 42. — Bu kanunda özel bir hüküm bulunmayan hallerde, «Seçimlerin Temel Hükümleri ve seçmen kütükleri» hakkındaki Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen?.. Yok. Maddeyi oya sunuyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir, efendim.

Geçici maddeler.

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, burada da diğer maddelerle ilgili hususlar var.

BAŞKAN — Şu halde, geçici maddeleri de sonraya bırakıyoruz, efendim.

Komisyonun tanzim etmek üzere aldığı maddeler henüz meclisten gelmemiştir. Bu itibarla Seçim Kanununun tasarısı üzerindeki müzakerelere devam etmeye imkân kalmıyor.

2. — *Cumhuriyet Meclisi üyeliğlerinin Seçimi kanunu tasarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/9) (1)*

(1) 36 S. Sayılı basmavyazı tutanağın sonundadır.

BAŞKAN — Gündemin ikinci maddesini teşkil eden Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununun müzakeresine başlıyoruz.

Tümü üzerinde söz isteyenler : Alp Kuran, İsmet Giritli, Sırrı Atalay, Hıfzı Oğuz Bekata, Feyyaz Köksal, Sait Erdinç.

Alp Kuran (Yok, sesleri)

İsmet Giritli (Yok, sesleri)

Sırrı Atalay (Yok, sesleri)

Hıfzı Oğuz Bekata.

HIFZI OĞUZ BEKATA — Vazgeçtim.

BAŞKAN — Feyyaz Köksal.

FEYYAZ KÖKSAL — Sayın arkadaşlarım, son günlerde bilhassa basında mevzuubahsolan bir mesele var. Bu da Senatoya seçileceklerin bir kısmının müstakil olmasıdır. İsmarlama müstakil senatör seçimi olamaz. Yalnız kanunumuzun müstakillerin girebilmesi imkânını sağlamak üzere düzeltilmesi lâzımdır. 1 ve 2 Cumhuriyet Senatosu üyesi seçilecek seçim çevrelerinden müstakillerin kazanmaları, Milletimiz istediği takdirde, üye olabilmeleri imkân dâhilindedir. 3 ncu seçim çevresi istisna hali teşkil edilebilir. Kanunumuzun, müstakillerin girebilme imkânlarını sağlamak üzere, bilhassa 5 ve 4 lü seçim çevrelerinde diğer yerlere müşabih ilki veya üç çevreye ayrılarak tanzimini ve ekli listelerin buna göre düzenlenmesini rica ediyorum. Çünkü, ancak bu şekilde müstakiller girebilecek durumdadır. İnanıyorum, fakat bazı mahafil bunu bizzat istiyormuş, diye bir dedikodu var. (Öyle bir şey yok, sesleri) Gazetelerde, makalelerde var, beyefendiler. Bunun önüne geçilmesi için müstakillerin seçimini kolaylaştıracak seçim sistemini ve seçim çevrelerinin tanzimi ve taksimatın buna göre yapılması da sizlerin vazifenizdir.

Hürmetlerimle (Alkışlar)

BAŞKAN — Sait Erdinç. Yok.

Nurettin Ardicıoğlu.

NURETTİN ARDİÇOĞLU — Muhterem arkadaşlar, bu maddede söz almak niyetinde değildim. Fakat, Sayın Feyyaz Köksal arkadaşımızın, bazı dedikodulara temasla ve bazı mahafilde ismarlama bağımsızlık isteniyor, şeklinde sözleri karşısında; bu şekilde sözlerin iyi olmadığını, iyi neticeler uyandırmadığını, efkârı umumiye teşevvüğe sevk ettiğini ve burada dedikoduları artırıcı mahiyetteki görüşmelere

değil, işin hakikatinin açıklanmasına ihtiyaç vardır. Öyle bir bağımsız veya ısmarlama suretiyle Senatoya bağımsız üye olmak isteyen kimse yoktur. Yanlıştır bu havadisler. Memleket kritik bir noktada bulunmaktadır. Demokratik nizamı el birliği ile selâmet sahiline götürmekle mükellefiz. Bu gibi şeylerden kaçınmalıyız. Bu demokratik nizam Anayasanın getirdiği esaslar dâhilinde yürüyecektir. Bunu rahnedar edecek bir tasavvurun mevcudolmadığını yakından bilen bir arkadaşımız olarak açıklamak istiyorum. Mâruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Komisyonun tümü üzerinde bir mütalâası var mı?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Sayın Nurettin Ardıçoğlu, komisyonumuza tercüman olmuştur. Kendilerine iştirak ediyoruz.

BAŞKAN — Maddelere geçilmesini kabul edenler... Etmiyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

Cumhuriyet Meclisi Üyeleri

Birinci Bölüm

İlkeler

Seçim usulü ve şekli

MADDE 1. — Cumhuriyet Meclisi üyeleri seçimi, tek derecelidir; çoğunluk usulüne göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurtda aynı zamanda yapılır.

Seçmen, oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

BAŞKAN — Sahir Kurutluoğlu.

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, (zamanda) değil, (aynı günde) olacak.

BAŞKAN — Saîd Erdinç.

SAİT ERDİNÇ — Muhterem arkadaşlar, işaret edeceğim bir husus var; komisyon, Milletvekili Seçimi Kanunu tasarısını baştan sona kadar savundu.

Acaba, neden, Senato seçimleri hakkında da bu yola gitmemişlerdir?

Gönül isterdi ki, burada da bu yer alması olsun.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Muhterem arkadaşlar, müzakeresine başlamış olduğunuz kanun tasarısı Anayasanın kabulünden evvel komisyonumuzda müzakere edilmiş ve çıkmış olması dolayısıyla ismi, Cumhuriyet Meclisi üyelikleri seçimi olarak tesbit edilmişti. Tensibederseniz bunu Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi olarak düzeltelim. Bu takdirde maddelerde de geçen Cumhuriyet Meclisi tâbirinin; Cumhuriyet Senatosu olarak düzeltilmesi icabedecektir.

Sait Erdinç'e gelince : Evvelâ bu kanunla seçilmesi takarrür eden Cumhuriyet Senatosu üyeleri bir, iki, âzami üç olarak tesbit edilmiş ve üç vilâyette bir parça yüksek rakam arz etmektedir. Bir dar bölge olmamakla beraber seçileceklerin adedinin azalmasıyla bölgeler müstakil bölge haline gelmiş bulunuyor. Bu itibarla nispî temsil sisteminin tatbikına imkân yoktur. Mekanizma bakımından, nispî temsilin işleyişi bakımından, imkân yoktur. Birinci ve ikinci meclislerin aynı usulle seçilmesinde, meclislerin ayrı ve farklı olması zaviyesinden fayda yoktur.

CEVDET GEBOLOĞLU — Nispî temsil sistemi ile ekseriyet sistemi, bunların ikisinin aynı günde yapılacağı, ekseriyet sisteminde vatandaşlar; doğrudan doğruya şahısların kıymetlerini nazarı dikkate alarak oylarını kullanacaklardır. Nispî usulde ise, yalnız listelere rey vereceklerdir. Bunlar aynı gün ve aynı zamanda iki sistemi düşünerek reylerini düzenliyeceklerdir.

Seçmen kapalı hücreye girdiği zaman çeşitli oy puslalarını bir zarfa koyacak, iki sandığa atacaktır. Bu şekil bir karışıklık yapacaktır. Acaba seçim komisyonu, her iki seçimin bugün veya bir hafta ara ile yapılması gibi bir çare düşünüyor mu? (Madde ile ilgisi yok sesleri)

GALİP KENAN ZAIMOĞLU — Efendim, burada, Milletvekili Seçimi Kanununun 1 nci maddesinde, (zamanda) kelimesi, (günde) diye değiştirilmiştir.

BAŞKAN — Evet efendim; başta, Cumhuriyet Senatosu olarak bir değişiklik var. Bir değişiklik de, zamanda kelimesi, günde olarak değiştirilmiştir.

Şimdi, bu son şekliyle okuyoruz, maddeyi efendim.

Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçim Kanunu**Birinci Bölüm****İkeler****Seçim usulü ve şekli**

MADDE 1. — Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimi, tek derecelidir; çoğunluk usulüne göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttan aynı günde yapılır.

Seçmen, oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

BAŞKAN — Maddeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler.. 1 nci madde kabul edilmiştir.

Seçim çevresi

MADDE 2. — Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde, her il, bir seçim çevresidir. Ancak; Ankara, İstanbul, İzmir illeri ilişik (1) sayılı listede yazılı olduğu şekilde üçer seçim çevresine bölünmüştür.

BAŞKAN — Bir önerge var. Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

İkinci maddedeki sayılı kelimesi yerine numaralı kelimesinin konulmasını ve bu sayede üçüncü madde ve kanuna ekli liste ile kelime ahengi tesis edileceğini arz ederim.

Hızır Cengiz

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Maddeyi okunan şekliyle oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçilecek üye sayısı

MADDE 3. — Cumhuriyet Senatosuna seçimle gelecek üye sayısı (150) dir. Her ilin çıkaracağı Cumhuriyet Senatosu üyesi sayısı, ilişik (2) sayılı listede gösterilmiştir.

BAŞKAN — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçimin başlangıcı ve günü

MADDE 4. — Cumhuriyet Senatosu üyelerinin üçte biri iki yılda bir yapılacak seçimle yenilenir.

Yenilenecek olan Cumhuriyet Senatosu üyele-

rinin seçiminde ikinci yılın 18 Mart günü seçimin başlangıcı tarihidir. 19 Mayıs önceki Pazar günü oy verilir.

Cumhuriyet Meclisinde istifa ve ölüm gibi sebeplerle boşalan yerler için, ara seçimi yapılmaz. Ancak, üçte bir yenileme sırasında bu açıklar da doldurulur.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU-OĞLU — Maddede bir tashihi vardır. 19 Mayıs tarihinin; 31 Mart olması lâzımdır. 11 Mart günü seçimin başlangıcı tarihi, Haziranın ilk Pazar günü oy verilir, şeklinde olacaktır.

BAŞKAN — Milletvekilleri seçimine müte-nazır olarak yeniden tanzim edilen, tadil edilen şekli okutuyorum.

Seçimin başlangıcı ve günü

MADDE 4. — Cumhuriyet Senatosu üyelerinin üçte biri iki yılda bir yapılacak seçimle yenilenir.

Yenilenecek olan Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminde ikinci yılın 31 Mart günü seçimin başlangıcı tarihidir. Haziran ayının Pazar günü oy verilir.

Cumhuriyet Senatosunda istifa ve ölüm gibi sebeplerle boşalan yerler için, ara seçimi yapılmaz. Ancak, üçte bir yenileme sırasında bu açıklar da doldurulur.

EMİN SOYSAL — Muhterem arkadaşlarım, bir noktayı arz etmek istiyorum. Üniversiteler Kanunu çıktığı zaman rektörlük seçimi için, üniversiteler seçiminde bir defaya mahsus olmak üzere üç sene kabul edilmiştir.

Bir defaya mahsus olmak üzere üç sene de bir yenilenecek. Ondan sonra, 2 sene de bir yenilenecek. Bu bakımdan, sene sonunda yeni gelen üyeler, iş, teşkilât hususunda yenidirler. İstikrar lâzım. Bu nokta mühim, hakikaten, Senato içinde bir anane teessüsü ve gerekse seçim bakımından ve memlekette huzur, ahenk teessüsü bakımından, senatörlerin işlere alışması yönünden ilk defa ve bir defaya mahsus olmak üzere, üç yılda bir yenilenir densin. Bundan sonra iki yılda bir olur bu.

Komisyon da bunu kabul buyurursa yerinde olur, kanaatindeyim.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU-OĞLU — Anayasada bu maddeye müte-nazır madde kabul edildiği için biz burada ona aykırı bir şeklin kabulünü mümkün görmüyoruz.

BAŞKAN — Maddeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci Bölüm
Seçim öncesi işleri

1. Kesim
Seçilebilme

MADDE 5. — Kırk yaşını bitiren ve yüksek öğrenim yapmış bulunan her vatandaş Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçilebilir.

MADDE 6. — Anayasanın 68 nci maddesi gereğince, milletvekilliğine seçilme yeterliği olmayanlar, Cumhuriyet Senatosu üyeliğine de seçilemezler.

BAŞKAN — Buyurun.

NECİP BİLGE — Bendenizin sözü madde ile ilgili değildir. Söz hakkımı mahfuz tutmuş olduğum için konuşuyorum. Sadece bu bölüm içinde iki kesim başlığı vardır. 1 nci kesim iki maddelik, ikincisi de üç dört maddelik kesimdir. Ve kanunun diğer bölümlerinde kesim diye ayrılmış ayrıca bir kısım yoktur. Bu itibarla sadece iki maddeden ibaret olan kesimin doğru olmayacağı kanaatiyle ve diğer kısımlarda da mevcudolmaması dolayısıyla 1 nci ve 2 nci kesim diye konulan başlıkların kaldırılmasını teklif edeceğim.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU-OĞLU — Necip Bilge arkadaşımızın kaldırılmasını teklif ettikleri (Kesim) kelimesinin kalkmasını komisyon olarak tasvibetmekteyiz.

CEVDET GEBOLOĞLU — 1961 de yapılagına göre nüfus cüzdanlarında hangi doğum 40 yaşını doldurmuş olacaktır, komisyondan öğrenmek istiyorum.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU-OĞLU — Adli teamüle bakmak lâzımdır hangi senenin hangi ayında doğmuş ise 1961 senesinin aynı ayın, aynı gününde 40 yaşını doldurmuş olacağı meselesidir. Şayet, nüfus tezkeresinde, ayı, günü belli değilse; 1921 yılı 1 nci gününde doğmuş sayılır ve 1961 de 40 yaşını doldurmuş olur.

HIZIR CENGİZ — Efendim, ayrıca buna lüzum yok. 1 nci kesimde, bu 2 maddeyi kapsar şekilde, başlığa, seçilme yeterliği, desek; komisyon, münasip görür mü acaba?

2 ncisi : 6 nci maddenin başında, seçilmeyecek olanlar, desek, mümkün olur mu?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Olur.

BAŞKAN — Buyurun.

VAHAP DİZDAROĞLU — 30 yaşında milletvekili oluyor. Amerika'da Reiscumhur 35 yaşında oluyor. Senato için 40 yaş niçin münasip görülmüştür?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Anayasada bir defa böyle kabul edilmiştir, bu bir. İkinci olarak her memleket seçme ve seçilebilme yaşı itibariyle başka bir cemiyet bünyesi arz eder. Türkiye Cumhuriyetinde böyle münasip görülmüştür.

BAŞKAN — Önerge vardır. Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Beşinci maddenin birinci fıkrasına «En az onbeş sene âmme hizmetinde bulunmuş olmak» şartının da ilâvesini arz ve teklif ederim.

Vasfi Gerger

BAŞKAN — Komisyon, okunan tavriri dinli yemediğinizi zanmıyorum.

ATIF ÖDÜL — Özür dileriz tekrar okunmasını istirham ediyoruz. (Vasfi Gerger'in tavriri tekrar okundu.)

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Maddelerin tertibini değiştiren bir önerge olmadığı için maddeyi aynen oyunuzda arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler Kabul edilmiştir.

MADDE 6. — Anayasanın 67 nci maddesi gereğince, milletvekilliğine seçilme yeterliği olmayanlar, Cumhuriyet Meclisi üyeliğine de seçilemezler.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Birinci fıkrada «Anayasanın 67 nci maddesi» 68 olarak değiştirilmesini rica edeceğiz. Anayasada bu numarayı almıştır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?... Yok. Maddeyi bu tashihle kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

II. Kesim

Adaylık

MADDE 7. — Seçilme yeterliğine sahip her vatandaş, Cumhuriyet Senatosu üyeliğine adaylı-

ğını koyabilir. Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları da, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevreleri için, o çevrenin seçebileceği Cumhuriyet Senatosu üyeliği sayısı kadar, aday gösterebilirler.

Siyasi partilerin aday gösterebilmeleri için, kendi tüzüklerine göre ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmaları ve o seçim çevresi ile birlikte en az on beş ilde altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmaları gerekir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen?... Sırrı Atalay.

SIRRI ATALAY — Adaylık için seçilme yeterliğine sahip herkese, bu hükmün uygulanacaktır. Burada açıklık var. Fakat, il çevresi teşkilâtı bulunan siyasi partilerde merkez organları aday gösterebilir, kaydı, çok şey getirebilir. Bu, açıklığa muhtaçtır.

Nasıl gösterecekler? Diledikleri gibi mi gösterecekler? Yoksa, biraz evvel kabul buyurduğunuz, 15 nci maddedeki kayıt ve şartlarla mı? Bunun açıklanması gerek. Yani, merkez, dilediği gibi aday gösterebilecek mi?

Bunun açıklanması gerek. Madde vazıh değil. Bunu, tashih, tasrih etsinler. Geri alsınlar veya bu ciheti, bu şekilde açıklasınlar.

Hürmetlerimle.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Muhterem arkadaşlar, Sayın Atalay'ın arzu ettikleri tavrı yapalım. Maddenin yazılış sebebi kendilerinin anladığı mânadadır. Buradaki Yüksek Seçim Kuruluna bildirmek hükmü, siyasi partilerin genel merkezleri bu hususta ayrıca aday göstermek yetkisi mânasını taşımamaktadır. Bu adayların tesbitinde Milletvekili Seçimi Kanununda kabul ettiğiniz 15 nci madde hükmü tatbik edilecektir.

SIRRI ATALAY — Merkez adayı var mı?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL (Devamla) — Arz ettim. 15 nci madde hükümleri cereyan edecektir. Kendileri 15 nci madde hükmünün bir istisna ilâvesi suretiyle cereyan etmesini teklif ve talep etmektedirler. Bu, maddenin şumulü dışında bir arzudur.

Bunu burada kabul etmeyi komisyon sözcüsü olarak ifade etmeye kendimi mezun saymıyorum. 15 nci madde istikametinde yürüyecektir. 15 nci madde hükmü istisnasız olarak yürüyecektir.

VAHAP DİZDAROĞLU — Muhterem arka-

daşlar, Sırrı Atalay arkadaşımızın beyanlarına iltihak ediyorum. Komisyon Sözcüsünün ifadesini dinledikten sonra, maddeye vuzuh getirmek istenmediği anlaşılıyor. Milletvekili Seçimi Kanunu tasarısının müzakeresinde 10 ncu maddede aynı şekilde genel merkezin yetkisi sadece Yüksek Seçim Kuruluna bildirir ifadelerine rağmen, bu hususta verdiğimiz önergeyi komisyon nazara almamış ve maddede değişiklik yapmamıştır. Şimdi de müzakeresini yaptığımız 7 nci maddede vuzuh yoktur. Komisyonun maksadı kabul edilen 15 nci maddeye mütenazır olarak yine genel merkeze kontenjan hakkı tanımak mıdır? Bunu açıkça ifade etsinler.

Böyle değilse; yine açıkça ifade etsinler.

Her vatandaş, kanuni seçilme yeterliğine sahip olan her vatandaş adaylığını koyabilir. Siyasi partiler, adaylıklarını kendi seçim çevrelerinde, tüzüklerine uygun olarak yapacakları yoklamalarla tâyin ve tesbit ederler, denilmektedir.

Şimdi, bunun dışında, bir başka maksat da varsa, Komisyon bunu açıklasın efendim. Maddeye bir vuzuh getirsinler.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU-OĞLU — 7 nci madde : «Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları da, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevreleri için, o çevrenin seçebileceği Cumhuriyet Senatosu üyeliği sayısı kadar aday gösterebilirler.» Kaydı takdim kaydından ibarettir burada. Aynı Milletvekili Seçimi Kanununda olduğu gibi parti genel merkezleri mutlaka bunları bildirmekle aday tesbit etmeyecek, kendi usullerine göre tanzim edilmiş listelerin takdimi mânasındadır. Bunun dışında 15 nci maddenin işleyip işliyeceği hususundaki münakaşanın yeri zannımca burası değildir, 9 ncu madde olması lâzımdır. Bu itibarla 7 nci maddenin sadece takdim etmekten ibaret bir madde olduğunu tekrar ilâve edeyim.

BAŞKAN — Hızır Cengiz.

HIZIR CENGİZ — Çok muhterem arkadaşlarım; ben buraya komisyonun metnini savunmaya geldim.

Değerli arkadaşların; Milletvekili Seçimi Kanununun adaylık hükmünü kapsayan 10 ncu maddesi; sözcü tarafından müdafaa edilirken, sözcü bu maddenin; siyasi partilerin genel mer-

kezlerindeki yetkili organlarının bu partinin teşkilâtı bulunan seçim çevresi adaylarını Yüksek Seçim Kuruluna bildirebileceği mâna ve hükmünü taşıdığını ifade etti. Halbuki madde hükmünü bunu ifade etmemektedir.

Bendeniz maddedeki aday gösterme hakkını genel merkeze yetki hasrû tahsisi mânasında anladığım için siyasi partilerin kelimesinin (in) harflerinin kalkmasını ve yerine de konulmasını ve maddedeki genel merkezlerindeki yetkili organları, bu partilerin kelimelerinin de çıkarılmasını ve maddenin siyasi partilerde teşkilâtı bulunan seçim çevrelerinde aday gösterebilirler şeklinde olmasını teminen bir önerge vermişim. Çok sayın Sahir Kurutluoğlu, bunun, tarzı tahririne ve murat ettiği mânasına itiraz ettiler.

Sonra, yine, ilgili bir fıkra eklenmesini arz ve rica ettim. Buna da katılmadılar.

Sayın arkadaşlar, madde çok güzel fakat, bu maddenin mânasını anlamak için çok düşünmek lâzım. Malûmdur ki, Cumhuriyet Meclisi üyeleri seçimi için partilere tahmil edilen mükellefiyet 15 seçim çevresinde tam sayıda aday göstermekten ibarettir. On beşi tecavüz edenlerde aday sayısı mutlaka o kadar olacaktır diye bir hüküm yoktur. İsterse gösterebilmek mevkiindedir partiler. 67 vilâyette yani asıl olan seçim çevresi kadar yerde aday gösterebilirler. İşte burada 7 nci madde : «Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları da, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevreleri için o çevrenin seçebileceği Cumhuriyet Meclisi üyeliği sayısı kadar aday gösterebilirler» diyor. Yani illâ tamamı kadar gösteremiyecelerdir. Arz edebildim mi efendim. Dilerse 67 vilâyetten 60 ında, 50 sinde, 25 inde aday gösterebileceklerdir. 67 vilâyette diye bir kayıt yoktur. Eğer hakikaten madde üzerinde bizim gibi düşünüüyorsa o zaman ancak mahallî partiler adaylarını usulüne uygun şekilde tesbit ve kabul ettikten, yani 15 nci maddenin derpiş ettiği mânada adayı tesbit ettikten sonra zamanında seçim kurullarına yetiştiremezler diye bir endişe doğabilir, işte parti bakımından hassas olan bu konunun halli için Yüksek Seçim Kurulu da bunu radyo ile bildirsün diye, metnin sonuna bir fıkranın eklenmesi lâzımdır.

Sonra ikinci fıkra;

O seçim çevresi ile birlikte en az 15 ilde altı

aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmaları gerekir diyor, bu fıkra muvacehesinde İstanbul, İzmir ve Ankara'nın durumları muhtacı tavihtir, yani o seçim çevresi ile beraber en az 15 ilde deniyor. Böyle olamaz.

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, bu çıkacak.

HIZIR CENGİZ (Devamla) — 15 ilde, kalması lâzım. Bunda, malûmunuz, bir özellik var.

Muhterem arkadaşlar, seçim çevresi hususunda, her il, bir seçim çevresidir, deniyor.

Şimdi, burada, madde böyle kalırsa; şu hükmle bir tenazür olmaz. 1 nci fıkranın bu halde kalmasını ve asıl maksadın bu suretle muhafaza edilmesini ve aday isimlerinin liste halinde Yüksek Seçim Kuruluna verilmesine esas olan fikir bizde olduğu gibi onlarda da vardır. O halde bir fıkra ekliyelim.

BAŞKAN — Sırrı Atalay.

SIRRI ATALAY — Arkadaşlarım, komisyonun iki sözcüsü meseleyi ayrı ayrı mütalâa ettiler. Sayın Ödül, 15 nci maddenin tatbik edileceğini ifade buyurdular ve eğer bu hususta bir değişiklik gerekiyorsa bir takrir veriniz dediler. Onu şimdi vereceğiz.

Sayın Kurutluoğlu ise, 9 ncu maddede meselenin derpiş edilebileceğini ifade buyurdular. Halbuki bu kanun Milletvekillerinin seçimi Kanununun 15 nci maddesinden sonraki maddelerinin uygulanacağını beyan ediyor. Şu halde 15 nci madde ile bir ilgisi yoktur. Bu itibarla meseleyi şu şekilde halletmemiz gerekmektedir : Sayın Ödül beyan etti. 15 nci maddenin birinci, ikinci fıkraları işler.

Demokratik şekilde yoklamaları partiler isterlerse iller adaylarını tesbit eder, bu adayları sadece Yüksek Seçim Kuruluna bildireceklerdir. Sadece illerin topladığı adayları Yüksek Seçim Kuruluna bildireceklerdir. Bunun için sonuna bir fıkra eklemek lâzımdır.

Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde yetkili parti merkezi organları aday gösteremez, kaydı konulduğu zaman Komisyon Sözcüsü Ödül'ün beyanları maksadı temin edecektir.

ORHAN KÖPRÜLÜ — Efendim, konunun, ben başka bir tarafına dokunmak istiyorum.

Sayın Komisyon Sözcüleri, Milletvekili Seçimi Kanunu üzerinde konuşurken, nispi temsil olduğu için, müşterek liste yapılamasının

gayet tabii olduğunu bu kürsüden ifade ettiler.

Acaba, şimdi çoğunluk sistemi olduğuna göre, Cumhuriyet Senatosu için burada müşterek liste yapılabilir mi? Ondan sonra, bağımsız adaylar, müşterek liste tanzim edebilirler mi?

Bu hususların tavzihini rica ediyorum efendim .

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Sayın Orhan Köprülü'ye cevap vereyim : Bu kanun tasarısında karma listenin yapılmasını meneden bir hüküm yoktur.

Sırrı Atalay'a gelince : Kendileri ile aramızda bir ihtilâfımız yoktur. Çünkü 9 neu madde ile bunun bir ilgisi yoktur. Tadil edilmesi lâzımgeldiği hakkında Riyasete görüşümüzü arz etmiş bulunuyoruz. Binaenaleyh arzu buyurdıkları takdirde o madde de görülebilir. 15 nei maddenin olduğu gibi tatbik edilmesi lâzımgeldiğinde, bir siyasi parti kabul edin ki; bütün illerde Cumhuriyet Senatosu üyeliği için 150 aday gösterecektir. Bu kendi tüzüğünde tanınan yetkiye istinaden % 10 a tekabül eden 15 sayısı, yetkili genel kurulun tesbit etme imkânını bu siyasi partiden nez etmek için bir sebep görmüyoruz. 15 nei madde siyasi partiye bu imkânı vermektedir. Sayın Atalay bu imkânın nez edilmesini teklif etmektedir. Bu bakımdan kendi kanaati ile mutabık olmadığımızı arz ediyoruz.

BAŞKAN — Bir soru var efendim,, lütfen. Buyurun.

ÖMER KARAHASAN — Şimdi müzakeresini yaptığımız Cumhuriyet Senatosu kanun tasarısı yarın kanuniyet kesbedecek ve bir kanun numarası alacak. Bundan evvel müzakeresini yaptığımız Milletvekilleri Seçimi kanunu tasarısı da aynı şekilde bir numara alacak ve yürürlüğe gidecek. Aynı ayrı birer kanun olacaklar.

Burada 7 nei maddede, kontenjan meselesinde, komisyon sözcüsü diğer kanunun 15 nei maddesine göre hareket edilecektir, dediler. Burada bir atıf yapılmadığına göre ve ayrı ayrı iki kanun olduğuna göre, yarın tatbikatta bir müşkülât çıkarmaz mı?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Muhterem arkadaşımızın bu endişesini bertaraf etmek düşüncesiyledir ki, bu tasarının 9

neu maddesini şu surette tadil ederek Yüksek Heyetinize teklif etmiş bulunuyoruz. Dikkat buyurmanızı rica ederim, okuyorum : «Milletvekili Seçimi Kanununun 15, 16, 17... (15 yazılı değil, sesleri) Efendim, ilâve olarak Riyaset Makamına teklif ettiğimizi arz ettim, efendim. 9 neu maddenin müzakeresine başlayacağımız zaman komisyonun bu teklifiyle karşı karşıya geleceksiniz.

BAŞKAN — Salih Türkmen.

SALİH TÜRKMEN — Vazgeçtim.

BAŞKAN — Raif aybar.

RAİF AYBAR — Efendim, bu meselede Sırrı Atalay arkadaşım beni korkuttu. Ben elimizin ve kolumuzun bağlanma hali olacak diye huzurunuzda çıkmış bulunuyorum. 15 nei madde kabul edildiği takdirde; genel merkez kontenjanı olarak % 10 siyasi partilere tanınacaktır. Memlekete hizmet görececek insanları bu kontenjanla Meclise getirmek mümkündür. Siyasi partilerin dışında kalmış kıymetli şahıslar, parti yoklamalarında ayak oyunları ile ayakta duramayacaklardır. İşte, bu şekilde ilmi bakımdan kifayetli insanlar Meclise getirilerek, fikirlerinden istifade etmek mümkündür. Bunlar, kıymetli vasıfta insanlar olacaktır.

Bir partinin Senato adaylarını hiç olmazsa 15 kişi olarak ortaya çıkarıp, bu memleketin Senatosuna göndermesini menetmekte millî bir fayda göremiyorum. Bu itibarla Sırrı Atalay arkadaşımız bu noktada ısrar etmesin. Yüksek Heyetinizin de hassasiyetle genel merkezlere bu hakkı bırakması çok faydalı olacaktır.

BAŞKAN — Orhan Köprülü.

ORHAN KÖPRÜLÜ — Vazgeçtim efendim.

BAŞKAN — Sırrı Atalay.

SİRRİ ATALAY — Muhterem arkadaşlarım, çok uzak değil, sabahki müzakerelerde Millet Meclisi üyelikleri için siyasi partilerin tüzüklerinde varsa, şu nisbette merkez adaylıkları tesbit edeceğine hararetle taraftar olanların noktai nazarları şu idi. Millet Meclisinde Devlet idaresini deruhde eden bir siyasi teşekkülün programının gerçekleşmesi için, Devlet adına koyması bir mesnet olarak ileri sürülmüştü. Senatoya Devlet idaresi için mi parti kontenjanı istiyecek? Hayır... Çünkü, Hükümetin tereküp tarzında gensoru ve güven oyu alması müessesesi tamamen Millet Meclisindedir. O halde Millet

Meclisinin tereküp tarzı ile Senatonun tereküp tarzı, mahiyetini, aradaki farkı gözetmek mecburiyetindeyiz. Büyük Millet Meclisi üyelikleri için bahis buyurulan husus doğru olabilir. Senato için mutlâka siyasi partilerin genel merkezine bu imkânı vererek bunu hukuki mesnet içinde mütalâa etmek imkânı olmaz. % 10 vereceksiniz, bu 15 kişi eder. 15 kişiyi siyasi teşekküller ne yapacaklar? Birer Senato üyesi çıkarılması lâzımgelen Ağrı'ya, Kars'a, Van'a götürüp koyacaklardır. Bu suretle bu vilâyetleri Senato üyesi seçme imkânından mahrum edeceksiniz.

Muhterem arkadaşlarım, Senatonun tereküp tarzını, kendinden beklenen vazifeleri düşünmemiz lâzımdır. Bir tarafta 450 ye % 10 olarak 45, diğer tarafta 150 için yine aynı. Sayı bakımından birisinde 45, diğerinde 15 olacaktır. Ama, tatbik tarzında 3 ü geçmiyecek, birçok vilâyetlerde 1 ve iki ekseriyeti teşkil ediyor. En çok bir, sonra iki gelmektedir. İki ve üçten yukarı olanlar pek azdır. Vilâyetler için bir kayıt koymadığına göre, vilâyetlerde ne nisbette koyacağı kaydı yoktur. Bu kaydın konmadığına göre siyasi teşekküller merkez adaylarını bir vilâyette toplayabileceklerdir. Umumi kontenjan içerisinde koyabileceklerdir. O halde bu 15 nei madde bu imkânı vermiş olacaktır. Belki siyasi teşekküller bunu kullanmaz denebilir. Ama bu mümkün olacağına göre lütuf buyurun, bunu kabul etmiyelim. Zaten Millet Meclisi için münakaşalı olan ve kolay kolay sempati ile kabul edilmeyen bir hususu Senato için kabul buyurmanın komisyon. Sayın Raif Aybar elbette ki, haklıdır. Ama halkın psikolojisi bakımından kendisiyle beraber olmadığını ifade edeceğim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Ahmet Bilgin.

AHMET BİLGİN — Muhterem arkadaşlarım, Sırrı Atalay arkadaşımızın burada yaptığı konuşma hakkında birkaç hususu belirtmek zaruretini hissettim. Senato meclisleri üyeleri Hükümette görev almış liyakatli kimseler olacağına göre; siyasi partilerin bu Meclise aday göstermeleri doğru olamaz, diyorlar. Muhterem arkadaşlarım, Cumhuriyet Senatosunun göreceği vazife Millet Meclisinden geçmiş olan kanunları müzakere ve tasdik etmektir. Orada daha mütakâmil, ilim sahibi insanlar bulunması şarttır. Büyük Millet Meclisine % 10 kontenjan kabul

edilmiş olduğuna göre, Senato Meclisine bu kontenjanın verilmemesi aslâ doğru olmaz. Hattâ arkadaşlar, bu % 10 kontenjanı % 25 e çıkarmak daha doğru olur. Daha mütakâmil insanların oraya gelmesini sağlar kanaatindeyim.

Muhterem arkadaşlarım; bir defa Sırrı Atalay arkadaşımız bu yüzde 10 dan ibaret olan parti kontenjanını, bu 150 üyelik bir Senatoda 15 aded edeceğini nazara almadan bütün vilâyetlere verilecekmiş gibi konuştu. Partiler bu kontenjanı için başka yerlere vermeyecek de muhakkak tek üye çıkaracak vilâyetlere verecek iddiasında bulundular. Bundan maksat nedir, bilmiyorum. Partiler bu kontenjanı yine teşkilâtından alacakları reylerle göre tanzim edeceklerdir. Onlara soracaklar; sizin seçim çevrenizde Cumhuriyet Senatosuna göndereceğiniz bir adayınız var mı? Varsa, gönderecekleri zat aday olarak kabul edilecektir. Onlar aday bulmakta tereddüt ederler ve sizin göstermenizi arzu ediyoruz derlerse, işte o zaman parti merkezleri göstereceklerdir. Teşkilâtın reyine başvurmadan aday göstermek imkânı olmadığına göre, seçmenler yine kendi parti mensuplarına veya tanıdıklarına rey vermiş olacaktır. Bu kontenjan işini partilerden almak doğru olmayacaktır. Takdir Yüksek Heye-tinizindir.

BAŞKAN — Raif Aybar.

RAİF AYBAR — Efendim, Sırrı Atalay arkadaşımız ısrar ederse benim de, ödüm kopuyor. Yanlış bir karara gidersek ikinci müzakere tekrar uğraşırız. Tekrar söz almaya lüzum yoktu. 15 nei maddede benim sözüm vardı, başka bir yerde vazifeli olduğum için bulunamadım. 15 nei madde ile yapılan tasarruf, o partiye, tüzüğünü bilerek ve kontenjan olduğunu da ayrıca düşünerek giren bir insanın bu hakkını kanunla yok etmek gibi bir durum hâsıl olur. Hakikaten, kanun yoluyla nisbetleri düzenlemek kadar zorlama bir metot yoktur. Bu kontenjan vesilesiyle partiye girmiş ve bunun için parti kurmuş olan adamın başına geliyor, kanun yoluyla... Hayır, 10 çıkaracaksın diyoruz. Siyasi partileri Meclisler idare etmez, kendi tüzükleri idare eder. Benim elimde yüzde 20 olduğu halde yüzde beş kullanırım. Yahut yüzde 20 nin tamamını teşkilâta bırakır, sen kullan derim. Binaenaleyh, sen bunları nasıl olur da kanunla

koparıp alıyorsunuz... Ben burada komisyon zaviyesinden konuşmuyorum, meselenin aslı üzerinde konuşuyorum. Hangi siyasi parti olursa olsun, bunların kanun yoluyla tahdid edilmesinin anormalitesinden bahsetmek istiyorum. Parti olarak söylüyorum ki, çıkartacağımız Milletvekili Seçimi Kanununun mütaakıp Meclisler tarafından ilk değiştirilecek maddelerinden birisi, bu 15 neç madde olacaktır. Çünkü; siyasi partilerin bünyesine kanun yoluyla yapılmış olan bir müdahale ile, belki yüzde beş, yüzde üç olarak tavana dokunamazsınız ama adede dokunursunuz. Herkese; siz şu nisbette kullanacaksınız diye bir hükme varmak doğru değildir. Genel merkez kontenjanı kurullarda tesbit edilir. Bu adaylar genel merkezle teşkilât arasında yapılan anlaşma ile tesbit edilir. Teşkilâtın istediği şekilde hareket edilmediği takdirde o genel merkez iyi bilmelidir ki; o siyasi partinin ilk kongresinde alaşağı indirilir. Bu kontenjanın Millet Meclisine mütenazır olarak verilmesi bir zaruretler.

Binaenaleyh, aslında lâzımlolan bir şeyi, şurada bir mülâhazanın içinde alıp götürmek doğru olmayacaktır. Çok rica ediyorum, burada hususi bir emek takibetmek mevzuubahis değildir. Arkadaşların müsamahasına havale ederek söylüyorum, bu bir lüzumu siyasidir. Siyasi partilerin bünyeleri bakımından lüzumu siyasidir. Parlâmentoların kuvveti bakımından, Senatunun seviyesi bakımından lâzımdır. Bunda lütfen ısrar gösterilmesin, efendim.

BAŞKAN — Şirri Atalay.

SIRRI ATALAY — Sayın Aybar, siyasi partilerin tüzüklerine kanun yoluyla yapılan müdahalelerin doğru olmadığına işaret ederek, 15 neç maddenin pek kısa ömürlü olacağını ifade buyurdular. Sayın Aybar, biz; siyasi partileri demokratik hayatımızın vazgeçilmez unsurları olarak kabul ediyoruz. Yeni Anayasaya hüküm koyduk. Bütün demokratik memleketlerde, başta Almanya olduğu halde, siyasi partilerin yoklamalarına varıncaya kadar bir âmme nizamı olarak aldıkları, mütalâa edilmektedir. Birleşik Amerika'da, Batı - Almanya'da parti yoklamaları Devletin gözetimi ve yardımı altında yapılmaktadır. Hattâ yoklamalara itiraz edildiği zaman hâkime gidilmektedir. Parti yoklamaları demokratik nizamın içerisinde mütalâa edilmek-

tir. Bir kanunla müdahale edilmesi doğrudur. Demokratik dünya anlayışı böyledir. Kanun, âmme nizamı olarak mütalâa ettiği; ve bu açıdan gördüğü için siyasi teşekküllerin iç bünyelerine müdahale edilebilecektir ve tüzüklerinde bazı hususları tanzim edecektir. Buna hayır diyebilir miyiz. Hayır demokratik bünyede yoktur. Biz de istemiyoruz mu diyeceğiz. Âmme nizamı olarak partiden alınmaktadır ve bu merkezlerden alınan adaylar yüzünden şu 10 yıl içinde başımıza gelenleri biliyoruz. Âmme nizamı mütalâa edilerek vetolar suretiyle imkânları elinde bulunduranların dilediği gibi hareket etmelerine mâni hükümleri ihtiva etse idi, bütün bunlar başımıza gelmiyecekti. Bundan sonra gelmemesi için, kanunların siyasi teşekküllerin bünyelerini tanzim edici ve demokratik şekli gösterici müdahaleleri olmalıdır. Zannedersen hukukçu Aybar benden daha hararetli ve daha idealisttir.

Şimdi meseleyi münakaşa ettiğimiz mevzua getirelim. Diyorlar ki, bu hak 15 neç maddede olduğu gibi Senatoya verilsin. Ben burada kendileriyle beraber değilim. Terekküp tarzı ile Millet Meclisinden tamamen ayrı bir mahiyet taşımaktadır. Siyasi organların yetkili genel merkezlerine verildiği zaman, şu kayıt ve şartlarla kendileriyle beraber olacağım. O il çevresinin yüzde 10 nu aşmamak üzere bir ilde gösterilsin. O vakit bu mahzur giderilebilir. Bir iki senatör çıkarılacak yere bu imkânı vermediğimiz zaman mahzurlar bertaraf edilebilir. % 10 u alıp, 15 tane kontenjanı dilediği yerde kullanır demiyelim. Bu demokratik değildir. Ve isabetli olmayacaktır.

Burada bir hakkın istismarı bahis mevzuu değildir. Mühim olan bu hakkı kullanmaya yetkili olmaktır. Bu yetki bakımından meseleyi burada tartışıyoruz. Bu bakımdan ısrar ediyorum. Bir noktada kendilerine iltihak edebilirim. Komisyon bu hususa iltihak ederse, ancak bir il çevresinde % 10 kontenjan olacak. Ancak bir yerde % 10 nisbetinde kullanabilir. Çünkü, bir ilde yalnız yüzde 10 nisbetinde kullanabilir. Yüzde 10 dan fazla bu hakkı kullanılmıyacaksa bir dereceye kadar mahzur ortadan kalkmış olabilir. Bu bakımdan ben noktaî nazarımda ısrar edeceğim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Vahap Dizdaroğlu.

VAHAP DİZDAROĞLU — Muhterem arkadaşlarım; sabrınızı katıyen tüketmiyeceğim. Her zaman âdetim kısa konuşmaktır.

Sayın Aybar arkadaşımızın konuşmalarını hepimiz dinledik. Şunu ifade etmek isterim ki, siyasi partiler inandıkları programlarla memleketi idare ederler, yoksa mebusların imar ve inşası ile meşgul değildirler, ve olamazlar.

RAİF AYBAR — Kim ile programı tahakkuk ettirecek?

VAHAP DİZDAROĞLU (Devamla) — İkinci nokta şudur, arkadaşlar; biz genel merkezlere kontenjan tammmasına taraftarız veya değiliz ama hiçbir siyasi parti seçmenlerin heyeti umumiyesine hâkim olamaz. Çünkü, siyasi partilere kayıtlı vatandaşlar dışında, bitaraf seçmenler kütlesi vardır. Onların da tatmin edilmesi lâzımgelir. Hiçbir kütleyi tatmin etmeyen insanlar muvaffak olamazlar. Şuna inanmak lâzımdır ki, memleketin yükselmesini istiyorsak, milletin basiretine inanıyorsak, genel merkezin basiretine değil, bu milletin ve seçmenin gösterdiği basirete inanmamız lâzımdır.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Muhterem arkadaşlarım, meseleleri milletin huzurunda münakaşa ve müzakere ederken, bütün delileri beraber ortaya koymakta her hususu nazara almakta fayda vardır. Alman Kanununun 22 ve 23 nci maddeleri aday tesbitindeki muamelelere müdahale etmiştir. İngiltere'de Muhafazakâr Parti istişare ile aday gösterebilir. Bütün delilleri almak lâzımdır. Bir taraftakini alır, öbür taraftakini almazsanız meseleleri hakkaniyetle ve hakiki cephesi ile tetkik etmiş olmazsınız. Buradaki düşünce siyasi partilere tahakküm zaviyesinden bir tavan tanımaktan ibarettir. Yoksa aday göstermek yolunda bir istikamete gitmek değildir. Parti sadece, teşkilâtı ve fertleriyle değil, idarecisi ile, âzalarıyla, fikri ile, programı ile müştereken mütalâa edilecek bir varlıktır. Niçin vilâyetlerde yüzde 10 kabul etmemekte ısrar etti komisyonunuz? Meselâ öyle haller olur ki, bir vilâyet merkezinde yüzde yüzünü teklif edebilir. Bunun üzerine bu şekilde aday merkezden gösterildi mi, o vilâyet seçmenlerini muallel kılmak tehlikesi başgösterir. Bunlar siyasi zaruretler ve takdirlerin neticesidir. Yok-

sa seçimde şirin görünmek dâvası değildir, memleketi hüsnü idare dâvasıdır. Bu bir hukuk anlayışı içinde en iyi bir şekilde istimâl edilmedikçe zaten tahakkuk etmez. Parti merkezi, seçimleri kaybetme pahasına şahlus himayesi yolunu tutamaz. Bu takdirde, siyasi taahhütlerini bir tarafa bırakmış olacaktır. Bunun neticesi, parti idarecilerinin kendi partisinin kıymetlerini saf dışı bırakmak ve dolayısıyla kendi muvaffakiyetini kendisi baltalamış olmaktan başka bir şey değildir. Buyurduğunuz şekilde Cumhuriyet Senatosuna iller itibariyle % 10 kabul edildiği takdirde, bütün siyasi partilere bir tek aday göstermek imkânını tanımuyorsunuz. Seçim çevresi itibariyle % 10 dediğimiz zaman sadece bir kişi tanıyorsunuz. Bu da merkez adayı espirisi ile bağdaşamaz. Gösterilecek adayların % 10 u kadar gösterildiği takdirde bir mâna ifade eder. Anayasamızın 88 ve 90 nci maddeleri gözden geçirildiği zaman Cumhuriyet Senatosunun neler yapacağı bu maddelerde açıklanmıştır. Soru yapacak, genel soruşturma yapacak, meclis soruşturması yapacak, Bakanlar ve Başvekil hakkında soruşturma açacak ve bunun kararını alacak. Niçin ihdas ediyorsunuz? Burada bir süzgeç vazifesi görsün, bir muvazene unsuru olsun diye koyuyoruz.

Merkezden gösterilecek adaylara burada lüzum yoktur, kim gelirse gelsin, fakat mahallinden gelsin değil; partinin düşünüşleriyle, programının tahakkuku ile memlekete faydalı ve yararlı olmak endişeleriyle hareket etmesi bir mâna ifade edecektir. Aksi takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisinin iki Meclisten tereküb-etmesinden bir fayda beklemeye imkân yoktur. Bu sebeple, 15 nci maddenin hududu içinde parti merkezlerine aday gösterme hakkının tanınmasında zaruret vardır. Meselenin bu zaviyeden nazarı itibara alınmasını istirham ederim.

SİRRI ATALAY — Gayet kısa konuşacağım. Sayın Kurutluoğlu diyor ki, eğer gösterilecek olursa 4 vilâyet için vardır. Sayın Kurutluoğlu bir hakikatı ortaya koyalım ki, bir il bir senatör çıkarıyorsa, oraya müdahale edildiği zaman bu yüzde yüz olacaktır. İki senatör çıkarıyorsa, oraya yüzde 50 müdahale edilmiş oluyacak mıdır?

SAHİR KURUTLUOĞLU — Razi olursa.

SİRRI ATALAY (Devamla) — Razi olursa... Biz burada objektif olarak tahakkuk ettiriyö-

ruz. Yoksa bu şarta bağlı değildir. Eğer üç ise, oraya % 33 nispetinde müdahale edilmiş olmayacak mıdır? 4 olursa % 25 müdahale etmiş olmayacak mıyız? Bu bakımdan meseleyi ele almak lâzımdır. Demek ki, bu yüzde yüz müdahale etmek imkânını verecektir. Yüzde yüz müdahale kapısı 15 üyelik için Genel Merkeze verilmiş olacaktır. Alman Kanununun 22 ve 23 nci maddelerinden bahsettiler. Oradaki kanunlara göre bir yoklamaya itiraz edildiği zaman hâkim huzuruna kadar gitmektedir. Bana İngiltere'den misal verdiler. İngiltere'de bugün iktidarda bulunan muhafazakâr partisinin bütün adayları mahallî teşkilât tarafından gösterilmektedir. İngiltere gibi bir memlekette devlet idaresi yok mu, onu da idare edecek büyük devlet adamlarına ihtiyacı yok mudur?

SAHİR KURUTLUOĞLU — Yanlış söylüyorsunuz, merkezin tasvibetmediği hiç kimse aday olamaz.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Merkez adayları, İngiltere'de Muhafazakâr Partinin adayları mahallî teşkilât tarafından gösterilir. Ancak bunun iki istisnası vardır. 1. - 150 isterlingi yatırmıyan, 2. Mahallî aday yoksa. İşte o zamanlar merkeze diyor ki, sen benim yerime aday göster. Aksi takdirde ekseriyeti mahallî teşkilât göstermektedir. Hüürmetlerimle.

BAŞKAN — Önergeleri okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

7 nci maddenin aday tesbitinin Milletvekili Seçimi Kanununun 15 nci maddesindeki tenazuru temin maksadiyle aşağıdaki şekilde düzenlenmesini arz ve teklif ederim.

Vahap Dizdaroğlu

Madde 7. — Seçilme yeterliğine sahip her vatandaş Cumhuriyet Senatosu üyeliğine adaylığını koyabilir. Siyasi partiler seçim çevrelerindeki kendi tüzükleri gereğince yapılan yoklamalarla adaylarını tesbit eder.

Yüksek Başkanlığa

7 nci madde metnine ve son fıkra olarak,

(Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde, yetkili merkez organları merkez adayı gösteremezler.)

Fıkrasının eklenmesini arz ve teklif ederim.

Sırrı Atalay

Yüksek Başkanlığa

Cumhuriyet Senatosu seçiminde siyasi partiler kontenjanının % 20 ye çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Ahmet Bilgin

(Sırrı Atalay'ın tavriri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Vahap Dizdaroğlu'nun tavriri tekrar okundu.)

VAHAP DİZDAROĞLU — Önergemi geri alıyorum.

(Ahmet Bilgin'in tavriri tekrar okundu.)

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — % 20 ye katılıyoruz.

BAŞKAN — Efendim, komisyon % 20 olarak katılıyor. Önergeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. (Alkışlar)

(Kaça kaç sesleri) 58 e karşı 54. (Ekseriyet yok sesleri)

SIRRI ATALAY — Ekseriyet yok, oya koyamazsınız.

BAŞKAN — Maddeyi bu şekilde oyunuzaya sunuyorum. (Gürültüler, ekseriyet yok sesleri)

Efendim, dikkate alınan önerge ile birlikte maddeyi komisyona veriyorum.

Madde 8 i okuyoruz.

Siyasi partilerin aday listeleri

MADDE 8. — Hiçbir siyasi partiye intisabı olmayan kimselerin, her hangi bir siyasi parti tarafından aday gösterilmeleri yazılı muvafakalarına bağlıdır.

Bir siyasi partinin aday listesine girmiş bulunan, kimse, diğer bir siyasi parti tarafından her hangi bir seçim çevresi için aday gösterilemez.

BAŞKAN — Söz isteyen yok. Maddeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

7 nci maddeye bir fıkra ilâvesi hakkında komisyonun bir teklifi vardır okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

7 nci maddeye aşağıdaki fıkranın ilâvesi arz ve teklif olunur.

Seçim Kanunu Komisyonu
Başkanı
Şefik İnan

Siyasi partilerin yetkili merkez organları, Milletvekili Seçimi Kanununun 15 nci maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosuna, o siyasi partinin seçime katıldığı illerde göstereceği adaylar toplamının yüzde yirmisini geçmemek üzere aday gösterebilirler.

SAHİR KURUTLUOĞLU — Takrir kabul edildiğine göre, buna şimdi lüzum yoktur. 7 nci maddeye ilâve edilecektir efendim.

BAŞKAN — 9 ncu maddeyi okuyoruz.

MADDE 9. — Milletvekili Seçimi Kanununun 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 nci maddeleri, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminde de uygulanır.

Yüksek Başkanlığa

9 ncu maddedeki merkez adaylığının % 25 e çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Rauf Gökçen

BAŞKAN — 9 ncu maddeye taallük eden bir önerge dir. Daha evvel % 20 kabul edilmişti. Onun için, bunu muameleye koymuyoruz. Maddeyi oyunuz a arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

Ölüm ve adaylıktan istifa

MADDE 10. — Siyasi partilerin aday listelerinin kesinleşmesinden sonra, ölüm veya istifa suretiyle boşalan yerlere partilerin merkezlerindeki yetkili organlar tarafından, en geç, oy verme gününden önceki yedinci günü saat 10 yediye kadar, aday gösterilebilir.

BAŞKAN — Maddeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde aynen kabul edilmiştir.

Üçüncü Bölüm

Seçim günü işleri

Oy verme

MADDE 11. — Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimi, milletvekilleri seçimi ile aynı günde yapıldığı takdirde, Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminin oy verme işleri de aynı sandık kurulları tarafından yürütülür. Şu kadar ki; san-

dık alanında, bu seçim için, ayrı bir kapalı oy verme yeri, ayrı oy sandığı, sandık seçmen listesinin ayrı bir nüshası, milletvekili seçiminde kullanılan zarftan, renk bakımından farklı zarf bulundurulur.

BAŞKAN — Maddeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Oy puslası doldurma serbestliği

MADDE 12. — Seçmen, dilediği adayları yazarak oy puslası doldurmakta serbest olduğu gibi, basılı oy puslasında yazılı isimlerden dilediğini silebilir ve yerlerine başka adayların isimlerini yazabilir.

BAŞKAN — Maddeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Hesaba katılan ve katılmıyan oy puslaları

MADDE 13. — Belli aday sayısından daha az sayıda ad yazılı olan oy puslaları olduğu gibi kabul edilir. Kurule okunamıyan adlar hesaba katılmaz.

Aynı ad birkaç defa yazılmış ise tek oy sayılır.

Puslada seçilecek aday sayısından fazla ad bulunduğu takdirde sondan başlanarak fazla adlar hesaba katılmaz.

BAŞKAN — Hızır Cengiz.

HIZIR CENGİZ — Muhterem arkadaşlarım, verdiğim önergeler kabul edilmediği için artık önerge vermekten vazgeçiyorum. Yalnız vazife yapabilmış olmak için noksan gördüğüm iki hususu açıklamak istiyorum. Kabul buyurulursa maddeye ithal edilir. Kanaatimce aynı isimleri ihtiva eden mütaaddit oy puslaları bir tek oy puslası addedilir. Yani bir adam bir partiyde veya bağımsız adaylardan birine ait birkaç tane puslasını yanlışlıkla sandığa atabilir. Aynı isimleri ihtiva eden mütaaddit oy puslalarının bir tek oy puslası addedilmesi için maddeye ilâve yapılmasını rica ediyorum. Belli aday sayısı kadar veya az sayıda ad yazılı mütaaddit oy puslaları durumu ne olacaksa, bu da tebarüz ettirilsin. Bence oy puslaları olduğu gibi kabul edilir. Münasipse buna göre bir fıkra hazırlanır, Yüksek Heyetiniz neyi münasip götürse, o şekilde bir karar verir.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU-OĞLU — Bu hususu zaten madde ifade ediyor.

BAŞKAN — Önerge yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Dördüncü Bölüm

Seçim sonrası işleri

İl seçim kurulunda birleştirme

MADDE 14. — İl seçim kurulu, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları birleştirerek il seçim çevresindeki :

1. Seçmenlerin sayısını,
2. Oy kullanan seçmenlerin sayısını,
3. İtiraz edilmiş veya ihtilâflı görülmüş olup da, muteber sayılarak hesaba katılan oy puslaları sayısını,
4. Muteber sayılmıyan ve hesaba katılmıyan oy puslaları sayısını,
5. Muteber tutulan ve hesaba katılan oy puslaları genel toplamını,
6. Soyadı alfabe sırasına göre, adayların aldıkları oy sayısını, (rakam veya yazı ile), gösteren bir tutanak düzenler ve çoğunluk usulüne göre, seçilmiş olanları belirtir.

Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçildikleri anlaşılmalara tutanaklarını verir ve bu tutanaklardan ikişer nüshasını Yüksek Seçim Kuruluna gönderir.

BAŞKAN — Ahmet Oğuz.

AHMET OĞUZ — Efendim, ortada teknik bir mesele var. Aynı günde aynı çatı altında iki sandık var. Bunlardan birisi senatörlere ait diğeri de milletvekillerine aittir. Hepiniz tatbikatı yaşadınız, seçmene 8 - 10 defa söylediğiniz halde, oyların kullanılmasında yanlışlıklar olmaktadır. Bu takdirde de senatörlerin sandığına atılacak oy puslası, milletvekillerinin bulunduğu sandığa atılabilir. Bu durumu enümen ne şekilde bir neticeye bağlıyor. Kendileri burada ifade etsinler ki, tatbikatta husule gelecek yanlışlıklar ona göre tashih edilsin.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Efendim, bir defa tatbik edilecek ve birlikte yapılacak bir seçim tarzıdır, böyle yanlışlıklar olabilir. Bir yanlışlık olduğu takdirde milletvekilleri için tahsis edilmiş olan sandıktan çıkan senato oyunun veya senato sandığından çıkan millet-

vekillerine ait oy puslası gayrimuteber addedilmeyecek, muteber sayılacaktır. Ve ona göre hesap olunacaktır. Zaten dikkat buyrulduğu takdirde hangi oy puslalarının sayılacağı hakkında, hangilerinin muteber olmayacağı hakkında hükümler arasında bu cihet yer almamıştır. Kabul buyurduğunuz şekilde seçmen oy puslasını doldurmuş fakat sehven şu sandık yerine bu sandığa atmıştır. Cumhuriyet Senatosu üyesi için rey kullanmıştır. Seçimin aynı günde yapılması dolayısıyla aynı sandığa oy atmış olabilir. Seçmenin kimliğini belirtecek bir cihet olmadığı için komisyonunuz bu şekilde verilmiş olan oy puslalarının muteber addedilmemesini uygun müta-lâa etmektedir.

MEHMET GÖKER — Efendim, müsaade ederseniz bir soracağım. Tarif edilen şekildedeki sandıktan çıkacak oy puslası muteber addedilecekse faraza birisinde 150 milletvekiline ait oy puslası ötekisinden de 10 tane oy puslası çıkarsa mecmuu 165 olarak nazarı itibara alındığına göre muteber olanlar bir tarafa ayrılıp fazla gelenlerin imhası lâzımgelir. Buna göre o kanunla bu kanun arasındaki mübâyenet nasıl telif edilecektir.

KOMİSYON ADINA ATIF ÖDÜL — Bu esasa göre çıkarılan fazla oylar aidolduğu sandığa göre muamele görecektir. Milletvekili seçimine ait olan sandık açılacak, sehiv olup olmadığının tesbiti için tasnif heyeti sandığı elden geçirecektir. Şayet sandığın içerisinde senatörlere ait oy pusulası bulunuyorsa renk farkı bakımından derhal tefrik etmek mümkün olacaktır. Ayrıca bu durum tutanakla da tesbit edilecektir. Binaenaleyh, bu hususta kabul edeceğiniz hüküm tatbikatta bir mahzur doğurmaz.

RAUF BAYINDIR — İki sandık içerisinde çıkan oyların birbirine karışması mümkün olduğuna göre, bütün oyların bir sandıkta toplanması doğru değil midir? Bir sandıkla meseleyi halletmiş oluruz.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Efendim, iki sandığın konulması mecburiyeti hüküm altına alınmıştır. Biz bunu zaruri ve tabii görmekteyiz. Bu esasın doğru olduğu kanaatindeyiz.

HÜSEYİN ULUSOY — Efendim, en çok yanlışlık reylerin zarflara konuşlarında olacaktır. Acaba muhterem komisyon bu yanlışlıkları

düzeltici bir muvazakat madde getirmek istemezler mi?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Arkadaşımız bu madde üzerinde bir tereddüt ifade buyurmadılar. Kendilerini hemen cevaplandırmaya imkân göremiyorum. Arkadaşlarımızla konuşuruz, kanun bittikten sonra ikinci müzakerede gerekirse bir geçici madde olarak bu hususu tezekkür ederiz.

MEHMET ÖZBAY — Her iki sandıkta oyunu kullanacak bir seçmen aldığı oy pusulalarından, birisini sehven diğer sandığa atar öbürünü de kullanmaz ise, her iki sandıktan çıkacak oyarın sayımında fazla çıkacak oyların hangisinin muteber olacağını nasıl hesabedeceğiz?

KOMİSYON ADINA ATIF ÖDÜL — Efendim, temel hükümler hakkındaki kabul ettiğimiz esasları hatırlıyalım, seçmenler oy verdiklerine göre bunların adedi listelerden imzalarına göre tesbit edilmiş olacaktır. Buna göre bu durumda fazla oy kullanılmış olup olmadığı derhal belli olabilir. Bu şekilde verilmiş oyların muteber addedilmesine bizi sevk eden ihtimalleri ne suretle mülâ-

haza ve tasavvur ettiğimizi arz ediyorum. Bizim bu düşüncemize rağmen gene oylarda bir karışıklık olması muhtemel görülmesi halinde, daha iyi bir neticeye varabilmek için bu hususta arkadaşlarımızın getirecekleri tekliflerle yeni bir şekil tesbit etmek mümkündür.

Biraz evvel arz etmiş olduğum veçhile fazlalık ve yanlışlıkları oy pusulalarındaki renk farkından derhal tesbit etmek imkânı vardır.

MEHMET ÖZBAY — Birisinde yüzde yüz sağlam, diğerinde değil.

ATIF ÖDÜL (Devamla) — Bahis konusu edilmiş ihtimaller şimdilik bunlardan ibaret. Şayet arkadaşların bu hususta teklifleri varsa, tetkik etmeye hazırız. Pek tabiidir ki, bütün ihtimalleri Meclis kürsüsünden sual ve cevap şeklinde halletmeye imkân yoktur. Bu hususta teklifler getirilirse, üzerinde münakaşa yaparız.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen?.. Yok. Önerge de yoktur. Mütâakıp Oturunda maddeyi oyunuzla sunmak üzere Oturuma ara veriyorum.

Kapanma saati : 17,05

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 17,30

BAŞKAN — Başkanvekili Lûtfi Akadlı

DIVAN KÂTIPLERİ : Rifat Çini, Şahap Kitapçı

BAŞKAN — Celseyi açıyorum. Söz Komisyonun.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL — Muhterem arkadaşlar, Sayın Hüseyin Ulusoy arkadaşımızla, verilen tatilden istifade ederek bir araya geldik, mevzu üzerinde anlaştık. Şimdi, aflatına sığınarak Riyaset Divanımdan daha evvel söz verilmesini istemişim. Arkadaşıma cevap olmak üzere şunu arz edebilirim. Zarfların ele alınması ve zarfların ayrı hücrelerde doldurulması ve kurul önünde atılması nazarı itibara alınarak Komisyonunuz bu hususta muhtabakata varmıştı. Ancak, tatilde sual sahibi ar-

kadışlarımızla komisyonunuz meseleyi tetkik etti. Mesele zarfla bitmiyor. Zarflar içinden çıkan oy pusulaları değişik olabilir. Bu hususların zapta geçmesi kâfi değildir, tatbikatta birçok mahzurlar doğabilir. Ara tatilinde arkadaşlarla beraber yaptığımız konuşma neticesinde şu neticeye vardık. Kanunun ikinci müzakeresine kadar gerek arkadaşlar, gerekse komisyon bu ihtimalleri bertaraf edecek hükümleri tetkik edip araştıracaklar. Neticede tesbit edilen hususlar, yüksek huzurunuzla getirilerek maddeye yeni bir şekil verilecektir. Bu sebeple maddeyi şimdilik kabul buyurmanızı istirham ediyorum.

BAŞKAN -- 14 neü madde hakkında başka söz isteyen yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Efendim, 7 neü madde, dikkate alınan önergelerle birlikte komisyon tarafından yeniden tertibedilmiştir Şimdi komisyonun tevdi etmiş olduğu yeni metni okuyoruz :

Yüksek Başkanlığa

Adaylık

MADDE 7 — Seçilme yeterliğine sahip her vatandaş, Cumhuriyet Senatosu üyeliğine adaylığını koyabilir. Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları da, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevreleri için, o çevrenin seçebileceği Cumhuriyet Senatosu üyeliği sayısı kadar, aday gösterebilirler.

Siyasi partilerin aday gösterebilmeleri için, kendi tüzüklerine göre ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmaları ve en az on beş ilde altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmaları gerekir.

Siyasi partilerin yetkili merkez organları, Milletvekili Seçimi Kanununun 15 neü maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosuna, o siyasi partinin seçime katıldığı illerde göstereceği adaylar toplamının yüzde yirmisini geçmemek üzere aday gösterebilirler.

BAŞKAN — Bu suretle maddeye bir son fıkra eklenmiştir.

Ancak, 7 neü maddenin açık oya konulması hakkında bir önerge vardır. Okuyoruz :

Yüksek Başkanlığa

% 20 nisbeti kabul eden maddenin açık oya konulmasını arz ve teklif ederiz.

Orhan Köprülü	Vahap Dizdaroğlu
Sırrı Atalay	Cevdet Aydın
M. Ali Kumbasar	Celâl Sungur
Vefik Pirinçioğlu	Mehmet Göker
Hızır Cengiz	Salih Türkmen
Feyyaz Köksal	Cevdet Geboloğlu
Adnan Başer	Enver Kırker
Sadi Erdem	Hüseyin Otan
Asım Yılmaz	Tahsin Argun

SIRRI ATALAY — Önergede, imzası bulunan bizler; ancak, son fıkranın açık oya konulmasını rica ediyoruz.

BAŞKAN — Son fıkrayı tekrar okuyoruz :
«Siyasi partilerin yetkili merkez organları,

Milletvekili Seçimi Kanununun 15 neü maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosuna, o siyasi partinin seçime katıldığı illerde göstereceği adaylar toplamının yüzde yirmisini geçmemek üzere aday gösterebilirler.»

SIRRI ATALAY — Sadece, son fıkranın açık oya konulmasını rica ediyoruz. (Öyle şey olmaz, açık oya konacaksa maddenin tümü konuşulur, sesleri)

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON ADINA NECİP BİLGE —

Muhterem arkadaşlar, açık oy meselesi esas itibarıyla madde hakkında olur. Şimdiye kadar devam edegelmiş usule göre gerek bizim Meclisimiz ve gerekse daha evvelki meclisler, önergenin açık oya konması mahzurunu göz önünde tutmuşlardır. Önerge sahibi arkadaşlarımız maddeyi değil de önergenin açık oya konmasını teklif ederlerse uygun olur. Yahut son fıkrasının açık oya konması şeklinde önergeyi arkadaşlarımız tashih ederlerse açık oy yapılmasında bir mahzur yoktur.

BAŞKAN — Önerge sahipleri önergenin son fıkrasının açık oya konulmasını talebetmektedirler. Bu itibarla önergenin son fıkrasını açık oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler beyaz, reddedenler kırmızı vereceklerdir.

(A harfinden başlanarak oylar toplandı.)

BAŞKAN — Oylarını kullanmayan arkadaşlarımız kaldı mı?.. Oy toplama muamelesi bitmiştir. 15 neü maddeyi okutuyorum :

Seçim sonuçlarının ilâm ve yayımı

MADDE 15. — Seçim sonuçlarının ilâm ve yayımında, Milletvekili Seçimi Kanununun 36 ve 37 neü maddeleri uygulanır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim delillerinin saklanması

MADDE 16. — Seçim delillerinin saklanması, Milletvekili Seçimi Kanununun 38 neü maddesi uyarınca yapılır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçimin veya tutanakların iptali

MADDE 17. — Cumhuriyet Meclisi üyeleri tutanaklarına yapılan itiraz, oyların dökümüne,

sayımına ilişkin olduğu ve yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucunda tutanağın iptaline karar verildiği takdirde, yapılan döküm, sayım ve hesaba göre seçilmiş olduğu anlaşılan Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanak verilir.

Bir seçim çevresinde yapılan seçimin, seçilenlerden bir veya daha fazlasının seçimlerinin veya tutanaklarının; seçim işlemleri veya diğer sebeplerle iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır ve Yüksek Seçim Kurulu seçimin yenilenmesine dair kararlarla birlikte, o çevrede yeniden seçimin yapılacağını Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilân eder.

Bu ilândan sonra gelen altmışıncı günü takibeden ilk pazar günü oy verme günüdür.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Beşinci Bölüm

İtirazlar ve şikâyetler

Adaylara karşı itiraz

MADDE 18. — Adaylıkların geçici olarak ilânından itibaren iki gün içinde, il seçim kuruluna itiraz edilebilir.

İtirazlar, il seçim kurullarınca, en geç, oy verme gününden önceki 25 nci gün akşamına kadar karara bağlanır.

İlgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde, Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebilirler.

Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde ve en geç, kesin oy listelerinin ilân gününe kadar bu itirazları karara bağlar.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?.. Yok. Bir önerge var, okutuyorum :

Yüksek Başkanlığa

18 nci maddenin 3 ncu fıkrasının bu kararlara karşı yazısından sonraya tebliğinden, itibaren kelimelerinin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Hızır Cengiz

2. Son fıkradaki oy kelimesi yerine de aday kelimesinin konulmasını arz ve teklif ederim.

BAŞKAN — Komisyonun bu önerge hakkında bir mütalâası var mı?

SÖZCÜ ATIF ÖDÜL — Sayın Başkanım, teklif sahibi arkadaşımızın izahat vermesini rica ediyoruz. Tenazur bakımından efendim.

BAŞKAN — Buyurunuz Hızır Cengiz.

HIZIR CENGİZ — Muhterem arkadaşlar, son fıkradaki oy kelimesi yerine, aday kelimesinin konulması gerektiğine taallük eden hususu, her halde izaha dahi lüzum yok.

SÖZCÜ ATIF ÖDÜL — Efendim, asıl mesele bu değil.

HIZIR CENGİZ (Devamla) — Diğerine geline : İlgililer, tabii ilgili makamın, müttehas kararlarına karşı itiraz edecek. Tabii kurulun itiraz edeceği karardan muteriz haberdar olursa itiraz eder. Bu da tebliğle olur. Onun için bendeniz alınan bu kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren iki gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebilirler denilmesi için bu iki kelimenin ilâvesini rica edeceğim.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU-OĞLU — Yürürlüğe girmiş olan seçimlerin temel hükümleri ve Seçmen Kütükleri Kanununun 114 ncu maddesinde kararların bildirilmesi ve tebliğine dair müşterek hükümler bütün seçim kanunlarında uygulanan, aksine hüküm olmadıkça uygulanan hükümlerdir. Bu itibarla 18 nci maddeye ayrıca bir hüküm ilâvesine lüzum yoktur.

HIZIR CENGİZ — Muhterem arkadaşlarım; bendeniz önerge verirken mutlaka kabul edilmesi âşkı değilim. Yalnız Milletvekili Seçimi Kanununun müzakeresi sırasında, birinci maddede; nispi temsil usulüne göre genel, eşit ve gizli oyla, diğer fıkralarında; seçmen, oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır. Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır denmektedir.

Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki Kanunda bunlar vardır. Görüştüğümüz Milletvekili Seçimi Kanununun 42 nci maddesi de; bu kanunda özel bir hüküm bulunmayan hallerde seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki Kanunun uygulanacağını âmirdir. Aynı şeylerin burada tekrarına ne lüzum vardır diye işaret ettik ve bunların maddeden çıkarılmasını istedik. O zaman dediler ki, bu ayrı bir kanundur. Burada sarahaten zikredilmesinde fayda vardır.

İşte bundan mülhem olarak bir değişiklik olması için iki kelimenin ilâvesini istirham ettim. Eğer zaitse, yine kendileri bilir.

BAŞKAN — Komisyon.

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Muhterem arkadaşlar, arkadaşımız haklı. Fakat, seçimlerde; genel oy, eşitlik, gizlilik v. s. bir Seçim Kanununun süsü değil, temel hükümleridir. Bu itibarla, bir Seçim Kanununda bunların zikredilmesinde zaruret vardır.

Fakat, genel hükümlerde böyle bir zaruret yok.

Bu bakımdan, bu kanunun, 19 ncu maddesinde; hüküm bulunmayan hallerde, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanun uygulanır.

114 ncu maddede umumi itiraz ve tebliğlerin şekilleri yer aldığına göre buna lüzum olmadığına kaaniiz. Bunu arz için tekrar söz almış bulunuyorum.

BAŞKAN — Önergeyi tekrar okutuyorum. (Hızır Cengiz'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon aday kelimesini kabul ettiğine göre önergenin birinci kısmını oyunza sunacağım. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmedi.

Maddeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

SIRRI ATALAY — Riyaset Divanından Şahap Bey vakti geçtiği halde oyunu şimdi kullanıyor. Sayım sırasında rey kullanılmaz. Doğru olmuyor.

BAŞKAN — Oyların tasnifi için Oturuma on dakika ara veriyorum.

Kapanma saati : 18,15

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 18,25

BAŞKAN — Lûtfi Akadlı

KÂTİPLER : Rifat Çini, Şahap kitapçı

BAŞKAN — Oturumu açıyorum.

RAUF BAYINDIR — Muhterem arkadaşlar, şu kürsüden muhtelif zamanlarda açık oya müracaat edildiği zaman birkaç defa müşahede ettim. Açık oya vaz'edilen her hangi bir tasarı Divanı Riyasetçe oy muamelesinin bitiminin ifadesinden sonra bâzı arkadaşlarca oyların verilmesine devam edilmektedir.

BAŞKAN — Böyle bir şey olmamıştır.

RAUF BAYINDIR (Devamla) — Arkadaşlardan bir kısmı kullanmıştır. Bu hal arkadaşlarımız tarafından ifade edilmektedir. Bendeniz tam salona girdim, oyumu kullanmak üzere geldim, oyum elimde kaldı. Eğer bu imkân bana da verilmiş olsaydı, ben de oyumu kullanırdım. Bunu birkaç arkadaşımızdan duydum.

Eğer, bir usul, sadabatla takibedilecekse, edelim. Yok, tasnif bitene kadar oy kullanılma-

sı bir usul oldu ise, bilinsin ki, bu şekilde tüzüğe aykırı hareket etmek olmaz.

Benim oyum neticeye müessir olur mu? Olmaz. Fakat, mademki başta bir arkadaşımız kullanmıştır oyunu.

BAŞKAN — Efendim, lütfen söyleyiniz kim kullanmış?

RAUF BAYINDIR (Devamla) — Efendim, şimdi kim kullandığını bilmiyorum.

BAŞKAN — Oya vaz'edildiği zaman zatiâliniz salonda mı idiniz?

RAUF BAYINDIR — Olsaydım kullanırdım. Kutu kalkarken geldim.

BAŞKAN — Vakit geçmiştir efendim.

Oylamada bir usulsüzlük yoktur. Şimdi neticeyi arz ediyorum; yedinci maddeye bir fıkraya eklenmesi hususundaki teklifin açık oylamasına 168 iştirak olmuştur. Kabul 80, ret 81, çekinsek 7 dir. İlâve teklifi reddedilmiştir.

Şimdi yedinci maddeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir. Yani ilâvesi teklif edilen fıkrasız olarak kabul edilmiştir.

Altıncı bölüm
Geçici hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu kanun gereğince yapılacak ilk seçim, milletvekilleri seçimi ile aynı tarihte yapılır. Üçte bir yenilemeler için 4 neü maddede belirtilen tarihler esastır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?... Yok. Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 2. — Birinci ve ikinci yenilemeler, bu kanuna ekli A. B. C. grupları arasında, Cumhuriyet Senatosunun özel birleşiminde Başkan tarafından çekilecek ad çekme ile belli olur.

BAŞKAN — Maddede «kur'a» ile kelimesi geçmektedir. Bu «ad çekme» olacaktır.

Madde hakkında söz istiyen?... Yok. Maddeyi bu tadil ile kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 3. — Bu kanunun 7 neü maddesindeki, siyasi partilerin on beş il çevresinde il ve ilçe teşkilâtı kurmuş olmaları hakkındaki hüküm saklı kalmak şartıyla, ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmalarına ve altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmalarına dair olan kayıt, bu kanunun yayımlanmasından sonra yapılacak ilk seçimde uygulanmaz.

BAŞKAN — Geçici üçüncü madde yerine komisyonun yeni bir teklifi vardır, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Cumhuriyet Senatosu Seçimi Kanununun geçici üçüncü maddesinin aşağıdaki şekilde kabulünü arz ve teklif ederiz.

11.5.1961

Seçim Kanunu Komisyonu
Başkanı
Sefik İnan

Geçici madde 3. — 1. Bu kanunun 7 neü maddesindeki siyasi partilerin 15 il çevresinde il ve ilçe teşkilâtı kurmuş olmaları hakkındaki hüküm saklı kalmak şartıyla, ilk genel

kurul toplantılarını yapmış olmalarına ve altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmalarına dair olan kayıt, bu kanunun yayımlanmasından sonra yapılacak ilk seçimlerde uygulanmaz.

2. Bu kanuna göre yapılacak ilk Cumhuriyet Senatosu seçimlerine katılacak siyasi partilerin daha evvel kurulmuş olan ilçe ve sandık kurullarına üye vermek hakları saklıdır. Bu hüküm, ilçe seçim kurulu başkanlarıne «Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanun» un 19 ve 23 neü maddeleri gereğince re'sen uygulanır.

BAŞKAN — Efendim, komisyon bu hususta izahat versin.

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Muhterem arkadaşlar, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanunun geçici 1 neü maddesi aynen : «Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren :

A) Üç gün içinde Yüksek Seçim Kurulu teşekkül eder.

B) Yedi gün içinde il ve ilçe seçim kurulları teşkil olunur.»

Bundan sonra, kütüklere dair hükümler dairesinde işleme devam olunur. Kaydını, ihtiva etmektedir.

Burada, isticalden maksat; yüksek malûmunuz olduğu üzere, seçmen kütükleri ve sandık seçmen listelerinin bir an evvel düzenlenmesi idi. Teşkil edilmiş bulunan ilçe seçim kurulları bugünkü mevcut partilerin il ve ilçedeki mevcut teşkilâtından üye almak suretiyle kurulmuştur. Ama yeni kurulan partiler diğer birtakım il ve ilçelerde teşkilâtlarını tamamlıyacaktırlar. Seçimlerin ilânından itibaren yeniden ilçe seçim kurulunun teşekkülüne dair bir kayıt mevcudolmadığına ve bu kanuna göre kurulan ilçe seçim kurullarına bugünkü teşkilâttan üye almış olmaları göz önünde tutulunca bir haksızlık olduğu ortadadır. Bu itibarla seçmen kütüklerinin tanziminden sonra seçimlerin tarihi belli olduğu zaman esas itibariyle kanunun hükmüne göre ilândan itibaren üç gün içinde ilçe seçim kurulları ve sandık kurulları buna göre yapılması zaruridir. Fakat mevcut ilçe seçim kurulları devam ederse, yeniden taazzuv eden partilerin birkaç ilçede ilçe seçim kurullarına üye

vermeleri gibi bir hâdise zuhur edecektir. Bu geçici maddede kütüklerin tanzimi vazifesi için ilçe seçim kurulları teşekkül edecek, sandık kurullarının da yeniden kuruluşu anındaki mevcudolan teşkilât da göz önünde tutularak bu maddeye alınmıştır.

RIZA İŞİTAN — Mevcut siyasi partilerin temsilcileri bulunacaktır. Bu yok ise iyi şöhret yapmış kimseler seçilecektir.

Şimdi, yeni parti kurulmuş v. s. Mevcut siyasi partilerin temsilcileri mi geri çekilecek? Yoksa, iyi şöhret sahibi kimseler mi geri çekilecek? Yahut da, zamimeten mi girecekler?

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, kurula zamimeten girmeye imkân yok. Fakat, ilçe seçim kurulu, tarafsızlardan iyi şöhret yapmış olanları alacak. Seçim kuruluna alınmış olanların yerine, siyasi partiler mevcut ise onlar üye ithal etmiş olacak, 19 ncu maddedeki hükme; tertibe ve sıraya göre.

BAŞKAN — Buyurun.

HIZIR CENGİZ — Arkadaşlar; Sayın Sözcünün fikri ve izahı çok güzel. Yalnız bendeniz maddenin tarzı tahririnden başka türlü bir şey anlamadım. Madde bu kanuna göre yapılacak ilk Cumhuriyet Senatosu seçimlerine katılacak siyasi partilerin daha evvel kurulmuş olan ilçe ve sandık kurullarına üye verme hakları saklıdır diyor. Yani ne zaman kurulmuş olan ilçe ve sandık kurulları vardır ki, onlara üye verme haklarının saklı olduğunu zikrediyoruz burada. Malûmdur ki; sandık kurulları seçim zamanında kurulur. Şimdi böyle bir şey yok.

Gelelim ilçe seçim kurullarına; hakikaten seçmen kütüklerinin tanzimi için bir ilçe seçim kurulu kurulacaktır. İlçe seçim kurullarının vazifesinin seçim kütüklerinin tanziminden sonra biteceği beyan edildiğine göre seçimlerin başlangıç tarihi malûmdur, kanunun dediği zaman içinde seçimleri idare etmek için görevli kurullar kurulacaktır. Kurulduğu zaman ilçe seçim kurulu başkanı olan kimse, siyasi partilerden bazı hususları soracak ve tesbit edecektir. Kanunun 19 ve 23 ncu maddeleri hükmüne tevfi kan kendilerinden üye istiyecektir. Daha evvel kurulmuş bir ilçe ve sandık kurulu yoktur. Seçimlere katılacağı tesbit edilecek siyasi partilerin üye verme hakkını saklı tutuyor, ben anlamadım.

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Muhterem arkadaşlar, Yüksek Heyetinizi, kürsüden sözcülerin fazla konuşmalarıyla izaç ettiklerini bildiğim için kısa kesmeye çalışıyorum.

Hızır Cengiz arkadaşımızın tahattur buyurmadığı bir husus var.

Anayasanın halkoyuna sunulmasında, bir nevi referandum olan bu sunuşta, sandık seçmen listelerinin yapılması için, ilçe seçim kurulları vazife görecekler. Bunlarla da seçime gidilecektir. Bu sebeple ilçe seçim kurullarıyla sandık kurullarının teşekkülü bir zarurettir. Referandum bu sandık kurullarıyla ve ilçe seçim kurullarıyla yapılacak. Ondan sonra halkoyu ya evet, ya hayır çıkacak. Evet çıkarsa toplanılacak, seçim günü tâyin edilecek, siyasi partilerden o vakte kadar mümessil almamış olan ilçe seçim kurulları onların haklarını da ihlâl etmemek için yeniden bu sandık ve ilçe seçim kurullarını itmam edeceklerdir.

BAŞKAN — Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yedinci bölüm

son hükümler

MADDE 19. — Bu kanunda özel bir hüküm bulunmayan hallerde, «Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri» hakkındaki Kanunun, bu kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

BAŞKAN — Söz istiyen yok. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yürürlük

MADDE 20. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yürütmekle görevli makam

MADDE 21. — Bu kanun hükümlerini, Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarımın birinci müzakeresi bitmiştir.

Milletvekili Seçimi Kanununa ait Komisyonuna iade edilen maddelerden gelenler vardır. (Yarın, yarın, sesleri) Müzakereye devam edeceğiz.

Yüksek Başkanlığa

24 ncü madde aşağıdaki şekilde değiştirilmesi arz ve teklif olunur.

11.5.1961

Seçim Kanunu Komisyonu
Başkanı
Şefik İnan

Kullanılacak oy pusulası

MADDE 24. — Milletvekili seçiminde aşağıdaki oy pusulaları kullanılır

a) Siyasi partiler için, bu kanunda yazılı usuller gereğince sıraya konulmuş olan adayların adlarını gösteren basılı oy pusulaları;

b) Aşağıdaki madde gereğince çift mühürlü beyaz kâğıtlarla yapılacak ve o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı kadar aday ismi ihtiva eden karma oy pusulaları.

c) Bağımsız adaylar için, yalnız bir bağımsız adayın ismini taşıyan basılı veya yukarıdaki fıkraya göre yazılmış oy pusulaları.

Seçim Komisyonu Başkanı
Şefik İnan

BAŞKAN — Madde hakkında; İbrahim Öktem, buyurun.

İBRAHİM ÖKTEM — Muhterem arkadaşlarım 24 ncü madde münasebetiyle karma liste mevzuu üzerinde görüşlerimi arz edeceğim.

Nispi temsil sisteminde; seçmen ile seçilen arasındaki münasebetler ekseriyet sisteminden tamamen farklıdır. Bu farkın hususiyeti iki esaslı noktada toplanmaktadır. Nispi temsilde; seçmen parti listesine oy verir. Çoğunluk sisteminde ise; seçmen partilerin şahısları üzerine teveccüh eder.

Karma liste konusuna gelince: Prensibolarak, nispi temsilde karma şahıslar alanından çok, parti alanında yürür. Bu parlamento plânında, partiler karması halinde tahakkuk ettirme istidadı taşır. Çoğunlukta ise iki partiye münceer olma hâdisesi sebebiyle vatandaş, fikir nuasları farkını belirtme ihtiyacını partilere oy vermek suretiyle belirtmeyeceğinden bunu karma liste yaparak şahıslarla belirtmeye çalışır. Bu iki prensibin koalisyon karşısında durumları yukarıdaki görüşlerde ifadesini bulur. Nispi temsilde seçim koalisyonu imkânsız, fakat Hükümet koalisyonu mümkün, hattâ çok defa zaruridir. Ekseriyette ise bunun aksine olarak seçim koalisyonu kolay, Hükümet koalisyonu zor

ve hattâ imkânsızdır. Meseleyi tatbikat plânında mütalâa edersek dünyanın her demokratik devletinde mevcut seçim usulleri karma sistem mevzuunda şöyle bir manzara arz ediyor. Çoğunluk sistemlerinde karma için hiçbir kayıt veya baraj konmamıştır. Bunun aksine nispi sistemde ise imkânsızlaştıracak yahut çok zorlaştıracak veya büyük mahzurları giderici veya hafifletici kayıtlar taşır. Fransa'da karma listeler bir partinin aldığı oy nisbetinin % 50 sini bulmadıkça hükümsüz sayılmaktadır. İsviçre'de yığma oy usulü ile yürütülür.

Başlangıçta entegral nispi temsil usulü ile işe başlamış ve tatbikat bugünkü şekle gelmiştir.

Çoğunluk sisteminin, eski tâbirle, lâzımül-gayrimüfariki, olan karma liste usulü; nispi temsilin ruhuna aykırıdır. Bu sebeptendir ki, karma liste kayıtsız şartsız kullanıldığı takdirde nispi temsil soysuzlaşır.

Bugün müzakeresini yapmakta olduğumuz Cumhuriyet senatosu Kanununda karma liste hakkı mahfuzdur.

Muhterem arkadaşlar, dün bu kürsüde karma listeyi müdafaa eden arkadaşlarımızın konuşmalarının; fikri plândan ziyade hissi plâna intikal ettiğini gördüm. Arkadaşlarımızın ileri sürdükleri mütalâalar;

1. Seçim hürriyeti tahdidedilmeyeceği.
2. Bundan evvel karma listeyi müdafaa etmiş olmaları.
3. Türk seçmen topluluğu; karma liste meylini taşıdığı görüşlerine dayanmaktadır.

Bu mevzular üzerinde mütalâam şöyledir:

1950, 1954, 1957 seçimlerinde, çoğunluk sistemi daha çok karma listeye müsait olmasına rağmen, memleket ölçüsünde, karma listenin bir değer ifade etmediğini tecrübe ile gördük.

1957 seçimlerinde, Bingöl, Muş ve Niğde'den başka hiçbir ilde, karma listenin bir netice vermediği görüldü.

Bu üç ilin, kendilerine göre özellikleri var. Şimdi nispi temsilde bir an karma sistemin yürüdüğünü farz edelim. Arz edeceğim misal nispi temsilde karmanın ne kadar zararlı olduğunu gösterecektir. Bir seçim bölgesinde mevcudolan dört adaylı listelerin karmaya arz edildiğini farz edelim. Burada partilerin yoklamalarında sıralanmış olan bu adaylardan liste başında bulunan partinin en değer verdiği bir adayı, kendi par-

tisinin içinde yapılacak olan mücadele ile eüzi bir rey farkıyla düşürmek veyahut da karşı partinin alacağı son derece basit bir tedbirle o partinin ilerde kendisine ümit bağladığı bir adayı kaybettirmesi mümkün olacaktır. 70 000 reyî bulunan seçim bölgesinde birden 4 e kadar adaylar hakkında reyini kullanmış olan 30 000 vatandaşın bu reyleri nazarı itibara alınmayacak, buna karşılık aday partisi içinde yapılan gayretler, rakip parti tarafından yapılacak gayretler de 50 - 100 miktarında rey kaybedecek şekilde bir hareket olduğundan almış olduğu 29 900 vatandaşın oyu havaya gidecektir.

BAŞKAN — Kanunun müzakeresi için ayrılmış olan beş dakikalık zaman bitmiş bulunmaktadır.

İBRAHİM — ÖKTEM (Devamla) — O halde nispi temsilde karma listenin dekapitasyon, siyasi ahlâkı bozma gibi son derece ciddi mahzurları vardır. Bu bakımdan tehlike arz etmekte olduğundan bendeniz karma usule muhalefeti arz ediyorum.

ALP KURAN — Pek muhterem arkadaşlarım, değerli komisyonumuz, bazı arkadaşların ısrarlı talepleri karşısında, 24 nci maddede, karma liste yapmak imkânını ihdas etmiş bulunuyor.

Ancak; göz önünde bulundurulması gerekli bir nokta var ki, nispi temsil sisteminde bu şekilde karma liste yapıldığı takdirde, birçok değerli ve seçilmesi, Meclise gelmesi istenen şahıslar için, bu imkân bulunamayacaktır. Önümüzdeki Mecliste, bir Sayın İnönü'nün, bir muhalefet partisi başkanı Sayın Bölükbaşı'nın, bir Sayın Alican'ın bulunması imkânından mahrum kalacaktır. (Hayır, hayır sesleri.)

Muhterem arkadaşlar, meseleyi şu şekilde mütalâa etmek lâzımdır: Nispi temsilde karma listeyi talep ederken meseleyi üç bakımdan mütalâa etmek lâzımdır :

1. Siyasi partilerin seçimlerde iş birliği bakımından, burada karma liste yoluyla siyasi partilerin seçimlerde iş birliği yapmalarına lüzum olup olmadığını araştırmak iktiza eder.

Nispi temsil sisteminde çoğunluk sisteminin aksine, siyasi partilerin seçimlerde iş birliği yapmasına mantıkan lüzum yoktur. Çünkü her siyasi partinin esasen seçimlerde aldığı oy nisbetinde Meclise üye sokması imkân dâhilindedir. Bu bakımdan, nispi temsilde karma liste talep edilemez.

2. Seçmenin iradesini seçeceği şahıslar üzerinde dilediği gibi kullanma imkânını yaratmak bakımından seçimlerde karma liste bir de bu bakımdan talep edilebilir. İlk bakışta seçmen iradesine saygı yönünden bu talep haklı gözükebilir. Ancak şunu düşünmek lâzımdır ki, nispi temsil sisteminde karma liste, aslında seçmenin istediği şahısların değil, fakat istemediği şahısların seçilmesine imkân verir. Seçimlerde çoğunluğun iradesinin değil ve çok eüzi bir azınlığın iradesinin hâkim olmasına sebebiyet verir. Böylece, nispi temsilde karma liste, seçmen iradesinin tecellisini engelliyen, tahribeden bir usul olarak ortaya çıkar. Binaenaleyh, seçmen iradesi adına karma liste talep ederken, karma liste ile seçmen iradesinin tahribe uğraması gibi bir neticenin doğup doğmayacağı hususunda bilhassa durnak iktiza eder.

Nihayet, nispi temsilde karma listeye taraftar olunmasının bir üçüncü sebebi daha vardır ki, hiçbir zaman açıkça söylenmiyen bu sebep de, seçimlerde bir partiden adaylığını koyup da listenin sonlarında yer alan şahısların, liste başındakilerin değil kendilerinin seçilme imkânını yaratmak üzere, karma listeye taraftar olmaları şeklinde tezahür eder. Filhakika, seçim çevrelerinde mahalli parti teşkilâtında kuvvetli olan kimseler, karma liste sayesinde daima seçilme imkânını bulabileceğiz diye düşünebilirler. Karma listeye asıl bu sebeple taraftar olan şahıslar mevcuttur ve bunlar tabhikatta müşahede edilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, komisyon «dekapitasyon» denilen hâdiseyi önlemek gayesi ile olacak, 24 nci maddenin (b) bendi ile 25 ve 27 nci maddelerde karma listenin ancak sandık odasında ve el yazısıyla tanzim edileceğini söylüyor. Fakat bu suretle seçmen iradesi, kısmen de olsa tahdid edilmiş oluyor. Seçmen dilediği gibi ve dilediği şahıslara oy verme hakkından mahrum edilmiş oluyor. Bir bakıma, filhakika, bu hükme göre okur - yazar olan kimseler istediği gibi oyunu kullanabileceklerdir. Fakat, bir de eşitlik prensibi var ki, okur - yazar olmayan bir şahıs meselâ bir baba, oğluna, evlâdına niçin istediği gibi bir liste tanzim ettirmesin? Okur - yazar olmayanlara da bu imkân verilmesi gerek. Eşitlik prensibi asgari ölçüde bunu gerektiriyor. Bu yapılamadığına göre, aslında tam mânasiyle seç-

men iradesine saygıyı gerçekleştiriyor, seçme- ne istediği şahsı seçme imkânını vermiyor mad- de. Bu bakımdan tenakuz vardır. Bunun için (b) bendi maddeden ya tamamen çıkartılmalı yahut da her yerde ve her çeşit karma liste yap- mak imkânı temin edilmelidir.

Fakat mutlak surette ve dışarda da karma liste yapmak yetkisini tanırsak, bu takdirde mat- bu oy puslası ve karma liste imkânını da yarat- mış olacağız. O vakit ne olacak? «Décapitation» denilen hâdise bütün şiddetiyle cari olacak.

Muhterem arkadaşlarım, komisyon tasarıda karma listelerin hesabında başka memleketlerde örnekleri görüldüğü üzere ayrı bir hesap usulü derpiş etmediğine göre, aslında matbu karma liste yasaklansa ve hücrede karma listeyi bizzat yapmak mükellefiyeti tahmil edilse bile, bir liste içinde basit hesaplama en çok oy alanlar kazanmış olacaklarından, «Décapitation» hâdisesi gene en geniş ölçüde cari olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, «Décapitation» de- nilince, umumiyetle zan ve farz olduğu gibi, zannedilmemelidir ki, buna yalnız aynı bir par- tinin mensupları kendi aralarında başvuracak-lardır. Listenin sonundaki adaylar listenin ba- şındakilerin isimlerini sildirmek suretiyle en çok oy almaya ve başa gelmeye çalışacaklardır. Dé- capitation'un bir şekli daha mevzuubahistir. Bu ikinci şekle göre, iki rakip parti, meselâ, (A) partisi 20 milletvekili çıkaran bir seçim çevresin- de rakip (B) partisinin listesini alır, bu parti- nin listesinin başında yer alan en kuvvetli beş adayın Meclise gelmemesi için, ilk beş adayın ismini silip, onun yerine kendi listesindeki ilk beş kişinin ismini yazmak suretiyle, (B) partisi- nin en kuvvetli adaylarını seçilme imkânından mahrum eder. Décapitation usulü bilhassa rakip partilere karşı bu şekilde kullanılmakta, rakip partilerin en değerli elemanlarının Meclise gir- meleri bu suretle önlenmektedir.

Şimdi örneği rakamlarla bir daha arz etmek isterim. Farz edelim ki, (A) partisi mensupları,

rakip (B) partisinin listesini alıyor, onun baş- taki 5 adayını siliyor, kendi ilk beş adayının ismi- ni yazıyor. (A) partisi bu suretle (B) partisinin 1 000 listesini değiştirirse ve (B) partisi 100 000 oy almış olsa, bu değiştirme dolayısıyla (B) par- tisi liderlerinin Meclise girmesi imkânı olma- yacaktır. Bu suretle Meclise 99 000 seçmenin iste- diği kimseler girmeyecek, (B) partisi adayları- nın seçimine (A) partisinin kötü niyetli 1 000 seçmeni hâkim olacaktır. Azınlığın iradesi ço- ğunluğun iradesine galebe çalacaktır. İşaret ede- lim ki, söylediğimiz şekilde ve hücrede beyaz kâ- ğıda yazmak suretiyle 10 - 15 listenin değiştiril- mesi ve karma liste yapılması ile dahi, gene aynı netice hâsıl olacaktır. Çünkü liste başındakiler diğerlerinden 10 - 15 oy eksik alacaklardır. Ve bu suretle, komisyonun kabul ettiği şekliyle kar- ma liste, seçimlerde tesadüfen ve kötü niyetin hâkim olmasına, her hangi bir partinin aslında seçilmesi istenen her hangi bir adayın seçilme- mesine sebeb olacaktır. Bu bakımdan, nispi temsil sisteminde karma listenin kabul edilmemesi lâ- zımdır.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUT- LUOĞLU — Çok muhterem arkadaşlarım; saa- tin 19 u geçmekte olduğu şu geç zaman içinde, meselenin arz ettiği ehemmiyet üzerine, biraz uzunca konuşmak suretiyle zamanınızı almak mecburiyetinde bulunduğumdan dolayı özür di- lerim.

Muhterem arkadaşlarım; nispi temsilde üç sual. Hangi şekilde oy verilmesi meselesi, halle mâtuf olan usuller...

BAŞKAN — Sayın Kurutluoğlu, yeter sayı- nız kalmadı. Daha konuşacak 5 - 6 arkadaşımız vardır. Bu bakımdan, yarına bırakalım.

Efendim, yarın saat 10 da toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 19,05

Cumhuriyet Senatosu Seçimi Kanununun 7 nci maddesinin son fıkrasına yapılan ek hakkında verilen oyların sonucu

(Teklif edilen ek fıkra reddedilmiştir)

Üye sayısı : 273
Oy verenler : 168
Kabul edenler : 80
Reddedenler : 81
Çekinseler : 7
Oya katılmıyanlar : 105
Açık üyelikler :

[Kabul edenler]

— A —

Lütfi Akadlı
Atalay Akan
Ahmet Akar
Mebrure Aksoley
Münir Aktepe
Nurettin Akyurt
Nurettin Ardıçoğlu
Şevket Asbuzoğlu
Hüseyin Ataman
Ahmet Atılgan
Doğan Averoğlu
Raif Aybar

— B —

Bekir Sıtkı Baykal
Fahri Belen
Hakkı Kâmil Beşe
Ahmet Bilgin
Hikmet Bınark
Etem Boransü

— Ç —

Nazif Çağatay
Bahri Çolakoğlu

— D —

Hazım Dağlı

Avni Doğan

— E —

Yusuf Adil Egeli
Şükûfe Ekitler
Zihni Erençin
Feridun Ergin
Bahir Ersoy
Adnan Ertanık
Kenan Esengin

— G —

Rıza Göksu
Ferda Güley
Abdürrahman Nafiz
Gürman

Ferit Celâl Güven

— H —

Şevket Raşit Hatiboğlu
Ahmet Sırrı Hocaoğlu

— İ —

Şefik İnan

— K —

İhsan Kabadayı
Münci Kapani
Bedri Karafakıoğlu
Enver Ziya Karal

F. Lûtfi Karaosmanoğlu

Mustafa Kepir

Nuri Kınık

Coşkun Kırcı

Şahap Kitapçı

Şahap Kocatopçu

Zeki Kumrulu

Sahir Kurutluoğlu

— M —

Ziya Müezzinoğlu

— O —

Ahmet Oğuz

Zekâi O'Kan

Abdülkadir Okyay

Hüseyin Onur

Kâzım Orbay

— Ö —

Atıf Ödül

İhsan Ögat

İbrahim Öktem

Halim Önalp

Altan Öymen

Fakih Özfakih

— P —

Fikret Pamir

Mahir Pamukeu

— S —

İlhami Sancar
Selâmi Savaş
Celâl Sait Siren
İlhami Soysal
Mümtaz Soysal
Enver Sökmen

— Ş —

Mehmet Şengün

— T —

Derviş Sami Taşman
Yusuf Kemal Tengir-
şenk

Tarık Zafer Tunaya

Kemal Türkoğlu

— U —

Feridun Üstün

— Y —

Fehmi Yavuz

Bahri Yazır

Cemal Yıldırım

Abdülhak Kemal Yörük

Avni Yurdabayrak

Daniş Yurdakul

[Reddedenler]

— A —

Şevket Adalan
Ali Rıza Akbıyıkıoğlu
Necmi Akçasu
Halil Akyavaş
Osman Alişiroğlu
Abdurrahman Altuğ
Tahsin Argun

Vedat Arıkan

Ferhan Arkan

Sırrı Atalay

Ahmet Cevdet Aydın

— B —

Zeki Baltacıoğlu

Kâmil Başaran

Adnan Başer

Remziye Batırbaygil

Suphi Batur

Suphi Baykam

Necip Bilge

Süleyman Bilgen

— C —

Hızır Cengiz

Ömer Sami Coşar

— Ç —

Fethi Çelikbaş

Rifat Çini

— D —

Nef'i Demirlioğlu

Vedat Dicleli

Mustafa Dinekli

Vahap Dizdaroğlu

Suphi Doğukan

— E —

Bülent Ecevit

Fethi Elgün

İmadettin Elmas

Lâtfi Engin

Abdullah Ercan

Sadi Erdem

Sait Erdiñç

Ali Erel

Sait Naci Ergin

Alaettin Ergöneng

Nedim Ergüven

Halil Sezai Erkut

İlhan Esen

Cemal Reşit Eyübođlu

— F —

Turhan Feyzioğlu

— G —

Cevdet Geboloğlu

Vasfi Gerger

Abdülkadir Göğüş

Mehmet Göker

Turgut Göle

Rahmi Günay

Muhittin Gürün

— I —

Rıza İştan

— İ —

Abdullah İpşiroğlu

— K —

Enver Kırker

Muharrem İhsan Kızı-

lođlu

Enver Kök

Feyyaz Köksal

Orhan Köprülü

Mehmet Ali Kumbasar

Hikmet Kümbetliođlu

— M —

Perid Melen

— O —

İbrahim Saffet Omay

Arif Hikmet Onat

Hamdi Orhon

Hüseyin Otan

Ö

Mehmet Özbay

İlhan Özdil

— P —

Emin Paksüt

Vefik Piriñçiođlu

— S —

İlülüsi Selek

Ethem Serim

Mustafa Sirmen

Emin Soysal

Celâl Sungur

— Ş —

Ahmet Şener

— T —

Reşat Tardu

Âdil Toközlü

Salih Türkmen

— U —

Hüseyin Ulusoy

— Y —

Cemal Yavuz

Asım Yılmaz

— Z —

Galip Kenan Zaimoğlu

[Çekinseler]

— B —

Mehmet Raşit Beşerler

— D —

Cevat Dursunođlu

— K —

Hermine Kallıstyan

Yakup Kadri

Karaoşmanođlu

Dâniş Koper

— N —

Fazıl Nalbantođlu

— Z —

Cahit Zamangil

[Oya katılmıyanlar]

— A —

Burhan Akdağ

İsmail Rüşti Aksal

Muammer Aksoy

Abdükerim Akyüz

Muzaffer Alankuş (B.)

Sadık Aldoğan (İ)

Ekrem Alican (İ.)

Fehmi Alpaslan

Mehmet Altınsoy

Babür Ardahan

Fuat Arna

Âmil Artus

Fethi Aşkın (B.)

Şevki Aysan

— B —

Cihad Baban (B.)

Şeref Bakşık

Cemil Sait Barlas

Avni Başman

Kemali Bayazıt

Mehmet Baydur (B.)

Rauf Bayındır

Hıfzı Oğuz Bekata

Nihat Reşat Belger

Lûtfi Biran

Arslan Bora

Osman Bölükbaşı

Ratip Tahir Burak

— C —

Alev Coşkun

— Ç —

Esat Çağa

Behçet Kemal Çağlar

İsmail Selçuk Çakıroğlu

Mahmut Tekin Çullu

— D —

Ahmet Demiray

Erol Dilek

Necati Duman (İ.)

— E —

Şerafettin Yaşar Egin

Oktay Ekşi

Hamza Erođlu

— F —

Bedî Feyzioğlu

Yavuz Feyzioğlu

Fehim Fırat

— G —

Kemal Zeki Gençosman

İsmet Giritli

Ali İhsan Göğüş

Rauf Gökçen

Mukbil Gökdoğan (B.)

Kasım Gülek

Şemsettin Günaltay

Turan Güneş

Ferruh Güven

— H —

Mehmet Hazer

Mehmet Salim Hazer-
dağlı

— İ —

İsmail İnan

M. Rauf İnan

İsmet İnönü (İ.)

— K —

Kadirean Kaflı

Ömer Karahasan

Yekta Karamustafaođlu

Ahmet Karamüftüoğlu

(İ.)

Tevfik Kâmil Koperler

(İ.)

Ahmet Köseoğlu

Alp Kuran

Kemal Kurdaş (B.)

Muin Küley

— L —

Kaludi Laskaris (İ.)

— M —

Orhan Mersinli (B.)
Hayri Mumcuoğlu (B.)

— Ö —

Feridun Şakir Ögüncü
Rüştü Özal (B.)
Şinasi Özdenoğlu
Mazhar Özkol (İ.)
Halil Özmen
Orhan Öztrak
Seyfi Öztürk

— P —

Hayrettin Şakir Perk

— S —

Âdil Sağıroğlu
Necip San
Nihat Sargımalp
Ragıp Sarıca
Selim Sarper (B.)
Kemal Satır
Bahri Savaş
İbrahim Senil
İhsan Soyak (B.)
Dündar Soyer

— Ş —

Mehmet Şişman

— T —

Ahmet Tahtakılıç (B.)
Cahit Talas (B.)
Salâhattin Tandal
Zeki Tekiner
Hasan Tez
Sadettin Tokbey
Abdülhadi Toplu
Osman Tosun (B.)
Vecihi Tönük
Bedrettin Tuncel
Vahit Turhan
Ekrem Tüzemen (B.)

— U —

İsmail Ulutaş
— Ü —
Ragıp Üner (B.)

— V —

Âdil Vardarlı
Hıfzı Veldet Velidede-
oğlu

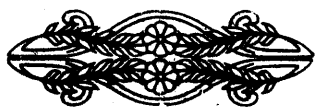
— Y —

Nüvit Yetkin
Yusuf Ziya Yücebilgin

— Z —

Nâsır Zeytinioğlu (B.)

Temsilciler Meclisi S. S A Y I S I : 36

Cumhuriyet Meclisi Üyeliklerinin Seçimi kanunu tasarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/9)

Seçim Kanunu Komisyonu raporu

T. C.

Temsilciler Meclisi

Seçim Kanunu Komisyonu

Esas No : 5/9

Karar No : 8

10.9.1961

Temsilciler Meclisi Yüksek Başkanlığına

Komisyonumuz tarafından hazırlanan «Cumhuriyet Meclisi Üyelerinin Seçimi Kanunu» tasarısının gerekçesiyle birlikte, ilişik olarak sunulduğu, saygı ile arz olunur.

Seçim Kanunu Komisyonu Başkanı <i>Inan Şefik</i>	Seçim Kanunu Komisyonu Başkanvekili Söz hakkım mahfuzdur. <i>Bekata Hıfzı Oğuz</i>	Sözcü <i>Kurutluoğlu Sahir</i>	Sözcü <i>Ödül Atıf</i>
Üye <i>Akan Atalay</i>	Üye Söz hakkım mahfuzdur. <i>Bilge Necip</i>	Üye <i>Çağatay Nazif</i>	Üye Çolakoğlu Bahri (Raporlu hasta)
Üye <i>Ekitler Şüküfe</i>	Üye <i>Esengin Kenan</i>	Üye <i>Feyzioğlu Yavuz</i>	Üye Söz hakkım mahfuzdur. <i>Göksü Rıza</i>
Üye Söz hakkım mahfuzdur. <i>Kitapçı Şahap</i>	Üye Köseoğlu Ahmet İmzada bulunamadı	Üye <i>Kumrulu Zeki</i>	Üye <i>Özmen Halil</i>
Üye <i>Öztürk Seyfi</i>	Üye <i>Sancar İhami</i>	Üye Söz hakkım mahfuzdur. <i>Tönük Vecihi</i>	Üye Söz hakkım mahfuzdur. <i>Yetkin Nüvit</i>

Seçim Kanunu Komisyonu raporu

T. C.

Temsilciler Meclisi

Seçim Kanunu Komisyonu

Esas No. : 5/9

Karar No. : 8

10 . 3 . 1961

Yüksek Başkanlığa

Yasama yetkisinin tek bir Meclis tarafından mı, yoksa iki Meclis tarafından mı ifa edilmesi hususundaki münakaşaların tarihçesi oldukça eskidir.

Memleketimizde Cumhuriyet İdaresinin kurulmasından itibaren çift Meclis usulü terk edilerek yasama yetkisinin bir Meclis tarafından yürütülmesi tercih olunmuştur. Uzun zaman bu husustaki münakaşalar nazarı sahada kalmıştır. 1950 yılından sonra seçim sisteminin Türkiye Büyük Millet Meclisinde adalete uymayan neticeler vermesi ve bilhassa 1954, 1957 yıllarından sonra Meclis çoğunluğu istibdadının teessüsü ve Anayasa hükümlerinin çiğnenmesi memlekette ağır siyasî buhranlar yaratmıştır. Bu sebeple halk efkârında bu sistemlerin münakaşası birinci plâna geçerek, ikinci Meclisin kurulması rejimin selâmeti bakımından bir hal çaresi olarak kabul edilmiştir.

İkinci Meclisin kurulması Anayasa tasarısında kabul edildiğinden sistemin nazarı münakaşasının yapılmasına lüzum görülmemiştir.

Anayasa tasarısında ikinci Meclisin teşkili, yetkileri ve bu Meclise seçilecek üyelerin vasıfları farklı tutulduğundan bu Meclis üyelerinin seçimi için milletvekili seçimi usullerinden farklı bir seçim kanunu tasarısı hazırlanması zaruri görülmüş ve bu sebeple hazırlanan tasarı sunulmuştur.

İkinci meclislerin kurulmasında muhtelif usuller vardır. Komisyonumuzca, seçilecek üyelerin demokratik esaslara dayanan seçim yoluyla bu Meclisin teşkil edilmesi şıkkı tabiatıyla tercih edilmiştir.

Bazı memleketlerde Cumhuriyet meclislerinin iki dereceli seçimle teşkil edildiği görülmüştür. Bu hususta müzakere konusu yapılarak neticede daha demokratik olan ve memleketimizde yerleşmiş bulunan tek dereceli seçim usulünün kabulü zarurî ve daha uygun görülmüştür.

Tasarının birinci maddesi bu esaslar göz önünde tutularak düzenlenmiştir.

Bu mevzuda ehemmiyet arz eden diğer bir mesele de seçmek ve seçilmek şartlarının tesbit edilmesidir. Bu mevzular Anayasa tasarısında yer aldığından bunlar üzerinde ayrıca durulmuş ve Anayasa tasarısının hükümlerine muvazi olarak seçme ve seçilme yeterliği tâyin edilmiştir.

Anayasa tasarısında, seçim sistemine ait bir kayıt bulunmadığından, Cumhuriyet Meclisi üyelerinin seçiminde, hangi seçim sisteminin uygulanması gerektiği müzakere konusu yapılmış ve bu müzakereler sonunda :

Cumhuriyet Meclisinin teşekkülü, yetkileri, üyelerinin vasıfları göz önünde tutularak ve bir seçim çevresi olan illerimizin yirmi dördünün birer, yirmi beşinin kişer üye çıkaracağı da hesaba katılarak bu seçimlerin ekseriyet usulü ile yapılması faydalı görülmüştür.

Madde 2. — Her ilin esas itibariyle bir seçim çevresi olduğu kabul edilmekle beraber, çoğunluk sisteminin mahzurlarını azaltmak maksadiyle ve merkezde ilçe teşkilâtı bulunan Ankara, İstanbul ve İzmir illeri tasarıya eklenen bir sayılı listede görüleceği gibi üçer seçim çevresine ayrılmıştır.

Ancak, bu iller üçe bölünmüş olmakla beraber, seçim işlemleri bakımından il ve ilçe seçim kurullarının yetkileri, milletvekili seçimlerinde olduğu gibi muhafaza edilmiştir. Böyle olunca da, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki kanun tasarısının getireceği hükümler bu seçimlerde de uygulanacaktır.

Madde 3. — Bu madde Anayasa tasarısında yazılı bulunan hükmü tekrarlamakla beraber se-

gimle gelecek olan (150) Cumhuriyet Meclisi üyesinin, nüfusları nispetine göre illere bölündüğünü ve bu bölmenin tasarıya bağlı iki sayılı cetvelde gösterildiğini açıklamaktadır.

Bu listede gösterilen ve illere ayrılan üyeliklerin, Millet Meclisi üyeliğinde olduğu gibi, nüfus artımına bağlı olarak değiştirilmesi bahis konusu değildir.

Madde 4. — Bu madde Anayasa tasarısının 72. maddesinin ikinci fıkrasının tekrarıdır.

Maddenin ikinci fıkrası seçimin başlangıç tarihi ile oy verme gününü göstermektedir. Milletvekili seçimleri tarihiyle bu suretle birleştirilerek masraf ve külfet bakımından kolaylık sağlanmak istenmiştir.

Cumhuriyet Meclisinin üçte bir üyesinin iki senede bir yenilenmesi hüküm altına alındığından bu Meclis için ara seçimi yapılmasına lüzum olmadığı üçüncü fıkrada açıklanmıştır.

Madde 5. — Anayasa tasarısının Cumhuriyet Meclisi üyeliğine seçilme yeterliğini gösteren 71. maddesine uygun olarak yazılmıştır.

Madde 6. — Cumhuriyet Meclisi üyeliğine seçilebilmek için lâzım olan tahsil ve yaş kaydından ayrı olarak milletvekilliğine seçilme yeterliğinin de mevcudiyeti Anayasa hükmüne muvazi olarak düzenlenmiştir.

Madde 7. — Bu maddenin birinci fıkrasında seçilme yeterliğine sahibolanların adaylıklarını koyabilecekleri ve siyasî partilerin genel merkezlerindeki yetkili organlarının da aday gösterebilecekleri açıklanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrası aday gösterecek siyasî partilerin tâbi olduğu şartları göstermektedir.

Madde 8. — Siyasî partilere mensubolmayanların, siyasî partiler listelerinde aday olarak yer alabileceklerine, ancak muvafakatlerinin alınması gerektiğine dairdir. Maddenin ikinci fıkrası, siyasî bir partinin listesinde yer alan kimselerin diğer siyasî partiler tarafından aday gösterilemeyeceği hükmünü taşımaktadır.

Madde 9. — Milletvekili Seçimi kanunu tasarısında yer almış olan bâzı hükümlerin Cumhuriyet Meclisi üyelerinin seçiminde de uygulanacağını göstermektedir.

Madde 10. — Ölüm ve istifa gibi sebeplerle adaylıklarda boşalma olması halinde milletvekili seçiminden farklı olarak, seçime çok yakın bir zamanda dahi siyasî partilere adaylarını ikmal etme inkânı tanınmıştır. Bunun sebebi Cumhuriyet Meclisi üyelerinin azlığı ve bu ikmalin seçim işlemlerini güçleştirecek mahiyette görülmemesidir.

Madde 11. — Cumhuriyet Meclisi üyelerinin seçimi ile milletvekili seçimleri aynı güne rasladığı zaman karışıklığa meydan vermemek için oy sandıklarının ve kapalı oy verme yerlerinin, kullanılacak zarfların renklerinin ve sandık seçmen listelerinin ayrı olmasını sağlamak maksadiyle düzenlenmiştir.

Madde 12. — Bu madde ile, seçmen oyunu dilediği gibi yazmakta ve dilediğine vermekte, basılı oy puslalarındaki isimleri silerek yerine başka bir adayı yazmakta serbest bırakılmıştır. Bu serbesti kabul edilen ekseriyet sisteminin zaruri bir neticesidir.

Madde 13. — Kullanılan oy puslalarında aday sayısından daha az sayıda ad yazılı olan oy puslalarının olduğu gibi kabul edileceği oy puslalarında kurulea okunamıyan isimlerin hesaba katılmıyacağı bu maddenin birinci fıkrasında gösterilmiştir.

Aynı ad bir listede birkaç kere yazılmış olsa bile tek oy sayılacaktır.

Oy puslasında seçilecek aday sayısından fazla isim yazılı olduğu takdirde sondan başlayarak fazla yazılmış olan adlar hesaba katılmıyacaktır.

Madde 14. — İl seçim kurullarının ilçelerden gelen tutanakları birleştirmesine dair hükümleri ihtiva etmektedir.

Bu tutanakta seçmenlerin sayısı, oy kullanan seçmenlerin sayısı, itiraz edilmiş veya ihtilâflı görülmüş olup da neticede hesaba katılan oy puslalarının sayısı, muteber tutulan ve hesaba katılmış olan oy puslalarının toplamı ve soyadı alfabe sırasına göre her bir adayın aldığı oy sayısı gösterilecektir.

Bu muameleler sonunda Cumhuriyet Meclisi üyeliğine seçildiği anlaşılmalara tutanakları il seçim kurulu tarafından verilecek ve bu tutanakların ikişer nüshası aynı zamanda Yüksek Seçim Kuruluna gönderilecektir.

Madde 15. — Cumhuriyet Meclisi seçimi sonuçlarının ilân ve yayımında Milletvekili seçimi kanunu tasarisının 36 ve 37. maddelerinde yer alan hükümler aynen uygulanacaktır.

Madde 16. — Seçim delillerinin saklanması hususunda yukarıki maddede bahsedilen kanun tasarisının 38. maddesinin uygulanacağı gösterilmiştir.

Madde 17. — Bu maddenin birinci fıkrası seçim kurullarınca düzenlenen tutanakların, hesap hataları yüzünden iptaline karar verildiği takdirde yeniden yapılacak hesaba göre seçildiği anlaşılmal kimseye tutanak verileceğine dairdir.

İkinci fıkrası bir seçim çevresinde yapılan seçimin veya seçilenlerden bir veya daha fazlasının seçim işlemleri veya yetersizlik gibi diğer sebeplerle iptaline karar verildiği takdirde yeniden seçim yapılacağını göstermekte ve seçimin yapılacağı zamanı belli etmektedir.

Madde 18. — Adaylığa itiraz süresini ve bu hususta yapılacak muameleleri göstermekte ve en geç oy verme gününden önceki yirmi beşinci güne kadar kesin aday listelerinin ilân edileceğini belirtmektedir.

Bundan sonra geçici haller geçici maddelerle düzenlenmiş ve 19. madde ile sarahat olmıyan yerlerde, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanunun bu kanuna aykırı olmıyan hükümlerinin uygulanacağına işaret edilmiştir.

Temsileiler Meclisinin tasvibine arz edilmek üzere Riyaset Yüksek Makamına sunulur.

10 . 3 . 1961

Seçim Kanunu Komisyonu Başkanı <i>İnan Şefik</i>	Seçim Kanunu Komisyonu Başkanvekili Söz hakkım mahfuzdur. <i>Bekata Hıfzı Oğuz</i>	Sözcü <i>Kurutluoğlu Sahir</i>	Sözcü <i>Ödül Atıf</i>
Üye <i>Akan Atalay</i>	Üye Söz hakkım mahfuzdur. <i>Bilge Necip</i>	Üye <i>Çağatay Nazif</i>	Üye Çolakoğlu Bahri (Raporlu hasta)
Üye <i>Ekitler Şükûfe</i>	Üye <i>Esengin Kenan</i>	Üye <i>Feyzioğlu Yavuz</i>	Üye Söz hakkım mahfuzdur. <i>Göksu. Rıza</i>
Üye Söz hakkım mahfuzdur <i>Kitapçı Şahap</i>	Üye Köseoğlu Ahmet İmzada bulunamadı	Üye <i>Kumrulu Zeki</i>	Üye <i>Özmen Halil</i>
Üye <i>Öztürk Seyfi</i>	Üye <i>Sancar İlhani</i>	Üye Söz hakkım mahfuzdur. <i>Tönük Vecihi</i>	Üye Söz hakkım mahfuzdur. <i>Yetkin Nüvit</i>

Cumhuriyet Meclisi Üyeleri

I. BÖLÜM

İLKELER

Seçim usulü ve şekli

MADDE 1. — Cumhuriyet Meclisi üyeleri seçimi, tek derecelidir; çoğunluk usulüne göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttan aynı zamanda yapılır.

Seçmen, oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

Seçim çevresi

MADDE 2. — Cumhuriyet Meclisi üyeleri seçiminde, her il, bir seçim çevresidir. Ancak; Ankara, İstanbul, İzmir illeri ilişik (1) sayılı listede yazılı olduğu şekilde üçer seçim çevresine bölünmüştür.

Seçilecek üye sayısı

MADDE 3. — Cumhuriyet Meclisine seçimle gelecek üye sayısı (150) dir. Her ilin çıkaracağı Cumhuriyet Meclisi üye sayısı, ilişik (2) numaralı listede gösterilmiştir.

Seçimin başlangıcı ve günü

MADDE 4. — Cumhuriyet Meclisi üyelerinin üçte biri iki yılda bir yapılacak seçimle yenilenir.

Yenilenecek olan Cumhuriyet Meclisi üyelerinin seçiminde ikinci yılın 18 Mart günü seçimin başlangıç tarihidir. 19 Mayıs'tan önceki Pazar günü oy verilir.

Cumhuriyet Meclisinde istifa ve ölüm gibi sebeplerle boşalan yerler için, ara seçimi yapılmaz. Ancak, üçte bir yenileme sırasında bu açıklar da doldurulur.

II. BÖLÜM

SEÇİM ÖNÇESİ İŞLERİ

I. KESİM

Seçilebilme

MADDE 5. — Kırk yaşını bitiren ve yüksek öğrenim yapmış bulunan her vatandaş, Cumhuriyet Meclisi üyeliğine seçilebilir.

MADDE 6. — Anayasanın 67. maddesi gereğince, milletvekilliğine seçilme yeterliği olmıyanlar, Cumhuriyet Meclisi üyeliğine de seçilemezler.

II. KESİM

Adaylık

MADDE 7. — Seçilme yeterliğine sahip her vatandaş, Cumhuriyet Meclisi üyeliğine adaylığı koyabilir. Siyasî partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları da, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevreleri için, o çevrenin seçebileceği Cumhuriyet Meclisi üyeliği sayısı kadar, aday gösterebilirler.

Siyasî partilerin aday gösterebilmeleri için, kendi tüzüklerine göre ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmaları ve o seçim çevresi ile birlikte en az on beş ilde altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmaları gerekir.

Siyasî partilerin aday listeleri

MADDE 8. — Hiçbir siyasî partiye intisabı olmıyan kimselerin her hangi bir siyasî parti tarafından aday gösterilmeleri yazılı muvafakatlerine bağlıdır.

Bir siyasî partinin aday listesine girmiş bulunan kimse, diğer bir siyasî parti tarafından her hangi bir seçim çevresi için aday gösterilemez.

MADDE 9. — Milletvekili Seçimi Kanununun 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22. maddeleri, Cumhuriyet Meclisi üyelerinin seçiminde de uygulanır.

Ölüm ve adaylıktan istifa

MADDE 10. — Siyasî partilerin aday listelerinin kesinleşmesinden sonra, ölüm veya istifa suretiyle boşalan yerlere partilerin merkezlerindeki yetkili organlar tarafından, en geç, oy verme gününden önceki yedinci günü saat on yediye kadar, aday gösterilebilir.

III. BÖLÜM

SEÇİM GÜNÜ İŞLERİ

Oy verme

MADDE 11. — Cumhuriyet Meclisi üyelerinin seçimi, milletvekilleri seçimi ile aynı günde yapıldığı takdirde, Cumhuriyet Meclisi üyeleri seçiminin oy verme işleri de aynı sandık kurulları tarafından yürütülür. Şu kadar ki; sandık alanında, bu seçim için, ayrı bir kapalı oy verme yeri, ayrı oy sandığı, sandık seçmen listesinin ayrı bir nüshası, milletvekili seçiminde kullanılan zarftan, renk bakımından farklı zarf bulundurulur.

Oy puslası doldurma serbestliği

MADDE 12. — Seçmen, dilediği adayları yazarak oy puslası doldurmakta serbest olduğu gibi, basılı oy puslasında yazılı isimlerden dilediğini silebilir ve yerlerine başka adayların isimlerini yazabilir.

Hesaba katılan ve katılmıyan oy puslaları

MADDE 13. — Belli aday sayısından daha az sayıda ad yazılı olan oy puslaları olduğu gibi kabul edilir. Kurulca okunamıyan adlar hesaba katılmaz.

Aynı ad birkaç defa yazılmış ise tek oy sayılır.

Puslada seçilecek aday sayısından fazla ad bulunduğu takdirde sondan başlanarak fazla adlar hesaba katılmaz.

IV. BÖLÜM

SEÇİM SONRASI İŞLERİ

İl seçim kurulunda birleştirme

MADDE 14. — İl seçim kurulu, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları birleştirerek il seçim çevresindeki :

1) Seçmenlerin sayısını,

- 2) Oy kullanan seçmenlerin sayısını,
 - 3) İtiraz edilmiş veya ihtilâflı görülmüş olup da, muteber sayılarak hesaba katılan oy puslaları sayısını,
 - 4) Muteber sayılmıyan ve hesaba katılmıyan oy puslaları sayısını,
 - 5) Muteber tutulan ve hesaba katılan oy puslaları genel toplamını,
 - 6) Soyadı alfabe sırasına göre, adayların aldıkları oy sayısını, (rakam veya yazı ile), gösteren bir tutanak düzenler ve çoğunluk usulüne göre, seçilmiş olanları belirtir.
- Cumhuriyet Meclisi üyeliğine seçildikleri anlaşılanlara tutanaklarını verir ve bu tutanaklardan ikişer nüshasını Yüksek Seçim Kuruluna gönderir.

Seçim sonuçlarının ilânı ve yayını

MADDE 15. — Seçim sonuçlarının ilân ve yayınında, Milletvekili Seçimi Kanununun 36 ve 37. maddeleri uygulanır.

Seçim delillerinin saklanması

MADDE 16. — Seçim delillerinin saklanması, Milletvekili Seçimi Kanununun 38. maddesi uyarınca yapılır.

Seçimin veya tutanakların iptali

MADDE 17. — Cumhuriyet Meclisi üyeleri tutanaklarına yapılan itiraz, oyların dökümüne, sayımına ilişkin olduğu ve yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucunda tutanağın iptaline karar verildiği takdirde, yapılan döküm, sayım ve hesaba göre seçilmiş olduğu anlaşılan Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanak verilir.

Bir seçim çevresinde yapılan seçimin, seçilenlerden bir veya daha fazlasının seçimlerinin veya tutanaklarının; seçim işlemleri veya diğer sebeplerle iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır ve Yüksek Seçim Kurulu seçimin yenilenmesine dair kararlar birlikte, o çevrede yeniden seçimin yapılacağını Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilân eder.

Bu ilândan sonra gelen altmışıncı günü takibeden ilk Pazar günü oy verme günüdür.

V. BÖLÜM

İTİRAZLAR VE ŞİKÂyetLER

Adaylara karşı itiraz

MADDE 18. — Adaylıkların geçici olarak ilânından itibaren iki gün içinde, il seçim kuruluna itiraz edilebilir.

İtirazlar, il seçim kurullarınca, en geç, oy verme gününden önceki 25. gün akşamına kadar karara bağlanır.

İlgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde, Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebilirler.

Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde ve en geç, kesin oy listelerinin ilânı gününe kadar bu itirazları karara bağlar.

VI. BÖLÜM

Geçici hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu kanun gereğince yapılacak ilk seçim, milletvekilleri seçimi ile aynı tarihte yapılır. Üçte bir yenilemeler için 4. maddede belirtilen tarihler esastır.

GEÇİCİ MADDE 2. — Birinci ve ikinci yenilemeler, bu kanuna ekli A. B. C. grupları arasında, Cumhuriyet Meclisinin özel birleşiminde Başkan tarafından çekilecek kur'a ile belli olur.

GEÇİCİ MADDE 3. — Bu kanunun 7. maddesindeki, siyasi partilerin on beş il çevresinde il ve ilçe teşkilâtı kurmuş olmaları hakkındaki hüküm saklı kalmak şartıyla, ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmalarına ve altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmalarına dair olan kayıt, bu kanunun yayınlanmasından sonra yapılacak ilk seçimde uygulanmaz.

VII. BÖLÜM

Son hükümler

MADDE 19. — Bu kanunda özel bir hüküm bulunmayan hallerde, «Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri» hakkındaki Kanunun, bu kanuna aykırı olmıyan hükümleri uygulanır.

Yürürlük

MADDE 20. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütmekle görevli makam

MADDE 21. — Bu kanun hükümlerini, Bakanlar Kurulu yürütür.

LISTE NO. : 1

Ankara :

Çıkaracağı Cumhuriyet
Meclisi üye sayısı

1 numaralı seçim çevresi :

Ankara	Merkez ilçesi	}	3
Altındağ	» »		
Çubuk	» »		
Kalecik	» »		
Sulakyurt	» »		
Delice	» »		
Kırıkkale	» »		
Keskin	» »		

2 numaralı seçim çevresi :

Yenimahalle	İlçesi	}	1
Ayaş	»		
Beypazarı	»		
Güdül	»		
Kızılcahamam	»		
Çamlıdere	»		
Nallıhan	»		

3 numaralı seçim çevresi :

Çankaya	İlçesi	}	3
Balâ	»		
Şerefli Koçhisar	»		
Haymana	»		
Polatlı	»		
Elmadağ	»		

İstanbul :

1 numaralı seçim çevresi :

Eminönü	İlçesi	}	
Eyüp	»		
Bakırköy	»		
Fâti̇h	»		
Zeytinburnu	»		
Çatalca	»		
Silivri	»		

2 numaralı seçim çevresi :

Beyoğlu	İlçesi	}	3
Şişli	»		
Beşiktaş	»		
Sarıyer	»		

Çıkaracağı Cumhuriyet
Meclisi üye sayısı

3 numaralı seçim çevresi :

Adalar	İlçesi	
Beykoz	»	} 2
Kadıköy	»	
Üsküdar	»	
Kartal	»	
Şile	»	
Yalova	»	

İzmir :

1 numaralı seçim çevresi :

İzmir	Merkez ilçesi	
Seferihisar	»	} 3
Urla	»	
Çeşme	»	
Karaburun	»	
	»	

2 numaralı seçim çevresi :

Karşıyaka	İlçesi	
Menemen	»	} 1
Foça	»	
Dikili	»	
Bergama	»	
Kınık	»	

3 numaralı seçim çevresi :

Bornova	İlçesi	
Kemalpaşa	»	} 2
Torbalı	»	
Selçuk	»	
Bayındır	»	
Tire	»	
Ödemiş	»	
Kiraz	»	

LİSTE No : 2

(A) Grupu iller	Çıkaracağı Cumhuriyet Meclisi üye sayısı	(B) Grupu iller	Çıkaracağı Cumhuriyet Meclisi üye sayısı	(C) Grupu iller	Çıkaracağı Cumhuriyet Meclisi üye sayısı
İller		İller		İller	
Adıyaman	1	Adana	4	Ağrı	1
Aydın	3	Afyon	3	Amasya	1
Bilecik	1	Ankara	7	Antalya	2
Bolu	2	Bingöl	1	Artvin	1
Çankırı	1	Bursa	4	Balıkesir	4
Çorum	2	Denizli	2	Bitlis	1
Edirne	1	Diyarbakır	2	Burdur	1
Gaziantep	2	Elâzığ	2	Çanakkale	2
İçel	2	Eskişehir	2	Erzincan	1
İzmir	6	Giresun	2	Erzurum	3
Kastamonu	2	Gümüşhane	1	Hakkâri	1
Kırklareli	1	Kayseri	3	Hatay	2
Kırşehir	1	Kocaeli	2	İstanbul	10
Konya	5	Muğla	2	İsparta	1
Malatya	2	Niğde	2	Kars	3
Manisa	4	Sakarya	2	Kütahya	2
Maraş	2	Tekirdağ	2	Mardin	2
Nevşehir	1	Trabzon	3	Muş	1
Ordu	3	Tunceli	1	Rize	1
Sinop	1	Urfa	2	Samsun	4
Sivas	4	Uşak	1	Siird	1
Zonguldak	3			Tokad	2
				Van	1
				Yozgad	2
	50		50		50

